

Rudolf Steiner**CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI
ȘI CELE PATRU MARI PERIOADE DE SĂRBĂTOARE**Cinci conferințe prezentate la Dornach
31 martie - 8 aprilie 1923**ANTROPOSOPIA ȘI INIMA UMANĂ**Patru conferințe prezentate la Viena,
27 septembrie - 1 octombrie 1923**GA 223***Traducere după:*

Rudolf Steiner

DER JAHRESKREISLAUF ALS ATMUNGSVORGANG DER ERDE UND DIE VIER GROSSEN FESTESZEITEN
DIE ANTHROPOSOPIE UND DAS MENSCHLICHE GEMÜT
Editura Rudolf Steiner, Dornach/Elveția 1985
GA 223*Traducător:* Diana Sălăjanu*Redactor:* Agenor Crișan©2002 Editura TRIADE Cluj-Napoca
ISBN 973-9196-76-7EDITURA TRIADE
Str. Cetății Nr. 9
400166 Cluj NapocaTel/Fax: 021.240.13.17
Mobil: 0740.216.020; 0745.086.007
edituratriade@yahoo.com*Despre publicațiile din opera sub formă de conferințe
a lui Rudolf Steiner*

Baza științei spirituale orientată antroposofic este constituită din lucrările scrise de Rudolf Steiner (1861-1925). Alături de acestea el a ținut, între anii 1900 și 1924, numeroase conferințe și cursuri, atât publice cât și pentru membrii Societății Teosofice, iar mai târziu, ai Societății Antroposofice. Inițial el voia ca aceste conferințe, ținute totdeauna liber, să nu fie fixate în scris, ele fiind concepute "drept comunicări orale, nedestinate tipăririi". Dar când textele acestor conferințe au început să fie răspândite sub diverse forme și cu greșeli, fiind redactate de unii dintre auditorii săi, el s-a simțit răspunzător de a le ordona. Această sarcină i-a încredințat-o Mariei Steiner von Sivers. Ei îi revenea alegerea stenografilor, administrarea textelor și corectarea lor în vederea editării. Deoarece, din lipsă de timp, Rudolf Steiner nu a putut să corecteze el însuși textele decât într-un număr foarte mic de cazuri, trebuie ținut cont de rezerva sa față de toate scrierile de acest gen: "Totuși, trebuie luat în considerare faptul că în stenogramele nerevizuite de mine există greșeli".

În lucrarea sa autobiografică **Cursul vieții mele** (cap. 35) el se exprimă asupra raportului conferințelor pentru membrii, care la început nu au fost accesibile decât sub formă de manuscris tipărit, față de scrierile sale publice. Pasajul respectiv este redat la sfârșitul acestui volum. Ceea ce este spus acolo este valabil, în același fel, și pentru cursurile referitoare la diverse specialități, cursuri care se adresau unui număr mic de participanți, familiarizați cu bazele științei spirituale.

După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a început, conform liniilor directe date de ea, editarea operelor complete ale lui Rudolf Steiner. Prezentul volum face parte din această ediție completă (GA).

CUPRINS

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

CONFERINȚA ÎNTÂI — *Dornach, Vinerea Mare, 31 martie 1923* — Ciclul anului ca proces de respirație a Pământului și sărbătorile legate de acesta. Solstițiul de iarnă, inspirație: Nașterea lui Iisus. Vechi misterii, Paștile: Începutul expirației, fixarea datei Paștilor. Sânzienele: Expirație. Mihaeli: Începutul inspirației. Lupta lui Mihael cu balaurul. Ziua de 29 septembrie. Sărbătoarea lui Mihael.

CONFERINȚA A DOUA — *Dornach, Duminică Paștilor, 1 aprilie 1923* — Esența ideii de Paști. Ciclul anual ca inspirație și expirație a spiritual-sufletescului Pământului. Crăciunul. Reținerea respirației. Misteriile chtonice. Forțele Lunii. Activitatea forțelor ahrimanice. Sânzienele: Expirație. Realitatea subpământească și cea suprapământească. Paștile: Misterul de pe Golgota. Ideea de Sânzienele - pol opus ideii Crăciunului, ideea de Mihaeli, pol opus ideii de Paști. Sărbătoarea lui Mihael ca sărbătoare a toamnei.

CONFERINȚA A TREIA — *Dornach, Lunea Paștilor, 2 aprilie 1923* — Trăirea ciclului anual de către oamenii unor epoci vechi. Evul Mediu: Ideea de Paști, punerea în mormânt și învierea. Scolastica: din ea s-au născut numai științele moderne despre natură. Viitor: Înnoirea vieții sociale prin ideea mihaelică. Ființele elementare în cadrul ciclului anual. Impulsul tripartitei ca impuls al spiritualității din natură.

CONFERINȚA A PATRA — *Dornach, 7 aprilie 1923* — Sărbătorile miezului de vară și ale miezului de iarnă din vremurile vechi în legătură cu misterii, în conștiința imaginativă de vis a omenirii de odinioară. Vara: hore, dansuri, manifestări poetic-muzicale. Esența cântecului păsărilor. Iarna: dezlegare de ghicitori, activități de modelare plastică, forme de animale, viețuirea formei umane.

CONFERINȚA A CINCEA — *Dornach, 8 aprilie 1923* — Viețuirea ciclului natural în vechile misterii. Miezul verii: Primește lumina. Toamna: Privește în jurul tău. Iarna: Ferește-te de rău. Primăvara: Cunoaște-te pe tine însuși. Înnoirea sărbătorii Mihaeli ca sărbătoare a curajului sufletesc.

ANTROPOSOFIA ȘI INIMA UMANĂ

CONFERINȚA ÎNTÂI — *Viena, 27 septembrie 1923* — Elemente ale concepției despre lume și impulsuri determinante pentru om în imaginea luptei lui Mihael cu balaurul.

CONFERINȚA A DOUA — *Viena, 28 septembrie 1923* — Răspunderea omului față de Cosmos. Necesitatea de a simți ideile antroposofice drept puteri de viață.

CONFERINȚA A TREIA — *Viena, 30 septembrie 1923* — Condițiile instituirii unei sărbători a toamnei. Misteriile druidice și misterii lui Mithras.

CONFERINȚA A PATRA — *Viena, 1 octombrie 1923* — Omul poate să devină un cetățean al Cosmosului. Importanța socială pe care ar putea-o avea o sărbătoare a lui Mihael. Spiritualitate pământească și spiritualitate umană.

Note

DESENELE LA TABLĂ

Rudolf Steiner despre transcrierea conferințelor

Ediția Operelor Complete ale lui Rudolf Steiner

Rudolf Steiner**CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI****GA 223****CONFERINȚA ÎNTÂI**

Dornach, 31 martie 1923

În vremea în care marile zile de sărbătoare din an se apropie de sufletele noastre, e bine să ne aducem iar și iar în fața ochilor sensul sărbătorilor anuale, și eu aș dori să fac azi acest lucru, arătându-vă că din întreaga constituție a Pământului poate fi înțeles ceea ce s-a statornicit, de-a lungul unor mari perioade de timp, pe baza unor cunoștințe spirituale, drept an al sărbătorilor. Dacă vorbim într-un asemenea context despre Pământ și realitățile sale, trebuie să ne fie însă clar faptul că nu avem voie să concepem Pământul drept un simplu conglomerat de minerale și roci, așa cum îl privește mineralogia și geologia, noi trebuie să privim Pământul ca pe un organism viu, care are un suflet, și care face să răsară, prin propriile sale forțe interioare, lumea vegetală, lumea animală, lumea umană fizică. Așa că, dacă vorbim despre Pământ, dintr-un anumit punct de vedere, cum vom face noi astăzi, vom considera că de ființa Pământului ține întreaga lume vie, toate corpurile înzestrate cu suflet aflate pe Pământ: în acest caz, se va potrivi ceea ce vreau să vă explic acum.

Dvs. știți, desigur, că pe parcursul unui an Pământul, cu toate entitățile care-i aparțin, își modifică total forma, toate ființele cu care, am putea spune, privește afară spre Cosmos, drept fizionomie a sa. După trecerea fiecărui an, Pământul a ajuns din nou aproximativ în același punct în care se afla, în ceea ce privește înfățișarea lui, în urmă cu un an. Nu e necesar decât să priviți la raporturile meteorologice, la apariția plantelor, a animalelor, și să vă gândiți că la acest sfârșit de martie 1923 Pământul a ajuns cu toate aceste fenomene aproximativ în același punct al dezvoltării sale în care se afla la sfârșitul lui martie în anul 1922.

Ne propunem să privim astăzi acest circuit parcurs de Pământ în fiecare an ca pe un fel de respirație mare pe care Pământul o face în raport cu ambianța lui cosmică. Putem concepe și alte procese care au loc pe Pământ și în jurul Pământului ca pe un fel de procese respiratorii. Putem vorbi, de asemenea, despre o respirație zilnică a Pământului. Dar astăzi noi vrem să privim ciclul anual în mare, ca pe un proces grandios de respirație a Pământului, în cadrul căruia, în orice caz, nu este expirat și inspirat de către Pământ aerul, ci sunt inspirate și expirate acele forțe care acționează, de exemplu, în procesele de vegetație ale plantelor, forțele care fac să iasă din pământ, primăvara, plantele, forțe care toamna se retrag din nou în pământ, făcând să se ofilească părțile verzi ale plantelor și, în cele din urmă, paralizând procesele de creștere a plantelor. Așadar, după cum am spus, nu vorbim aici de o respirație a aerului, ci vorbim de respirarea, de inspirarea și expirarea unor forțe, despre care ne putem face o reprezentare parțială dacă observăm creșterea plantelor pe parcursul unui an. Vrem să aducem astăzi în fața sufletelor noastre acest proces de respirație anual al Pământului.

Să ne ocupăm pentru început de acea perioadă în care Pământul se află la așa-numitul solstițiu de iarnă, în ultima treime a lunii decembrie, conform cu modul actual de calculare a timpului. În această perioadă trebuie să privim Pământul, din punctul de vedere al acestui proces respirator, la fel cum îl privim pe om, cu respirația lui pulmonară, când el a inspirat, când are în interiorul lui aerul respirat și îl prelucrează în interiorul lui, când își reține, deci, respirația. Așa că Pământul are în el acele forțe la care mă refer acum, când vorbesc de expirație și inspirație. El își reține aceste forțe, la sfârșitul lunii decembrie. Iar ceea ce are loc atunci cu Pământul poate fi desenat în mod schematic precum urmează. Să ne imaginăm că acesta e Pământul (vezi schema, p. 13, roșu; planșa 1, sus stânga). În ceea ce privește această respirație, noi putem observa mereu numai o parte a Pământului. Observăm acea parte unde locuim noi înșine; pe partea opusă a Pământului, situația se prezintă, bineînțeles, exact invers. Trebuie să ne reprezentăm respirația Pământului în sensul că într-un loc Pământul expiră, în locul diametral opus inspiră, dar astăzi nu e nevoie să ținem seama de acest aspect.

Să ne reprezentăm perioada lunii decembrie. Să ne reprezentăm ceea ce desenez aici cu galben drept respirația reținută din regiunea noastră. Pământul a inspirat complet; el ține împreună, în interiorul lui, forțele despre care am vorbit. În acest moment al anului, Pământul se află într-o stare despre care putem spune că el își reține sufletescul în interiorul său. Pământul și-a aspirat complet în sine sufletescul, căci forțele despre care am vorbit sunt sufletescul Pământului. Așadar, începând cu sfârșitul lunii decembrie, Pământul își ține cu totul în interiorul său sufletescul. L-a aspirat în întregime, la fel ca omul, care, după ce a inspirat, ține complet aerul în interiorul său. E perioada în care a fost așezată, pe bună dreptate, nașterea lui Iisus, fiindcă acum Pământul se află, după cum s-ar putea spune, în posesia interioară a întregii sale forțe sufletești. Și, prin faptul că Iisus se naște în acest moment, el se naște din sânul unei forțe pământești care conține întreg sufletescul Pământului. Iar în perioada Misterului de pe Golgota, inițiatii care, aș zice, mai erau demni de vechea inițiere, dădeau un sens adânc concepției pe care o elaboraseră despre faptul că nașterea lui Iisus cade în acest moment din viața Pământului, în momentul în care Pământul își reține respirația.

Planșa 1

[mărește imaginea]

Asemenea inițiați spuneau cam așa: Când, în vremuri vechi, în vremurile în care lăcașurile noastre de inițiere se înălțau în cadrul civilizației chaldeene, în cadrul civilizației egiptene, se vorbea despre acea entitate care este Înalta Ființă Solară, și când oamenii voiau să afle ce avea să le spună oamenilor de pe Pământ această Înalță Ființă Solară, atunci în legătură cu vorbirea Înaltei Ființe Solare se forma o părere, în felul următor. Nu era observată direct lumina solară, în spiritualitatea ei; era observată lumina solară reflectată de Lună. Când inițiații își îndreptau privirile spre Lună, prin mijlocirea vechiului ochi sufletească clarvăzător, ei vedeau, o dată cu tălăzuirea spre Pământ a luminii reflectate de Lună, revelarea Spiritului Cosmic. Și, într-un mod mai exterior, sensul acestei revelații se arăta prin observarea configurației Lunii în raport cu stelele fixe și cu planetele.

Așa se observa, în misterii chaldeene și mai ales în cele egiptene, la ceas de noapte, poziția stelelor, în ceea ce privește lumina lunară ce se revărsa spre Pământ. Și, exact la fel cum, din literele pe care le vede pe o foaie de hârtie, omul descifrează sensul a ceea ce vrea să citească, inițiații observau ce poziție are Berbecul, Taurul, față de lumina lunară ce se revărsa în jos, ce poziție au Venus, Soarele însuși, etc., față de lumina lunară. Și din raportul reciproc în care se aflau constelațiile zodiacale și stelele, din felul cum erau ele orientate de către lumina lunară ce se revărsa spre Pământ, ei citeau ce avea de spus Cerul Pământului. Mesajul era apoi transpus în cuvinte. Și sensul a ceea ce fusese transpus în cuvinte era scopul căutărilor întreprinse de vechii inițiați. Ei căutau să afle ce voia să-i spună omului pământean acea Ființă care mai târziu avea să fie numită Christos. Spre acest lucru își îndreptau privirile vechii inițiați, spre ceea ce stelele, în raporturile lor cu Luna, puteau să spună vieții pământești.

Dar în momentul în care Misterul de pe Golgota s-a apropiat, misterii au fost străbătute, așa zice, în esența lor, de o mare metamorfoză spiritual-sufletească. Cei mai bătrâni dintre inițiați le-au spus atunci discipolilor lor: Vine o vreme în care nu mai e îngăduit să privim constelațiile în raport cu lumina lunară ce se revărsa spre noi. În viitor, universul le va vorbi altfel pământenilor. Trebuie observată direct lumina solară. Și noi trebuie să ne întoarcem privirile de cunoscători spirituali de la revelațiile Lunii la revelațiile Soarelui.

Ceea ce a devenit mai întâi o învățătură a misteriiilor a făcut o impresie extraordinară de puternică asupra oamenilor care în epoca Misterului de pe Golgota se mai numărau printre inițiații vremurilor vechi. Și de pe această poziție apreciau asemenea inițiați Misterul de pe Golgota. Dar ei spuneau: În evoluția de pe Pământ trebuie să intervină ceva care poate să provoace trecerea de la era lunară la era solară. Și așa au ajuns să-și dea seama de importanța cosmică a nașterii lui Iisus. Ei priveau nașterea lui Iisus ca pe ceva care, de pe Pământ, va da impulsul ca de acum înainte nu Luna, ci Soarele însuși să fie regentul universal al fenomenelor cerești. Dar evenimentul care va interveni și spuneau ei trebuie să fie de o natură cu totul deosebită. Natura sa deosebită li se revela în felul următor. Ei începeau să înțeleagă sensul interior al acestui eveniment pământesc în ultima treime a lunii decembrie. Ei începeau să înțeleagă sensul vieții de pe Pământ în perioada pe care noi o numim acum perioada Crăciunului. Ei își spuneau: Totul trebuie raportat la Soare. Dar Soarele își poate exercita influența asupra Pământului numai când Pământul și-a expirat forțele. În perioada Crăciunului, el le-a inspirat, el își ține respirația în interior. Dacă Iisus se naște acum, el se naște într-o perioadă în care, într-un anumit sens, Pământul nu vorbește cu cerurile, într-o perioadă în care Pământul e retras cu ființa lui în el însuși. Iisus se naște într-o perioadă în care Pământul se rostogolește singuratic prin spațiul cosmic, fără a-și trimite respirația spre acest spațiu cosmic astfel încât respirația sa să poată fi străbătută de valurile forței solare, de valurile luminii solare. În această perioadă, Pământul nu-și oferă sufletescul Cosmosului; ci își retrace sufletescul în el însuși, îl aspiră în interiorul său. Iisus se naște pe Pământ într-o perioadă în care Pământul este singur cu el însuși, în raport cu Cosmosul. Încercați să simțiți acest sentiment cosmic, care, așa zice, stă la baza unui asemenea calcul!

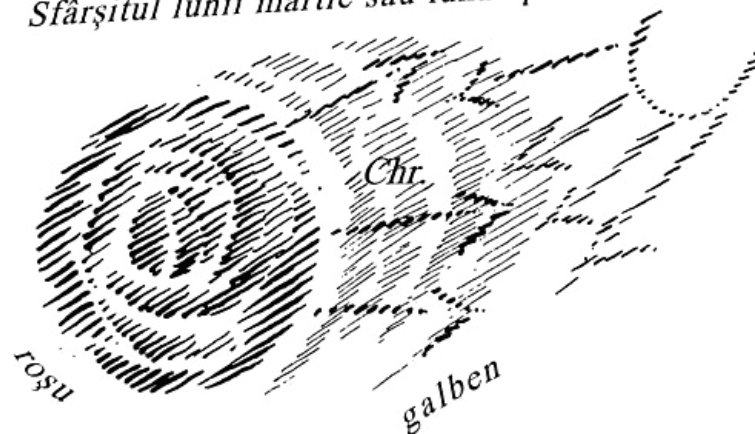
Să urmărim acum Pământul mai departe, în ciclul său anual. Să urmărim Pământul până în perioada în care ne aflăm acum. Să urmărim Pământul așa cum evoluează el până pe la echinocțiul de primăvară, până spre sfârșitul lunii martie. Va trebui să desenăm situația în mod schematic, în felul următor. Pământul (vezi schema mai jos, roșu; planșa 1 sus dreapta) tocmai a expirat complet; sufletul lui se mai află încă pe jumătate în Pământ, dar Pământul și-a expirat sufletul, forțele sufletești ale Pământului se revărsa în valuri afară, în Cosmos. Dacă din decembrie și până acum forța Impulsului Christic s-a unit strâns cu Pământul, vom constata acum că acest Impuls Christic începe să învâluie Pământul cu razele luminoase ale sufletescului ce se revărsa în afară (săgețile). Dar ceea ce năvălește astfel, drept viață sufletească a Pământului christificată, în spațiul cosmic spiritual, trebuie să fie întâmpinat acum de însăși forța luminii solare. Și se naște reprezentarea: Christos, care în luna decembrie s-a retras, din punct de vedere sufletească, împreună cu Pământul, în interiorul Pământului, ca să fie izolat de influențele cosmice, începe acum, o dată cu expirația Pământului, să-și expire propriile sale forțe, să și le ofere, ca în ele să pătrundă elementul solar ce radiază spre el. Și vom obține un desen schematic adecvat dacă vom desena elementul solar drept ceea ce se unește cu Forța lui Christos radiind din direcția Pământului (galben).

Christos începe să colaboreze cu elementul solar în perioada Paștilor. De aceea, Paștile cad în perioada de expirație a Pământului. Dar nu avem voie să raportăm ceea ce are loc acum la lumina lunară ce se retrage, ci la elementul solar.

De aceea, data Paștilor e fixată pentru prima duminică de după Luna plină ce urmează echinocțiului de primăvară. Iar omul, simțind asemenea lucruri, ar trebui să spună referitor la perioada Paștilor: Dacă m-am unit cu Forța lui Christos, atunci și sufletul meu se tălăzuiește acum, cu forța de expirație a Sufletului Pământului, afară, spre întinderile cosmice, și el primește forța solară pe care Christos o trimite acum de pe Pământ sufletelor umane, așa cum înainte de Misterul de pe Golgota o trimitea din Cosmos.

Sfârșitul lunii martie sau luna aprilie

Planșa 1

Dar o dată cu aceasta mai survine ceva. Când, în vremurile în care evenimentele cele mai importante de pe Pământ erau raportate la lumina lunară ce venea în valuri, erau stabilite sărbătorile, acestea erau fixate exclusiv în funcție de ceea ce putea fi observat în spațiu: poziția Lunii față de stele. Pentru a se fixa datele sărbătorilor, se descifra sensul pe care Logosul îl înscrisese în spațiul cosmic. Dacă studiați felul cum a fost fixată data Paștilor, așa cum o avem noi acum, veți vedea că fixarea legată de aspectul spațial merge până la un anumit punct, până în punctul în care se poate spune: Acum e Luna plină după începutul primăverii. I Până aici, totul este spațial. Dar acum ieșim din spațialitate: Duminica de după Luna plină ce urmează echinocțiului de primăvară, Duminica, așa cum nu este ea fixată din punct de vedere spațial, așa cum ea este fixată în cadrul cercului anotimpurilor, așa cum, în ciclul zilelor săptămânii, urmează întotdeauna după ziua lui Saturn, Duminică, Luni, Marți, Miercuri, Joi, Vineri, ziua lui Saturn, ș.a.m.d., mereu în cerc. Acum, când trecem de la fixarea legată de spațiu a constelației lunare la derularea pur temporală a duminicilor în cadrul ciclului anual, acum ieșim din spațialitate.

E celălalt aspect pe care-l simțeau apartenenții vechilor misterii: că vechiul mod de a fixa sărbătorile se raporta la spațiul cosmic și că o dată cu Misterul de pe Golgota s-a ieșit din spațiul cosmic și s-a intrat în timp, care, el însuși, nu se mai raporta la spațiul cosmic. S-ar putea spune și așa: ceea ce ei raportau la spirit, a fost separat de aspectul pur spațial. A fost un pas extraordinar de mare făcut de omenire în direcția spiritului.

Planșa 1

Iar dacă vom merge și mai departe cu respirația Pământului în cadrul ciclului anual, vom constata că în luna iunie Pământul se află într-o a treia stare. Pe acea porțiune unde noi tocmai ne facem observația, Pământul a expirat complet. Întreaga entitate sufletească a Pământului e revărsată în spațiul cosmic, e dăruită spațiului cosmic. Sufletescul Pământului se îmbibă cu forța Soarelui, cu forța stelelor (planșa 1, jos, stânga). Christos, care este unit cu sufletescul Pământului, își unește și el forța cu forța stelelor și cu cea solară care curg acum prin sufletescul Pământului, dăruit universului cosmic. Sunt Sânzienele, este perioada Sânzienelor. Pământul a expirat complet. În fizionomia sa exterioară, cu care privește afară, în univers, Pământul nu-și arată propria sa forță, așa cum o arăta, în sine, în perioada solstițiului de iarnă, Pământul prezintă pe suprafața lui forța reflectată a stelelor, a Soarelui, a tot ceea ce există cosmic în afara lui.

Vechii inițiații, mai ales cei din regiunile nordice ale Europei, simțeau în mod deosebit de intens sensul și spiritul interior al acestei perioade, care este pentru noi luna iunie. Ei simțeau că propriile lor suflete sunt dăruite, împreună cu Sufletul Pământului, întinderilor cosmice. Și, înainte de toate, ei își spuneau cam așa: Noi trăim cu sufletele noastre în depărtările cosmice. Trăim cu Soarele, trăim cu stelele. Iar dacă ne întoarcem privirile spre Pământ, care s-a umplut de plante ce răsar și cresc, care s-a umplut cu tot felul de animale, atunci, în plantele care răsar și cresc, în florile ce răspândesc în lume culori, în insectele care se mișcă încolo și înapoi, în păsările care străbat aerul, cu penajul lor divers colorat, noi vedem reflectat, oglinzindu-se parcă, ceea ce primim în suflet tocmai când părăsim Pământul și ne unim cu respirația ce se revărsă în afară a Pământului, spre a trăi în mod cosmic, nu în mod pământesc. Dar tot ceea ce se arată astfel în spațiul cosmic, în mii de culori, răsărind, crescând, ieșind din Pământ, toate sunt de aceeași natură. Numai că acesta este reflexul, forța de reflectare, pe când forța directă o purtăm în sufletele noastre umane. I Așa se simțeau acei oameni care-și primeau inspirațiile din lăcașurile de inițiere și care înțelegeau în special sărbătoarea solstițiului de vară. Vedem, astfel, cum se situează sărbătoarea Sânzienelor în marea respirație a Pământului în raport cu Cosmosul.

Dacă urmărim și mai departe această respirație, ajungem în cele din urmă la stadiul care se instalează la sfârșitul lui septembrie. Forțele

expirate încep să se deplaseze iarăși înapoi, Pământul reîncepe să inspire. Sufletul Pământului, care fusese revărsat afară, în Cosmos, se retrage din nou în interiorul Pământului. Sufletele umane percep în subconștientul lor sau în impresiile lor clarvăzătoare această inspirație a sufletescului pământesc drept procese ale propriului lor suflet. Oamenii care, prin cunoașterea inițiativă, primeau inspirații în legătură cu asemenea lucruri, pe la sfârșitul lui septembrie puteau să-și spună: Ceea ce Cosmosul ne-a dat și ceea ce s-a unit, prin Impulsul Christic, cu propriile noastre suflete, este lăsat de noi să se întoarcă înapoi spre Pământ, spre acel Pământ care pe parcursul verii întregi a servit doar reflecției, care s-a comportat ca un fel de oglindă față de Cosmos, față de Cosmosul extrapământesc.

Planșa 1

O oglindă nu lasă să treacă prin ea nimic din ceea ce se află în fața ei. Din cauză că în timpul verii Pământul este o oglindă a vieții cosmice, el este și în interiorul lui, în timpul verii, impermeabil, opac pentru Impulsul Christic. În această perioadă, Impulsul Christic trebuie să trăiască în expirație. Pământul însuși se dovedește a fi impermeabil pentru Impulsul Christic. Forțele ahrimanice se fixează solid în acest Pământ impermeabil pentru Impulsul Christic. Iar când omul se reîntoarce, cu forțele primite în propriul suflet în procesul de expirație a forțelor Pământului, și, de asemenea, cu forțele lui Christos, atunci el se cufundă în Pământul ahrimanizat (planșa 1, jos dreapta). Dar în perioada actuală din evoluția Pământului, începând cu ultima treime a secolului al 19-lea, sufletului uman care se cufundă îi vine în ajutor, din înalturi spirituale, forța lui Mihael, care, în timp ce respirația Pământului se întoarce în Pământul însuși, se luptă cu balaurul Ahriman.

Acest lucru a fost văzut în mod profetic de către cei care deja în vechile mistere aveau o înțelegere spirituală a ciclului anual. Ei știau că în vremea lor încă nu apăruse acest mister: Forța lui Mihael vine în ajutorul sufletului uman care se cufundă în lumea pământească. Dar ei știau că, dacă sufletele se vor naște mereu din nou, va apărea forța lui Mihael, că forța lui Mihael va veni în ajutorul sufletelor de oameni pământeni. În acest sens priveau ei ciclul anual. Găsiți de aceea că la data de 29 septembrie, la câteva zile după echinocțiul de toamnă, în calendar este înscrisă, pe baza unei înțelepciuni străvechi, ziua lui Mihael. Și Mihaeli este tocmai pentru oamenii simpli de la țară o perioadă deosebit de importantă.

Dar, prin felul cum se situează în ciclul anual, Mihaeli este o perioadă importantă și pentru aceia care pot înțelege întregul sens al epocii actuale din viața Pământului. Dacă vrem să ne transpunem cu starea de conștiență justă în epoca actuală, trebuie să înțelegem că în ultima treime a secolului al 19-lea forța lui Mihael începe lupta cu balaurul, începe lupta cu puterile ahrimanice, așa cum trebuie să se întâmple în epoca noastră. Omul trebuie să se conecteze el însuși la sensul evoluției Pământului și a omenirii, prin faptul că participă în mod just cu propria lui conștiență la această luptă cosmic-spirituală.

Până în prezent, Mihaeli este o sărbătoare țărănească. Dvs. știți ce sens leg eu de ea: o sărbătoare a oamenilor simpli. Dar ea este chemată să devină din ce în ce mai mult, pe măsură ce oamenii vor înțelege întregul sens al respirației cosmic-pământești anuale, sărbătoarea care vine să întregască sărbătoarea Paștilor. Fiindcă așa va trebui să gândească odată și odată omenirea, care va ajunge să înțeleagă din nou Pământul în mod spiritual.

În perioada mării expirației a verii, Pământul este ahrimanizat. Ar fi vai și amar, dacă nașterea lui Iisus ar avea loc pe acest Pământ ahrimanizat! Înainte ca circuitul să fie complet și să se apropie luna decembrie, care permite ca Impulsul Christic să se nască pe Pământul însuflețit, Pământul trebuie să fi fost curățit, prin forțe spirituale, de balaur, de forțele ahrimanizate. Și forța mihaelică trebuie să se unească cu ceea ce, din septembrie până în decembrie, se revărsă drept respirație a Pământului, cu ea trebuie să se unească forța purificatoare a lui Mihael, care învinge influența ahrimanică rea, pentru ca sărbătoarea Crăciunului să se poată apropia în mod just și să poată avea loc în mod just nașterea Impulsului Christic, care apoi se va maturiza în continuare, până când va începe expirația, până în perioada pascală.

Vedem astfel că se poate spune: În perioada Crăciunului, Pământul și-a aspirat în sine sufletul, Pământul a luat în sine viața lui sufletească, prin marea respirație anuală. Impulsul Christic se naște în interiorul Pământului, în Sufletul Pământului aspirat în sine de către Pământ. Înspre primăvară, el se revărsă în afară, în Cosmos, prin marea expirație a Pământului. El vede ce este de natură stelară, intră în relații de interacțiune cu acest element, dar în așa fel încât nu intră într-o relație pur spațială, ci într-una temporală, așa că aspectul temporal a fost scos din cel spațial.

Paștile cad în prima Duminică după ce a apărut Luna plină ce urmează echinocțiului de primăvară. În cadrul expirației totale, omul se înalță cu sufletescul său, afară în Cosmos, el se îmbibă și se pătrunde cu influențe stelare, primește în sine o dată cu respirația Pământului, respirația lumii, se pătrunde cu forța pascală, el este cel mai solid ancorat în elementul cu care începuse să se pătrundă de la Paști încoace, în perioada Sânzienelor, apoi trebuie să se întoarcă o dată cu Sufletul Pământului și, în același timp, cu propria sa viață sufletească, în Pământ, dar el are nevoie ca Mihael să-i stea alături, ca să poată pătrunde în mod just în cele pământești, după ce forțele lui Mihael au învins puterile ahrimanice.

Pe măsură ce forța respirației e retrasă în interior, sufletul Pământului se retrage din ce în ce mai mult în pământescul însuși, până când a sosit perioada Crăciunului, și atunci, în epoca actuală, petrece în mod just perioada Crăciunului cel care-și spune: Mihael a curățit Pământul, pentru ca în perioada Crăciunului nașterea Impulsului Christic să poată avea loc așa cum trebuie. ■ Și pe urmă iarăși începe revărsarea spre spațiile cosmice. Și, revărsându-se în afară, Christos îl ia cu sine pe Mihael, pentru ca Mihael să-și poată asimila din nou, din Cosmos, acele forțe pe care le-a consumat luptând împotriva forțelor ahrimanic-pământești. De Paști, Mihael începe să se cufunde și el în viața Cosmosului, el se întreșe cel mai mult cu viața cosmică în perioada Sânzienelor. Iar un om care, în epoca noastră, percepe în mod just ce anume îl unește, ca om, de lumea pământească, își spune: Începe pentru noi era în care putem vedea în mod just Impulsul Christic, dacă-l știm însoțit de-a lungul anului de forța mihaelică, dacă îl vedem, așa zice, pe Christos intrând, revărsându-se în lumea pământească și apoi în sus,

în cea cosmică, însoțit în mod corespunzător de Mihael, care luptă pe Pământ, de Mihael care în depărtările cosmice își cucerește forța pentru luptă (vezi lemniscata; planșa 2).

Planșa 2

[mărește imaginea]

Așa că, la rândul ei, ideea de Paști va fi înțeleasă în modul just, adecvat epocii noastre, dacă omul știe să alăture celei mai grandioase dintre toate imaginile care a fost așezată, aducând lămurire, în existența pământească, deci, dacă omul știe să alăture astăzi imaginii lui Christos cel care se înalță din mormânt, biruind moartea, Entitatea lui Mihael, stând la dreapta lui Christos, când în forța de respirație a Pământului se întrețese forța lui Christos, pe parcursul unui ciclu anual din respirația Pământului.

Dacă știm să înviem astfel în noi, în fiecare dintre cele patru mari perioade de sărbătoare ale anului, deci, și în perioada Paștilor, ideea de Christos, atunci noi o înviem astăzi așa cum trebuie ea să învie, dacă, în calitate de pământeni, știm s-o introducem în mod just în epoca actuală, cu deplină înțelegere a acestui fapt. Speranța că forța lui Mihael va veni, în slujba forței lui Christos, îi însuflețea pe aceia care, până în epoca noastră, au înțeles Impulsul Christic.

Îndatorirea de a ne pătrunde în sensul lui Mihael cu Impulsul Christic ne revine în mod deosebit în epoca actuală. Și noi ne pătrundem cu el în mod just dacă știm să unim ideea de înviere cu ideea mihaelică activă, așa cum s-a transpus ea în evoluția omenirii, în felul descris adeseori.

Rudolf Steiner

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

GA 223

CONFERINȚA A DOUA

Dornach, Duminica Paștilor, 1 aprilie 1923

Am încercat ieri, dezvoltând câte ceva din esoterismul ideii de Paști, să vă arăt că va trebui ca cel pătruns de spirit să stabilească un fel de legătură cu ciclul naturii, prin faptul că va fi adoptată, printre sărbătorile anului, o sărbătoare a toamnei, o sărbătoare a toamnei ca un fel de celebrare a lui Mihael, care ar trebui să cadă pe la echinocșiul de toamnă, la fel cum Crăciunul cade la solstițiul de iarnă, Paștile la echinocșiul de primăvară, iar Sânzienele la solstițiul de vară.

Astăzi aș vrea să încerc să caracterizez mai îndeaproape ideea de Paști, mai apropiată de conștiința epocii actuale, subliniind în special conținutul ei afectiv, pentru a vă prezenta apoi mâine întreaga importanță a unor considerații pe această temă.

Când sărbătorim astăzi Paștile și privim de jur împrejurul nostru în conștiința omenirii contemporane, trebuie să ne mărturisim, dacă suntem cinstiți cu propria noastră ființă interioară, că pentru o mare parte a omenirii de astăzi ideea de Paști are prea puțin adevăr. Căci, de ce depinde adevărul ideii de Paști? El depinde de faptul că omul poate sau nu să lege o reprezentare de afirmația că Entitatea Christică a trecut prin moarte, a biruit moartea, a trecut prin înviere și, după ce a îndurat moartea, după ce a avut loc învierea, pentru început s-a unit cu omenirea în așa fel încât a mai putut să dea niște revelații celor care înainte fuseseră apostolii, ucenicii săi.

Dar ideea de înviere a devenit din ce în ce mai palidă. Ea era atât de vie în perioada de început a Creștinismului, încât din această epocă spre noi răsună cuvintele lui Pavel [[Nota 1](#)]: "Iar de Christos n-a înviat, deșartă este credința voastră!" Pavel a legat direct Creștinismul de ideea Paștilor, adică de ideea învierii. Pentru oamenii care și-au asimilat cultura epocii actuale, învierea este considerată un miracol și, ca miracol, ea este alungată din sfera realității, din sfera a ceea ce poate fi numit realitate, așa că pentru toți aceia care nu mai pot pătrunde cu mintea ideea de înviere, sărbătoarea Paștilor nu mai corespunde, propriu-zis, decât unui vechi obicei, ca, de altfel, toate celelalte sărbători creștine.

Ei bine, de-a lungul anilor, noi am amintit acest lucru sub cele mai diferite aspecte. Va fi necesar ca o cunoaștere a lumii spirituale să se apropie din nou de oameni, pentru ca ei să poată înțelege evenimentele care nu țin de domeniul realității senzoriale. Drept un asemenea fapt va trebui să fie considerat și ceea ce are legătură cu ideea de înviere. Atunci și ideea de Paști va putea să redevină cu adevărat vie. Pentru un neam de oameni care transpune învierea în sfera miracolelor ireale, ideea de Paști nu poate fi ceva viu. Această idee de Paști s-a născut într-o epocă în care mai existau unele resturi din vechea cunoaștere originară a omului despre lumea spirituală.

Știm că la începutul evoluției omului pe Pământ, oamenii aveau o clarvedere instinctivă, prin care puteau privi în lumea spirituală, prin care priveau lumea spirituală în așa fel încât ea avea pentru ei aceeași importanță ca și lumea fizic-senzorială. Omenirea de pe Pământ a pierdut această clarvedere instinctivă originară. În primele trei secole din dezvoltarea Creștinismului, ea încă mai exista, sub forma unor ultime resturi. Și așa se face că în aceste prime secole a putut să se încetățenească o anumită înțelegere a ideii de Paști, bazată pe niște cunoștințe vechi ale omenirii. Ea a fost paralizată în secolul al 4-lea, când s-a pregătit ceea ce s-a manifestat apoi în măsura cea mai largă, începând cu prima treime a secolului al 15-lea: viața oamenilor în gânduri abstracte, moarte, așa cum am arătat adeseori. În aceste gânduri abstracte, în care și-au putut cuceri măreția științele naturii, și ideea de Paști a trebuit să moară, în primă instanță.

Azi a venit vremea în care ideea de Paști trebuie să se trezească din nou, ca gând viu. Dar, ca să se trezească, ea trebuie să treacă din moarte la viață. Viața se caracterizează prin faptul că dă naștere din sine altor ființe vii. În perioada în care ideea de Paști se răspândea în sânul Creștinismului, în primele secole creștine, inimile mai erau suficient de receptive pentru a avea în interior niște trăiri puternice, când vedeau imaginea mormântului lui Christos și Entitatea care se înălța din mormânt, unită de atunci înainte cu omenirea. Inimile mai puteau trăi cu putere în interior ceea ce găseau așezat în fața sufletului prin această imagine grandioasă. Trăirea lor interioară era o realitate în viața sufletească umană. Este o realitate în viața sufletească umană numai ceea ce ia în stăpânire sufletul uman cu adevărat în același sens în care, de obicei, lumea senzorială exterioară ia în stăpânire organele de simț. Oamenii se simțeau transformați, prin faptul că văzuseră evenimentul morții și învierii lui Christos. Ei se simțeau transformați sufletește atât de mult, cum se simte omul de obicei, în cursul unei vieți trăite pe Pământ, sub influența unor evenimente fizice.

Omul se transformă în jurul vârstei de șapte ani, prin fenomenul schimbării dinților, el se transformă pe la 14-15 ani, datorită pubertății. Acestea sunt transformări trupești. Contemplând ideea de Paști, primii creștini se simțeau transformați din punct de vedere sufletește. Ei se simțeau scoși din cadrul unui anumit stadiu al existenței de om și transpuși într-un alt stadiu.

În decursul timpului, ideea de Paști și-a pierdut această forță, această putere. Și ea o poate redobândi numai dacă ceea ce nu poate fi înțeles conform legilor naturii, învierea, va avea din nou realitate, în cadrul unei științe spirituale, în cadrul unei științe care înțelege spiritul. Dar ceea ce percepem în mod spiritual va avea din nou realitate dacă acest spiritual nu va fi sesizat doar sub formă de gânduri abstracte, ci în legătura sa vie cu lumea care pășește și în fața simțurilor.

Cine vrea să rețină spiritualul numai sub formă de abstracțiune, cine spune, de exemplu, că nu trebuie să coborâm spiritualul în lumea fizic-senzorială, acela ar trebui să pornească din capul locului de la ideea că urășim Entitatea divină dacă ne reprezentăm că ea a creat lumea. Divinul poate fi înțeles în măreția și puterea lui numai dacă nu-l transpunem dincolo de realitatea senzorială, ci dacă îi atribuim puterea de a acționa în sânul acestei realități senzoriale, de a se revărsa în mod creator în această realitate senzorială. Înjosește divinul acela care vrea să-l transpună, așa zice, doar în niște înalțuri abstracte, într-un castel din nori. Așa că nu vom trăi deloc în sânul unor realități spirituale dacă vom percepe spiritualul doar sub forma lui abstractă, dacă nu suntem în stare să-l vedem în legătura lui cu întreaga viață a lumii, așa cum ne întâmpină ea la fiecare pas.

În primă instanță, în ceea ce privește viața noastră pământească, mersul lumii ne întâmpină în așa fel încât această viață trăită pe Pământ cuprinde un număr de ani și acești ani reprezintă, în cadrul unui ritm regulat, revenirea ciclică a anumitor evenimente, așa cum am arătat ieri. După un an ne întorcem cam la aceleași procese meteorologice, la aceeași configurație solară etc. S-ar putea spune că ciclul anual se situează în viața noastră pământească în mod ritmic. Am văzut ieri că acest ciclu anual este o expirație și o inspirație a sufletesc-spiritualului, pe care le face Pământul însuși. Dacă ne mai aducem o dată în fața sufletului cele patru puncte principale ale acestui proces respirator, așa cum am făcut-o deja ieri, va trebui să spunem: Perioada Crăciunului reprezintă oprirea interioară a respirației Pământului. Sufletesc-spiritualul a fost absorbit total de către Pământ. Zace adânc, în interiorul Pământului, tot ceea ce Pământul a făcut să apară în timpul verii, ca să fie stimulat din Cosmos. Dar în perioada Crăciunului, tot ceea ce s-a deschis și s-a dăruit forțelor cosmice în timpul verii odihnește în adâncurile Pământului. Omul nu trăiește, bineînțeles, în adâncurile Pământului, el trăiește, din punct de vedere fizic, pe suprafața Pământului. Dar nici din punct de vedere spiritual el nu trăiește în adâncurile Pământului, el trăiește, propriu-zis, în ambianța cosmică din jurul Pământului. El trăiește și din punct de vedere spiritual cu atmosfera ce învăluie Pământul.

De aceea, întreaga știință esoterică a recunoscut întotdeauna că esențialul vieții de pe Pământ, în perioada Crăciunului, este ceva care, în primă instanță, rămâne ascuns, ceva care nu poate fi înțeles cu forțele de cunoaștere umane obișnuite, ceva care ține de sfera esoterică a misteriozității. Și în toate vremurile vechi în care a existat o sărbătoare de felul Crăciunului nostru actual se considera că ceea ce se petrece cu Pământul în perioada Crăciunului poate fi înțeles numai prin inițierea în cunoașterea de la templu, prin inițierea în misterii chthonice [*Nota 2*], așa cum mai erau ele numite încă și în Grecia antică. Prin inițierea în cunoașterea misterială, omul se înstrăina oarecum de ambianța din jurul Pământului, în care trăiește cu conștiința sa obișnuită, într-o asemenea măsură, încât el se cufunda într-un element în care nu se putea cufunda din punct de vedere fizic: el se cufunda în lumea spiritual-sufletească și afla ce devine Pământul în perioada miezului de iarnă, prin faptul că își aspiră în sine spiritual-sufletească. Și, prin această inițiere din misterii, omul afla că în perioada solstițiului de iarnă Pământul devine deosebit de receptiv la tendința forțelor lunare de a pătrunde în el. Acesta era considerat că dacă vreau să mă exprim în termeni moderni că misterul Crăciunului din vechile misterii: în perioada Crăciunului omul cunoștea modul în care Pământul, prin faptul că e îmbibat și pătruns de spiritual-sufletească, devine deosebit de receptiv în interiorul lui la activitatea forțelor lunare.

De exemplu, în anumite vremuri vechi nu i se recunoștea nimănui o cunoaștere a artei vindecării dacă el nu era inițiat în tainele iernii, dacă nu înțelegea că prin reținerea respirației Pământul devine deosebit de receptiv în interiorul lui la activitatea forțelor lunare, la faptul că în această perioadă Pământul pătrunde mai ales plantele cu forțe vindecătoare și face ca lumea plantelor să devină acum cu totul alta, dar și lumea animalelor, în special a celor inferioare.

Inițierea de Crăciun era resimțită ca o coborâre în adâncurile Pământului. Dar oamenii mai legau și altceva de inițierea Crăciunului, ceva care era resimțit drept un fel de pericol pentru entitatea umană. Ei își spuneau cam așa: Dacă privești cu iubire adevărată forțele lunare care în perioada Crăciunului trăiesc în Pământ, unindu-ți conștiința cu ele, ajungi într-o stare de conștiință în care trebuie să fii foarte puternic în interiorul tău, în care trebuie să fi făcut ceva ca să devii foarte puternic, pentru a rezista tuturor forțelor ahrimanice care se reped asupra ta din toate părțile, și care trăiesc în Pământ tocmai prin faptul că în el este asimilată activitatea lunară. Și numai în puterea pe care omul o dezvoltă în el însuși, în ființa lui sufletesc-spirituală, pentru a înfrânge rezistența acestor forțe, ei vedeau ceva care-i dădea omului posibilitatea să-și suporte timp îndelungat existența pământească.

Dar apoi, la câțiva timp după ce era sărbătorit acest mister al Crăciunului, maestrul din misterii își adunau discipolii și le comunicau, ca pe un fel de revelație, următoarele. Ei le spuneau: Da, desigur, dacă trecem prin inițiere, putem privi într-o stare de conștiință cu totul trează ceea ce acționează în interiorul Pământului în perioada solstițiului de iarnă. Dar, mai ales la apropierea primăverii, o dată cu lumea plantelor în creștere, din adâncurile Pământului se ridică și pătrunde tot ceea ce răsare și crește, ca și pe omul însuși, influențele puterilor ahrimanice. În vremea în care omului îi mai erau date pentru viața pământească forțe divine, așa cum îi fuseseră date ele la începuturile Pământului, datorită acestei moșteniri divine, oamenii mai puteau suporta atacurile puterilor ahrimanice, care în perioada Lunii de iarnă se revărsau asupra omenirii. Dar că așa le spuneau inițiații discipolilor lor că asupra omenirii va veni o vreme în care, sub influența forțelor lunare pe care Pământul și le asimilează în timpul iernii, oamenii vor fi buimăciți, derutați, în ceea ce privește spiritualul. O dată cu creșterea și ivirea plantelor, la începutul primăverii, asupra oamenilor va veni o stare de răpire în raport cu spiritualul și-i va răpi omenirii conștiința faptului că există ceva spiritual. Atunci, dacă nu va găsi posibilitatea de a opune rezistență acestor forțe ale răpirii și buimăcelii, omenirea va cădea sub influența Pământului și nu va mai putea evolua în continuare, împreună cu Pământul, spre alte stadii viitoare, mai înalte, ale evoluției pământești. Că inițiații pictau în culori sumbre era care avea să se abată asupra omenirii începând cu secolul al 15-lea, era în care, în orice caz, omenirea va fi mare în ceea ce privește gândurile moarte, abstracte, dar în care ea va putea deveni iarăși capabilă să perceapă spiritul numai dacă va dobândi o forță nouă de a învinge influențele buimăcitoare care se înalță din Pământ, o forță spirituală proprie, pe care omenirea poate s-o dezvolte în ea.

Dacă ne formăm asemenea reprezentări, ne transpunem aproximativ în contextul ciclului anual natural cu ceea ce trăiește în spirit. Alăturăm ceea ce, de altfel, ar fi ceva abstract, un simplu rezultat al reflecției intelectuale, la ceea ce este mersul fizic-natural al naturii, așa cum ne întâmpină el, de exemplu, sub forma anotimpurilor.

Polul opus al acestui mister al Crăciunului este misterul Sânzienelor, legat de perioada solstițiului de vară. Acum, Pământul a expirat complet. Spiritual-sufletească Pământului este dăruit cu totul puterilor suprapământești, puterilor cosmice. Acum, spiritual-sufletească Pământului absoarbe în el tot ceea ce este de natură extrapământească. Exact la fel ca despre misterul Crăciunului, vechii inițiați spuneau în legătură cu misterul Sânzienelor că e necesar că expresiile sunt, bineînțeles, moderne, dar pentru aceste misterii au existat întotdeauna și forme de expresie vechi, că e necesar, pentru a pătrunde tainele legate de misterul Sânzienelor, adică tainele cerurilor, să dobândești inițierea. Fiindcă omul ține de ambianța Pământului; ca om pământeț, el nu ține nici de interiorul Pământului, nici de ceruri. De aceea, el trebuie să fie inițiat în tainele lumii subpământești, pentru a cunoaște tainele lumii suprapământești.

Misterul Paștilor și misterul lui Mihael erau privite, într-un anumit sens, drept puncte în care cele suprapământești și cele pământești se echilibrează reciproc, dar am spus că misterul lui Mihael, misterul toamnei, va dobândi adevărata sa importanță de-abia într-o vreme care nouă, celor de azi, ne apare drept viitor.

Misterul Paștilor și-a făcut intrarea în evoluția omenirii în deplina sa măreție prin Evenimentul de pe Golgota. Misterul Paștilor a fost înțeles, așa cum am mai spus, în vremea în care mai existau resturi ale vechii clarederi. Pe atunci, oamenii mai puteau să se ridice în inimile lor spre Christos cel Înviat. De aceea, misterul Paștilor a fost întrețesut în acel cult care nu era unul inițiat, ci un cult pentru întreaga omenire: misterul Paștilor a fost întrețesut în cultul liturgic. Dar pe măsură ce clarederea primitivă s-a pierdut, s-a pierdut și înțelegerea pentru misterul Paștilor. Oamenii încep să discute un lucru de-abia atunci când nu-l mai înțeleg. Toate discuțiile care au început după primul secol de Creștinism, în legătură cu felul în care trebuie concepută ideea de Paști, își au cauza în faptul că ideea de Paști nu mai poate fi sesizată cu înțelegerea elementară nemijlocită.

Noi am avut adeseori ocazia să aplicăm ideile de Paști ceea ce ne dă știința spirituală antroposofică. Esențialul este că știința spirituală

antroposofică ne trimite la niște forme de viață care nu se epuizează în lumea fizică între limitele date de naștere și moarte și că, alături de ceea ce poate fi cercetat pe cale senzorială, ea pune ceea ce poate fi cercetat pe cale spirituală, că ea ne face să înțelegem cum a putut Christos să aibă relații cu ucenicii săi și după ce corpul său fizic se prefăcuse în praf și pulbere. Ideea de înviere dobândește iarăși viață în lumina cercetării spirituale. Dar ideea de înviere este înțeleasă total numai dacă-i alăturăm polul opus, ca să spunem așa.

Ce reprezintă, propriu-zis, ideea de înviere? Entitatea Christică a coborât din înalturi spirituale, s-a cufundat în trupul lui Iisus, a trăit pe Pământ în trupul lui Iisus, prin aceasta a adus, într-un anumit sens, forțele lumii extrapământești în sfera pământească; și, datorită faptului că a adus în sfera pământească forțele extrapământești, cu începere din acest moment, adică din momentul Misterului de pe Golgota, forțele extrapământești au rămas unite cu forțele evoluției omenirii. De atunci încolo poate fi simțit în cadrul evoluției omenirii de pe Pământ ceea ce în vremurile vechi oamenii puteau vedea numai afară, în depărtările cosmice. După înviere, Christos s-a unit cu omenirea, de atunci el nu mai trăiește doar în înalturi extrapământești, ci în sânul existenței de pe Pământ, în cadrul evoluției, în curentul evoluției omenirii.

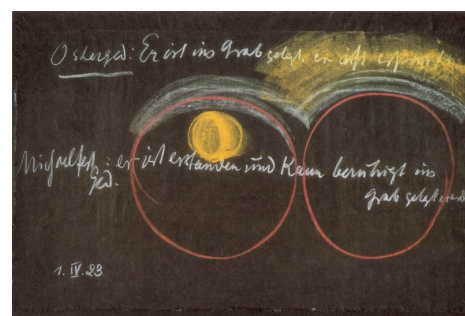
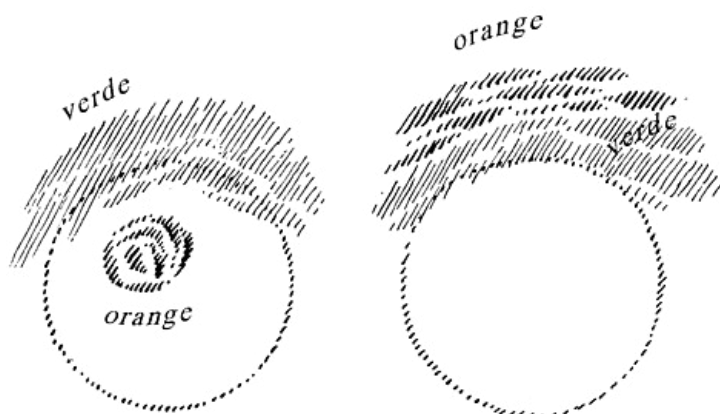
Acest eveniment nu trebuie privit, înainte de toate, doar din punctul de vedere al vieții de pe Pământ, ci și din acela al vieții suprapământești. Se poate spune: Nu trebuie să-l privim pe Christos doar așa cum se apropie El de Pământ din lumile cerești și devine om, deci, așa cum le este El dat oamenilor, ci trebuie să privim Evenimentul Christic și din perspectiva coborârii lui Christos din lumea spirituală pe Pământ. Oamenii îl vedeau pe Christos sosind în sfera existenței lor. Zeii îl vedeau pe Christos părăsind lumile cerești și cufundându-se în omenire. Pentru oameni, Christos apărea; pentru o anumită lume spirituală, El dispărea. Și prin faptul că a trecut prin înviere, El a apărut, așa zice, luminând de pe Pământ, anumitor entități spirituale din lumea extrapământească, asemeni unui astru care acum le luminează din direcția Pământului lumea spirituală. Entitățile spirituale consemnează Misterul de pe Golgota spunând: De pe Pământ a început să strălucească o stea spre împărăția spiritului. Și coborârea lui Christos într-un trup uman era resimțită drept un fapt extraordinar de important pentru lumea spirituală. Fiindcă, îndurând moartea într-un trup uman, imediat după această moarte El a putut să facă un lucru pe care foștii săi camarazi-zei nu-l putuseră face.

Acești camarazi-zei ai săi aveau în fața lor, drept lume vrăjmașă, ceea ce în vremurile vechi era numit infern. Dar puterea de a acționa a acestor entități spirituale se termina în fața porților infernului. Ele acționau asupra omului. Forțele omului ajung până în iad; aceasta nu înseamnă altceva decât faptul că în timpul iernii și primăvara, când aceste forțe ahrimanice se ridică la suprafață, forțele omului ajung în mod inconștient până la ele. Ființele divin-spirituale simțeau în aceasta o lume care li se opune. Ele vedeau cum aceste forțe se ridică din Pământ, simțeau că aceasta este o lume extraordinar de dificilă; dar erau în legătură cu această lume numai prin intermediul omului, ele nu puteau, așa zice, decât s-o privească. Dar Christos a coborât pe Pământ, a devenit El însuși om și, datorită acestui lucru, El a putut să coboare în sfera forțelor ahrimanice și să le învingă, lucru exprimat de obicei prin cuvintele din credința religioasă "coborârea la iad".

Și avem astfel celălalt pol al învierii. Acesta este lucrul pe care Christos l-a făcut pentru oameni: coborând din înalturi divine, luând formă de om, El a ajuns în situația de a coborî cu adevărat în regiunea ale cărei pericole omul trebuia să le înfrunte și în care zeii ce nu luaseră asupra lor moartea omenească nu putuseră coborî. Și astfel, Christos a raportat în felul său biruința asupra morții și, prin aceasta, coborârea la iad i s-a alăturat cel de-al doilea pol, așa zice, înălțarea în lumea spirituală, cu toate că El a rămas pe Pământ: deoarece Christos se unise cu omenirea în așa fel încât coborâse la vrăjmașul căruia omenirea îi este expusă, în timpul iernii și al primăverii, El a putut cuceri pentru oameni ceea ce acționează din regiunile extrapământești din nou asupra Pământului, de la Sânziene și până în toamnă. Și vedem astfel reunite în ideea de Paști, într-un anumit sens, coborârea în sfera iadului și, prin această coborâre, cucerirea regiunii cerești pentru evoluția în continuare a omenirii.

Toate acestea țin de o înțelegere justă a ideii de Paști. Dar ce ar fi această idee de Paști, dacă ea n-ar putea să devină vie! Numai în vremurile vechi oamenii puteau lega sentimentul just de ideea solstițiului de iarnă, prin faptul că, pe de altă parte, ei aveau ideea de Sânziene. Desenat în mod schematic: Când pământescul era cufundat în elementul său hibernal adânc ascuns (portocaliu), în completarea lui exista ceea ce în timpul verii trăia în ambianța cosmică suprapământească, amândouă accesibile numai prin inițiere, dar în unire cu ceea ce exista în ambianța cosmică din jurul Pământului, în ambianța atmosferică (verde).

Planșa 3

[mărește imaginea]

Crăciunul cheamă Sânzienele, Sânzienele cheamă Crăciunul. Omul ar încremeni sub influența puterilor ahrimanice dacă n-ar putea fi expus influenței pulverizatoare a puterilor luciferice, care dau iarăși aripi gândului, astfel încât el nu încremenește, ci se poate dezgheța iarăși, sub acțiunea luminii.

La început, omenirea are în evoluția ei numai unul dintre poli, polul Paștilor, și acest pol a fost paralizat. Sărbătoarea Paștilor nu mai posedă viața ei interioară de altădată. Ea își va redobândi viața interioară dacă oamenii vor ajunge să poată gândi despre sărbătoarea Paștilor în felul următor, dacă ei își vor putea spune: Prin ceea ce este exprimat în mod simbolic drept coborâre la iad care, de fapt, poate fi concepută ca fiind învierea, a fost creată pentru om o contrapondere împotriva unui lucru care trebuia să vină, împotriva paralizării oricărei percepții spirituale, împotriva pericolului ca el să fie mort în cadrul vieții pământești. Christos Iisus a vrut în mod profetic să aducă ceva care să-l ajute pe om în fața a ceea ce avea să vină; în așa fel încât, în timpul vieții pe Pământ, dintre naștere și moarte, omul să nu uite spiritualul într-o asemenea măsură încât, într-un anumit sens, să fie mort pentru acest spiritual suprapământesc. Împotriva acestei tendințe de a muri în viața pământească se ridică ideea de Paști, care vorbește despre biruința vieții suprapământești asupra celei pământești.

Pe de o parte, avem aspectul următor: Omul coboară din viața sa prepământească pe Pământ. Dar în era care a început o dată cu prima jumătate a secolului al 15-lea, omul aflat în viața pământească va uita din ce în ce mai mult și mai mult originea sa suprapământească, el va

muri, într-un anumit sens, în viața pământească, în ceea ce privește viața sa sufletească. Aceasta, pe de-o parte. Pe de altă parte, avem însă altceva: A existat o Ființă spiritual-cerească, și prin fapta săvârșită de ea, faptă care a acționat din ceruri asupra Pământului, a fost creată imaginea opusă: aceea Ființă spirituală care a coborât într-un trup uman și care, înviind, a așezat prin propria sa Entitate spiritual-pământescul în lumea oamenilor de pe Pământ. În amintirea acestui fapt, noi avem sărbătoarea Paștilor, care aduce în fața omenirii, sub formă de imagine, punerea în mormânt a lui Christos Iisus, învierea lui Christos Iisus.

El a fost pus în mormânt și după aceea a înviat ! aceasta este ideea Paștilor; aceasta este ideea Paștilor, așa cum este situată ea printre comorile înțelepciunii cosmice. ! Privește la tine însuși, o, omule, tu cobori aici jos, din lumi suprapământești; pe tine te amenință pericolul de a muri, în timpul vieții pământești, în ceea ce privește sufletul tău. Dar iată că apare Christos, care așează în fața ochilor tăi faptul că lumea în care și tu îți ai originea, lumea spiritual-suprapământească, învinge moartea. Acest lucru stă în fața ta, drept cea mai mare dintre imaginile care au putut fi așezate vreodată în fața omenirii: punerea în mormânt a lui Christos Iisus, învierea lui Christos Iisus. El a fost pus în mormânt. El a înviat din mormânt și li s-a arătat celor care erau în stare să-l vadă.

Dar forțele sufletești paralizate nu mai pot să învie această imagine. Unde mai poate ea să învie astăzi, în forțele sufletești paralizate, așa cum sunt ele în zilele noastre? Omul mai poate să-și îndrepte privirile, pe baza unei credințe tradiționale, spre ceea ce-i oferă perioada de sărbătoare a Paștilor: spre imaginea grandioasă a punerii în mormânt și a învierii. Dar el nu mai poate uni nimic, prin puterea interioară a sufletului său, prin el însuși, de această idee a Paștilor, de ideea punerii în mormânt și a învierii. El trebuie să învețe să lege din nou ceva de aceste idei, cu ajutorul cunoașterii spirituale. Acest ceva nu poate fi decât: Da, este posibil ca omul să lase să se apropie de el cunoașterea spirituală și să înțeleagă celălalt aspect. Să-l așezăm în fața sufletelor noastre, pentru ca să ni-l înscriem adânc în suflete, acest celălalt aspect!

Ideea Paștilor: El a fost pus în mormânt, el a înviat. Să așezăm alături celălalt gând, care trebuie să pătrundă în omenire: El a înviat și poate fi pus liniștit în mormânt. ! Ideea de Paști: El a fost pus în mormânt, el a înviat. ! Ideea sărbătorii mihaelice: El a înviat și poate fi pus liniștit în mormânt.

Primul gând, gândul care stă la baza Paștilor, se referă la Christos, al doilea gând se referă la om, la omul care înțelege forța ideii de Paști: că prin cunoașterea spirituală ! dacă el a intrat viața pământească a epocii prezente, unde spiritual-sufletescul său moare ! sufletul său poate învia, în așa fel încât să devină viu între naștere și moarte, în așa fel încât el să devină viu în interiorul său, în viața pământească. Această înviere lăuntrică, această posibilitate de a fi trezit lăuntric, este lucrul pe care omul trebuie să-l înțeleagă cu ajutorul științei spirituale; atunci, el va fi pus liniștit în mormânt. Atunci, el va fi pus în mormânt, altfel el ar cădea în prada acelor puteri care în perioada solstițiului de iarnă acționează, drept puteri ahrimanice, în sfera lumii pământești.

Iar sărbătoarea care conține acest gând: El a înviat și poate fi pus liniștit în mormânt !, această sărbătoare trebuie să fie celebrată în perioada în care frunzele încep să se îngălbenească, să cadă din copaci, când fructele se coc, când Soarele a atins cea putere prin care poate să maturizeze ceea ce primăvara a încolțit, a răsărit, a crescut, dar și să conducă toate acestea spre ofilire, făcându-le să cadă iarăși spre interiorul Pământului; când tot ceea ce se dezvoltă pe Pământ începe să devină un simbol al mormântului.

Dacă noi așezăm sărbătoarea Paștilor în perioada în care viața începe să răsară și să dea lăstari, când forțele de creștere ating punctul lor culminant, cealaltă sărbătoare, care are următorul conținut: El a înviat și poate fi pus liniștit în mormânt !, trebuie celebrată în perioada când în natura de pe Pământ toate încep să se ofilească, în perioada în care în natura pământească se așterne dispoziția mormântului, când în fața sufletului uman poate păși simbolul mormântului. Atunci în om devine vie ideea mihaelică: cea idee care nu se mai adresează, ca ideea de Paști a primelor secole creștine, percepției. În primele secole creștine, privirea era îndreptată spre Christos cel ce fusese pus în mormânt și înviase. Și, privind această imagine, în suflet se revărsau forțele cele mai puternice, el dobândește vigoare. Prin ideea sărbătorii ce cade la echinocțiul de toamnă, sufletul trebuie să-și simtă puterea prin faptul că acum nu se mai apelează la contemplarea sa, ci la voința sa: Primește în tine ideea mihaelică cea care învinge puterile ahrimanice, cea idee care te face puternic pentru dobândirea cunoașterii spirituale, aici, pe Pământ, pentru ca să poți birui puterile morții.

Dacă ideea de Paști se adresează contemplării, această idee se adresează forțele de voință: a primi în noi forța lui Mihael înseamnă a primi în forțele noastre de voință puterea cunoașterii spirituale. Și astfel ideea de Paști poate deveni vie, ea poate fi adusă în mod nemijlocit aproape de sufletesc-spiritualul omului, și, exact la fel cum ideea Sânzienelor era resimțită drept pol opus Crăciunului, ideea de Mihaeli, ideea sărbătorii lui Mihael, din toamnă, poate fi resimțită drept pol opus ideii de Paști. După cum ideea Crăciunului a făcut să răsară, după o jumătate de an, prin viața sa interioară, ideea Sânziene-lor, ideea de Paști trebuie să dea la iveală ideea de Mihaeli. Omenirea trebuie să-și cucerească o maturitate interioară pentru aceasta, pentru a nu mai gândi doar în mod abstract, ci pentru a gândi atât de concret încât să poată deveni iarăși creator de sărbători. Și atunci, el va fi din nou în stare să lege de desfășurarea fenomenelor senzoriale ceva spi-ritual.

Toate gândurile noastre rămân abstracte. Dar oricât de extraordinare, oricât de inteligente ar fi gândurile noastre ! dacă rămân abstracte, ele nu vor putea să pătrundă viața. Astăzi, când omenirea reflectează la o zi abstractă oarecare, pe care s-o fixeze drept dată a Paștilor, fără a se mai orienta după constelații, astăzi, când întreaga cunoaștere superioară s-a întunecat, când nu mai există nici o legătură între înțelegerea forțelor moral-spirituale și aceea a forțelor natural-fizice, atunci în om trebuie să se trezească din nou forța de a uni în mod nemijlocit ceva spiritual de fenomenele senzoriale ale lumii.

Oare în ce consta odinioară forța spirituală a omului de a crea sărbători în cursul anului, în funcție de desfășurarea fenomenelor anuale? Ea consta în forța spirituală originală. Astăzi, oamenii pot continua să celebreze sărbătorile conform cu obișnuințele tradiționale, dar omenirea trebuie să redobândească forța esoterică prin care să introducă acum de la ea însăși ceva în natură, conform cu desfășurarea proceselor naturii. Trebuie găsită posibilitatea de a concepe ideea sărbătorii de toamnă a lui Mihael drept floare a ideii de Paști. Dacă Paștile sunt emanația florii fizic-senzoriale, atunci floarea ideii de Paști, adică ideea de Mihaeli, trebuie să poată fi concepută drept emanația ofilirii fizice din cadrul ciclului anual.

Oamenii trebuie să învețe din nou să gândească împreună spiritualul și procesele din natură. Astăzi, nu numai că-i este îngăduit omului să facă reflecții esoterice; astăzi este chiar necesar pentru om ca el să poată face din nou esoterism. Dar oamenii vor fi în stare de așa ceva numai dacă vor învăța să-și conceapă gândurile într-un mod atât de concret și de viu, încât ei nu vor mai gândi doar retrăgându-se și izolându-se de tot ceea ce se întâmplă în natură, ci vor gândi împreună cu desfășurarea fenomenelor, împreună cu frunzele care se ofilesc, împreună cu fructele care se coc !, ei vor gândi într-un mod mihaelic, la fel cum știau să gândească în mod pascal, împreună cu plantele ce înfloresc, cu plantele ce răsar din pământ, cu florile ce țâșnesc pe ramuri.

Dacă oamenii vor ști astfel să gândească în pas cu ciclul anual, atunci în gândurile lor se vor amesteca acele forțe care-i vor îngădui omului să dialogheze din nou cu forțele divin-spirituale care se revelează din stele. Oamenii și-au adus din stele aici, jos, forța de a pune bazele unor sărbători care să aibă o valabilitate interioară umană. Pe urmă, din dialogul cu plantele care se ofilesc, care se coc, cu Pământul ce moare, găsind dispoziția de sărbătoare interioară justă, ei vor putea să dialogheze din nou cu zeii și să lege existența omului de existența

zeilor. Și ideea de Paști justă va fi din nou prezentă, atunci când această idee de Paști va fi devenit atât de vie încât din ea va putea da lăstari ideea sărbătorii lui Mihael.

[Acasă](#) [Lucrări Online](#) [Index GA223](#) [Precedenta](#) [Următoarea](#)

Rudolf Steiner**CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI****GA 223****CONFERINȚA A TREIA**

Dornach, Lunea Paștilor, 2 aprilie 1923

Nu avem voie să subapreciem importanța pe care o are pentru omenire faptul de a atrage întreaga atenție asupra unei perioade de sărbătoare a anului. Chiar dacă în epoca noastră sărbătorile religioase sunt celebrate mai mult în virtutea obișnuinței, nu a fost întotdeauna așa; au existat epoci în care oamenii își uneau conștiința cu întregul curs al anului, la început de an ei simțindu-se în curentul timpului în așa fel încât își ziceau: Acum avem un anumit grad de frig sau de căldură, există și anumite alte condiții meteorologice, există o anumită situație în ceea ce privește creșterea plantelor și a animalelor sau există situația că acum ele nu cresc. **I** Și oamenii trăiau împreună cu natura transformările, metamorfozele prin care ea trecea treptat. Dar ei trăiau împreună cu natura, conștiința lor unindu-se cu fenomenele naturii, în așa fel încât își îndreptau mereu această conștiință spre o anumită perioadă de sărbătoare, să zicem: la începutul anului, trecând prin toate sentimentele atât de diferite care se leagă de sfârșitul iernii, ei își îndreptau privirile spre perioada pascală, iar toamna, o dată cu ofilirea vieții, spre perioada Crăciunului. Atunci, sufletul era plin de acele sentimente ce se exprimau în felul deosebit prin care oamenii se raportau la ceea ce erau pentru ei sărbătorile.

Așa trăiau oamenii împreună cu ciclul anului, și această împreună-trăire cu ciclul anual era, de fapt, o spiritualizare a ceea ce omul nu doar vedea și auzea de jur împrejurul lui, ci și trăia cu întreaga lui ființă. El trăia cursul anului ca pe desfășurarea unei vieți organice, la fel cum la om, dacă este copil, facem o legătură între manifestările sufletești ale copilului și mișcările lui neîndemânate, sau modul lui imperfect de a vorbi. După cum facem o legătură între anumite trăiri sufletești și procesul de schimbare a dinților, sau între alte trăiri sufletești și alte fenomene corporale ce apar mai târziu, tot astfel oamenii vedeau urzirea și pulsarea spiritualului în schimbările care survineau în procesele exterioare din natură. Era o creștere și o descreștere.

Dar aceasta are legătură cu întreg modul cum se simte omul, ca om pământesc, în lume. Așa că putem spune: În perioada în care, la începutul erei noastre, oamenii au început să celebreze amintirea Evenimentului de pe Golgota, de unde s-a născut mai târziu sărbătoarea Paștilor, în perioada în care sărbătoarea Paștilor era simțită în cadrul ciclului anual ca ceva viu, așa cum am arătat mai înainte, pe atunci, în esență, oamenii își simțeau propria viață ca fiind dăruită lumii spiritual-fizice exterioare. Ei simțeau că, pentru a face ca viața lor să devină un întreg, aveau nevoie de imaginea punerii în mormânt și a învierii, de imaginea grandioasă a Evenimentului de pe Golgota.

Dar când conștiința se umple cu asemenea imagini, de aici vin inspirații pentru oameni. Nu întotdeauna oamenii sunt conștienți de ele, dar e o taină a evoluției omenirii că de la aceste atitudini religioase față de fenomenele lumii vin inspirații pentru toate aspectele vieții. Dar, în primă instanță, trebuie să ne fie clar faptul că, pe parcursul unei anumite epoci, în perioada Evului Mediu, cei care dădeau orientare vieții religioase erau preoții, acei preoți cărora le revenea înaintea de toate sarcina reglementării sărbătorilor, sarcina de a organiza modul de celebrare a sărbătorilor. Preoțimea era acea tagmă din cadrul omenirii care așeza în fața celorlalți oameni, în fața laicilor, sărbătorile, dând conținut sărbătorilor. Dar, prin aceasta, preoțimea simțea într-un mod cu totul deosebit conținutul sărbătorilor. Și întreaga stare sufletească ce se instala prin faptul că de la asemenea sărbători veneau inspirații, își găsea apoi expresia și în restul dispoziției sufletești.

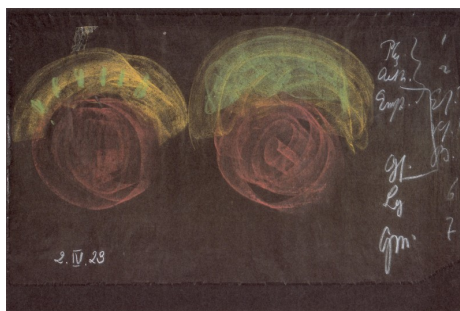
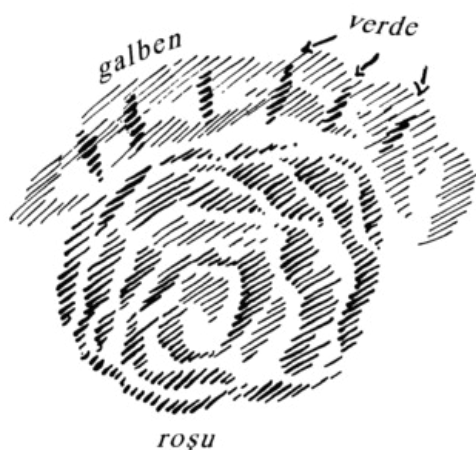
În Evul Mediu n-ar fi existat ceea ce numim scolastică, ceea ce numim filosofia lui *Toma d'Aquino*, a lui *Albertus Magnus* și a altor scolastici, dacă această filosofie, această concepție despre lume și urmările sociale pe care le-au avut n-ar fi fost inspirate de cea mai importantă dintre ideile Bisericii: ideea de Paști. Contemplarea lui *Christos* coborând spre Pământ, care duce în om o viață temporară pe Pământ, care trece apoi prin înviere, a constituit acel impuls sufletească care a făcut să se stabilească raportul ciudat dintre credință și știință, dintre cunoaștere și revelație, specific scolasticii. Ideea că de la om poate veni numai cunoașterea lumii senzoriale, că tot ceea ce se referă la lumea suprasensibilă trebuie dobândit prin revelație, era determinată, în esență, de ideea Paștilor, așa cum se alătura ea ideii Crăciunului.

Iar dacă, la rândul ei, lumea actuală de idei a științelor naturii este în întregime un produs al scolasticii, așa cum am arătat adeseori aici, atunci trebuie să spunem: Fără s-o știe, cunoașterea naturalist-științifică a epocii prezente este, în esență, o pecete imprimată în ceară a ideii de Paști, așa cum a domnit ea în perioadele mai vechi ale Evului Mediu, așa cum a paralizat ea apoi în cursul evoluției spirituale a omenirii, în Evul Mediu târziu și în epoca modernă. Să privim felul cum științele naturii folosesc sub formă de idei ceea ce azi a devenit un bun comun și domină întreaga noastră civilizație, să vedem cum își folosesc ideile științele moderne ale naturii: ele le aplică asupra naturii moarte, cred că nu se pot ridica deasupra naturii moarte. Acesta este un produs al acelei inspirații care a apărut prin faptul că oamenii și-au îndreptat privirile spre punerea în mormânt. Și cât timp punerii în mormânt a putut să-i fie alăturată învierea, drept fapt spre care oamenii își înălțau privirile cu evlavie, simplei cunoașteri senzoriale exterioare i-a fost alăturată revelația despre suprasensibil. Dar pe măsură ce s-a încetățenit din ce în ce mai mult concepția că învierea trebuie prezentată drept un miracol inexplicabil și, de aceea, neîndreptățit, revelația, adică lumea suprasensibilă, a fost lăsată deoparte. Ca să spunem așa, actuala concepție despre lume naturalist-științifică a fost inspirată numai prin contemplarea Vinerii Mari, nu și prin contemplarea Duminicii Paștilor.

Trebuie să recunoaștem această legătură interioară: Conținutul inspirației este întotdeauna ceea ce oamenii trăiesc, drept dispoziție a fiecărei sărbători, în raport cu natura. Trebuie să recunoaștem legătura dintre acest conținut al inspirației și ceea ce ajunge să se exprime în orice viață umană. De-abia când oamenii își vor da seama mai întâi ce legătură strânsă există între această transpunere a lor în viața anotimpurilor și ceea ce ei gândesc, simt și voiesc, atunci vor înțelege ce important ar fi, de exemplu, dacă am reuși să facem o realitate din sărbătoarea de toamnă a lui *Mihael*, dacă, pe baza unor substraturi spirituale, pe baza unor substraturi esoterice, am reuși cu adevărat să facem din sărbătoarea lui *Mihael* o realitate care să pătrundă în conștiința oamenilor și de acolo să creeze inspirații. Dacă ideea Paștilor și-ar dobândi coloritul prin faptul că ideii de Paști: El a fost pus în mormânt și a înviat **I** s-ar alătura celălalt gând, gândul uman: El a înviat și poate fi pus liniștit în mormânt, fără să piară **I**, dacă această idee mihaelică ar putea deveni vie, ce importanță uriașă ar putea avea tocmai un asemenea eveniment pentru întregul mod de a simți și voi al oamenilor! Cum s-ar încetățeni așa ceva în întreaga viață socială a omenirii!

Ceea ce oamenii așteaptă de la o reînnoire a vieții sociale nu va veni de la nenumăratele discuții și măsuri care vor să schimbe realitățile exterior-senzoriale, ci va putea veni numai și numai dacă omenirea va fi străbătută de o idee inspirativă puternică, numai dacă omenirea va fi luată în stăpânire de o idee puternică, născută din inspirație, datorită căreia aspectele moral-spirituale să fie simțite din nou în legătura lor cu procesele natural-senzoriale. Aș putea spune că astăzi oamenii caută, la fel ca rămele aflate sub scoarța pământescă, lumina Soarelui, pe când, ca să găsești lumina Soarelui, trebuie să ieși de sub scoarța Pământului. În viața reală nu se poate face nimic cu discuțiile și ideile reformiste din epoca noastră; se poate realiza ceva numai prin intervenția unei idei-impuls puternice, luate din spirit. Fiindcă trebuie să ne fie clar faptul că tocmai ideea Paștilor își va dobândi nuanța ei nouă dacă va fi întregită prin ideea sărbătorii lui Mihael.

Să privim ceva mai atent această idee a sărbătorii lui Mihael. Dacă ne îndreptăm privirea spre ideea de Paști, trebuie să avem în vedere faptul că Paștile cad în perioada vieții de primăvară, când totul încolțește și înmugurește. În această perioadă, Pământul își expiră forțele sufletești, pentru ca acestea să se pătrundă, în ambianța cosmi-că din jurul Pământului, cu o viață cosmică extrapământescă. Pământul își expiră sufletul. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că, în regiunile unde tocmai e primăvară, anumite entități elementare, care există în jurul Pământului exact la fel ca și aerul sau forțele de creștere ale plantelor, își unesc propria lor ființă cu Sufletul, care a fost expirat, al Pământului. Aceste entități se întrețes și se unesc cu sufletul Pământului, care a fost expirat. Ele se dezindividualizează, își pierd individualitatea, se contopesc cu sufletescul general al Pământului. Tocmai primăvara, în perioada Paștilor, putem vedea numeroase ființe elementare cum se destramă ca niște nori și se contopesc în sufletescul pământesc general, părăsind ultimul stadiu al existenței lor individuale, pe care au avut-o în timpul iernii. Aș putea spune așa:

Planșa 4

[mărește imaginea]

În timpul iernii, aceste ființe elementare s-au aflat în sufletescul Pământului, unde se individualizaseră (vezi desenul: verde pe galben). Înainte de a veni perioada pascală, ele mai posedă încă o anumită individualitate, ele zboară, planează peste tot ca entități individuale. În perioada Paștilor, noi vedem cum ele se unesc formând niște nori generali și constituind o masă comună în Sufletul Pământului (verde pe galben). Dar din această cauză, ele își pierd, până la un anumit grad, conștiința. Cad într-o stare asemănătoare cu somnul. Anumite animale dorm în timpul iernii; aceste ființe elementare dorm vara. În perioada Sânzienelor, ele dorm complet. Dar apoi, ele reîncep să se individualizeze și în perioada sărbătorii Mihaeli, de la sfârșitul lunii septembrie, le vedem deja în mod clar, ca entități separate, în mișcările de inspirație pe care le face Pământul.

Dar de aceste entități elementare are omul nevoie acum. Toate acestea, bineînțeles, nu sunt prezente în conștiința sa, totuși, omul are nevoie de ele, pentru a se uni cu ele, pentru a-și putea pregăti viitorul. Și omul poate uni cu sine aceste ființe elementare, dacă într-o perioadă de sărbătoare, care ar cădea pe la sfârșitul lui septembrie, el ar simți într-un mod lăuntric-sufletesc deosebit de viu schimbările

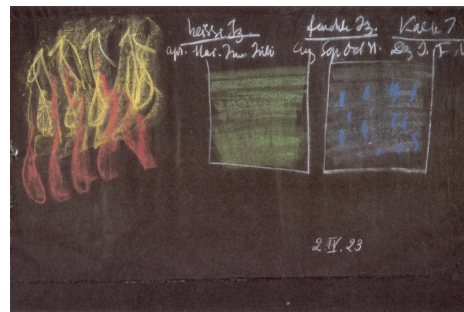
care au loc în natură tocmai înspre toamnă; dacă omul ar putea simți că acum viața vegetal-animală se retrage, că anumite animale se pregătesc să se retragă pentru perioada iernii în adăposturile lor, că frunzele iau coloritul lor autumnal, că întreaga viață a naturii se ofilește. Primăvara e frumoasă, desigur, și a simți frumusețea primăverii, viața ce încolțește, răsare și crește în acest anotimp este o însușire frumoasă a sufletului uman. Dar și a fi în stare să simți că frunzele își pierd culoarea, luând nuanțele lor toamnatice, că animalele se retrag în adăposturile lor, a ști să simți că în viața fizic-senzorială ce moare învie scânteind, strălucind, spiritual-sufletescul, a ști să simți că o dată cu îngălbenirea frunzelor a sosit momentul în care viața ce răsărea și încolțea moare, dar că viața fizic-senzorială se îngălbenește pentru ca spiritualul să poată trăi în procesul de îngălbenire ca atare, a putea simți că în procesul de cădere a frunzelor are loc ridicarea spiritualului, a simți că spiritualul este reversul revelării vieții senzoriale pe cale de a se stinge: toate acestea ar trebui să constituie un sentiment față de spirit care să-l însuflețească pe om în timpul toamnei. Și atunci el s-ar pregăti în mod just pentru perioada Crăciunului.

Pornind de la cunoștințele pe care i le dă știința spirituală antroposofică, omul ar trebui să fie pătruns de adevărul că tocmai toamna viața spirituală a omului pe Pământ are legătură cu viața fizică aflată în declin. Când gândim, materia noastră fizică din nerv e distrusă. Gândul se înalță din materia ce moare. Procesul de formare a gândurilor în interiorul lui însuși, aprinderea ideilor în sufletul uman și sentimentul, care

poate fi trăit în întreg organismul uman, de a fi înrudit cu frunzele ce îngălbenesc, cu frunzișul ce se ofilește al plantelor, cu uscarea plantelor, sentimentul de înrudit dintre existența spirituală a omului și existența spirituală a naturii: acesta îi poate da omului impulsul care conferă tărie voinței sale, impulsul care-i atrage omului atenția asupra faptului că voința se pătrunde cu spiritualitate.

Dar prin faptul că își pătrunde voința cu spiritualitate, omul devine un tovarăș de drum al lui Mihael, al activității sale pe Pământ. Și dacă, spre toamnă, omul trăiește în acest fel împreună cu natura, și dacă el va da expresie acestei trăiri împreună cu natura prin conținutul unei sărbători adecvate, atunci el va putea simți cu adevărat acea întregire a dispoziției de Paști. Dar atunci îi va deveni clar încă un lucru. Vedeți dvs., ceea ce omul de azi gândește, simte și voiește este inspirat de dispoziția unilaterală a Paștilor, care, pe deasupra, mai e și paralizată. Dispoziția Paștilor este, în esență, un rezultat al vieții ce răsare și crește, al vieții care face ca totul să se contopească într-un fel de unitate panteistă. Omul e dăruit naturii unitare a lumii unitare, în general. Aceasta este, de fapt, și structura vieții noastre spirituale de astăzi. Tendința este aceea de a reduce totul la o unitate, la un monom. Oamenii sunt adepții spiritului universal, sau al naturii universale; și, conform cu aceasta, unul este un monist spiritualist, altul este un monist materialist. Totul e cuprins într-o mare unitate nedefinită. În esență, aceasta este o dispoziție de primăvară.

Dacă privim în intimitatea dispoziției de toamnă, cu spiritualul care se înalță și se eliberează (galben), cu senzorialul care, aș zice, se scurge strop cu strop, care se ofilește (roșu), atunci avem perspectiva spiritualului ca atare, a senzorialului ca atare.

Planșa 5

[mărește imaginea]

Planta ce răsare primăvara conține în procesele ei de creștere, în creșterea și dezvoltarea ei, spiritualul. Spiritualul este amestecat cu senzorialul, avem, în esență, o unitate. Planta pe cale de a se ofili lasă frunza să cadă și spiritualul se înalță: avem spiritul, spiritul invizibil, suprasensibil și avem partea materială, care iese afară. Este ca și cum am avea mai întâi într-un vas un lichid unitar, în care este dizolvată o substanță oarecare, iar pe urmă, printr-un procedeu sau altul, am face în așa fel încât din lichid să se depună ceva, care cade la fund ca sediment. Acum am separat cele două elemente, care la început erau unite, care constituiau o unitate.

Primăvara este anotimpul potrivit să le întrețasă pe toate unele într-altele, să le amestece într-o unitate vagă, nediferențiată. Priveliștea toamnei, dacă o privim în mod just, dacă o vedem în contrastul just cu priveliștea primăverii, ne atrage atenția asupra faptului că pe de o parte acționează spiritul, pe de altă parte, realitățile fizic-materiale. Și atunci nu avem voie, bineînțeles, să ne oprim în mod unilateral la unul sau la celălalt dintre aceste două aspecte. Ideea de Paști nu-și pierde valoarea dacă i se adaugă ideea de Mihaeli. Avem, pe de-o parte, ideea de Paști, unde, aș zice, totul apare sub forma unui fel de amestec panteist, a unei unități. Avem apoi diferențierea, dar diferențierea nu are loc într-un mod haotic, nereglementat. Avem o reglementare foarte bună. Ia gândiți-vă cum este derularea ciclică: îmbinare, întrețeserea unora în celelalte, unificare, pe urmă o stare intermediară, în care are loc diferențierea, diferențierea completă; pe urmă iarăși contopirea a ceea ce era diferențiat în ceva unitar ș.a.m.d. Vedeți mereu, pe lângă aceste două stări, și o a treia: vedeți aici ritmul dintre ceea ce e diferențiat și ceea ce e nediferențiat, între inspirarea a ceea ce s-a diferențiat din starea unitară și, din nou, expirarea sa. Vedeți un ritm, o stare intermediară, ceva de natură fizic-materială, ceva de natură spirituală; o interacțiune între cele fizic-materiale și cele spirituale: ceva de natură sufletească. Învățați să vedeți natura, în cadrul ciclului natural, impregnată de trinitatea originară: materie, spirit, suflet.

Dar important este să nu ne oprim la o visătorie general-umană, trebuie să readucem totul la o unitate. Și astfel reconducem totul, indiferent că unitatea este de natură spirituală sau materială, la starea de nediferențiere a nopții cosmice. Noaptea, toate pisicile sunt cenușii, în monismul spiritual, toate ideile sunt cenușii, în monismul material, tot cenușii sunt. Acestea sunt doar diferențe afective. Pentru o concepție mai înaltă, ele nu intră deloc în considerare. Esențialul este ca noi, oamenii, să ne putem uni cu viața lumii în așa fel încât să fim în stare să urmărim trecerea vie de la unitate la trinitate, reîntoarcerea de la trinitate la unitate. Și atunci, dacă, fiind în stare să întregim în acest fel ideea de Paști cu ideea de Mihaeli, vom ajunge în situația de a simți în mod just, în întreaga existență, trinitatea originară, atunci o vom primi în întreaga noastră dispoziție sufletească. Atunci vom fi în stare să înțelegem că într-adevăr tot ce e viață are la bază activitatea și interacțiunea unor trinități originare. Și atunci, dacă sărbătoarea lui Mihael ne va da inspirații, vom avea pentru o asemenea concepție după cum sărbătoarea unilaterală a Paștilor a inspirat concepțiile care s-au ivit în ultima vreme, deci, vom avea atunci o inspirație, un impuls spiritual-natural prin care vom putea să introducem în întreaga viață pe care trebuie s-o observăm și s-o modelăm ideea de tripartiție, impulsul tripartitei. Și, în ultimă instanță, de introducerea și numai de introducerea acestui impuls depinde posibilitatea ca forțele decăderii, care există în evoluția omenirii, să fie transformate din nou în forțe ale ascensiunii.

Aș spune că, atunci când am vorbit despre impulsul tripartitei în viața socială [Nota 3], aceasta a fost un fel de verificare, din care am vrut să se vadă dacă ideea mihaelică a ajuns deja atât de puternică încât oamenii să simtă că un asemenea impuls izvorăște direct din forțele care dau formă epocii noastre. A fost o încercare a sufletului uman, din care urma să se vadă dacă ideea mihaelică este deja suficient de puternică într-un număr de oameni. Ei bine, rezultatul a fost negativ. Ideea mihaelică nu e suficient de puternică nici măcar într-un număr mic de oameni, pentru a fi simțită întreaga ei forță și vigoare creatoare de epocă. Și va fi aproape imposibil ca sufletele umane să se unească, pentru a dobândi noi forțe ale ascensiunii, cu forțele cosmice creatoare originare, așa cum e necesar, dacă nu va putea să-și croiască drum ceva dătător de inspirații atât de mari cum ar fi o sărbătoare a lui Mihael, dacă, deci, din străfundurile vieții esoterice nu va putea veni un impuls creator nou.

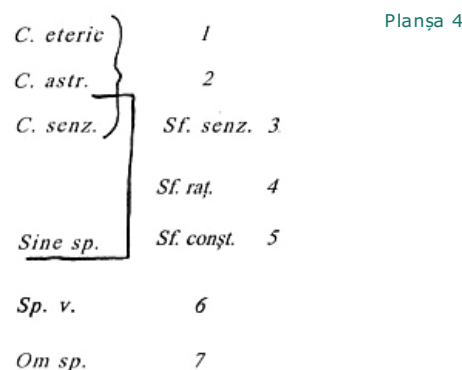
Dacă în locul membrilor pasivi ai Societății Antroposofice s-ar găsi măcar câțiva membri activi, atunci s-ar putea face reflecții pe marginea unui asemenea gând. Căci esențialul Societății Antroposofice constă în faptul că, în orice caz, în cadrul Societății Antroposofice sunt realizate unele impulsuri, dar că membrii pun, de fapt, cel mai mare preț pe participarea la ceea ce se petrece; că ei își îndreaptă forțele sufletești

contemplative spre ceea ce se petrece, dar activitatea propriilor lor suflete nu se unește cu impulsul care străbate epoca noastră. De aceea, cu membrii care constituie astăzi Societatea Antroposofică nu se poate spune că ar fi posibil să se reflecteze la punerea în activitate a ceea ce a fost caracterizat acum drept impuls esoteric. Trebuie să se înțeleagă, totuși, care este mersul evoluției omenirii, să se înțeleagă că marile forțe de susținere ale evoluției cosmice a omenirii nu izvorăsc din ceea ce se spune în mod exterior, în cuvinte superficiale, ci că aceste forțe ies, așa zice, din cu totul alte unghere.

Vremurile vechi au știut acest lucru, pe baza unei clarvederi umane originare, elementare. Vremurile vechi nu i-au pus pe tineri să învețe, de exemplu: Există atâtea și atâtea elemente chimice, apoi mai e descoperit încă unul și acum nu mai sunt 75, ci 76, apoi se descoperă încă unul și sunt 77. Nu se poate prevedea câte mai pot fi descoperite. În mod accidental se adaugă unul la 75, la 76 ș.a.m.d. În ceea ce este înșiruit aici sub formă de numere nu există nici o realitate interioară vie. Și așa e peste tot. Pe cine-l interesează astăzi ceea ce, în botanică, să zicem, ar face să se reveleze un fel de triadă! Se descoperă un ordin lângă alt ordin, o specie lângă altă specie. Se numără, cum ai număra niște boabe de fasole ori niște pietricele aruncate pe jos. Dar activitatea numărului în lume e ceva care are la bază o realitate ființială vie, și aceasta trebuie sesizată.

Ia amintiți-vă ce puțin timp a trecut de când cunoașterea materiei era dedusă din triada: sare, mercur, fosfor [Nota 4], de când era văzută aici o triadă de forțe originare, de când tot ceea ce se găsea sub formă izolată trebuia subsumat uneia dintre cele trei forțe originare. Și iarăși e altfel, dacă ne îndreptăm privirile spre niște epoci și mai vechi, în care, de altfel, datorită nivelului civilizațiilor, omului îi era mai ușor să ajungă la așa ceva, fiindcă civilizațiile orientale înclinau mai mult spre zona ecuatorială, unde acest lucru era mai degrabă posibil pentru vechea clarvedere elementară. Astăzi, în orice caz, în zona temperată omului îi este posibil să ajungă la aceste lucruri într-un mod liber, exact; dar oamenii vor să se întoarcă la vechile civilizații! Odinioară nu se făcea deosebire între primăvară, vară, toamnă și iarnă. Dacă facem distincție între primăvară, vară, toamnă și iarnă, aceasta ne induce în eroare, faptul că avem aici numărul patru ne ispitește să facem o simplă înșiruire. Vechii civilizații indiene, de exemplu, i-ar fi fost imposibil să conceapă că ciclul anului e dominat de numărul patru, fiindcă în acesta nu zace nimic din formele originare ale întregii activități.

Când mi-am scris cartea *Teosofie*, eu n-am putut înșirui, pur și simplu: corp fizic, corp eteric, corp astral și eu, așa cum putem sintetiza când lucrurile au fost găsite deja, când le înțelegem lăuntric. Eu am fost nevoit să ordonez totul după numărul trei: corp fizic, corp eteric, corp astral; prima triadă. Apoi, triada întreșesută cu aceasta: sufletul senzației, sufletul rațiunii, sufletul conștienței; apoi triada unită cu aceasta: sinea spirituală, spiritul vieții, omul-spirit, de trei ori trei, întreșesute între ele (vezi schema), și astfel devine șapte. Dar șaptele este de trei ori trei întreșesute între ele. Și numai dacă ne îndreptăm privirile spre actualul stadiu din evoluția omenirii apare numărul patru, care este, de fapt, un număr secundar.

Dacă vrem să ne îndreptăm privirile spre elementul lăuntric-activ, spre ceea ce își dă singur formă, atunci trebuie să studiem activitatea dătătoare de formă sub semnul numărului trei. De aceea, în concepția indiană veche existau: anotimpul fierbinte, care ar cuprinde aproximativ lunile aprilie, mai, iunie, de la noi; anotimpul umed, care ar cuprinde lunile august, septembrie, octombrie, noiembrie; iar anotimpul rece ar cuprinde lunile decembrie, ianuarie, februarie, martie, limitele dintre ele nefiind foarte stricte, după luni, ci doar aproximative. Toate acestea ni le putem imagina oarecum mobile. Dar ciclul anual era gândit sub semnul numărului trei. Și astfel dispoziția sufletească a omului s-ar pătrunde de tendința de a observa această triadă originară în tot ceea ce urzește și lucrează, de a întreșese însă această triadă originară și întregii activități plasmuitoare umane. Avem voie să spunem, desigur, că oamenii pot avea idei bune și în legătură cu viața spirituală liberă, cu viața juridică și cu viața social-economică, numai dacă ei vor pătrunde în profunzime acest puls întreit al activității lumii, care trebuie să străbată și activitatea oamenilor.

În zilele noastre, tot ceea ce se referă la asemenea lucruri e considerat un fel de superstiție, și se crede că este o înaltă înțelepciune să numeri unu și iarăși unu, doi, trei ș.a.m.d. Dar natura nu procedează așa. Dacă ne limităm însă la a privi doar într-acolo unde toate se întreșes, de exemplu, exclusiv spre natura de primăvară, spre care trebuie să privim, bineînțeles, ca să vedem cum toate se întreșes, atunci nu vom putea să redăm pulsul întreit. Dar dacă urmărim întregul ciclu anual, dacă vedem cum se împarte numărul trei, dacă vedem cum spiritualul și viața fizic-materială există sub formă de dualitate și că întreșeserea lor ritmică este un al treilea element, atunci percepem acest trei în unul, unul în trei, și învățăm să ne dăm seama cum se poate transpune omul în sânul acestei activități cosmice: trei în unul, unul în trei.

Aceasta ar putea deveni dispoziția sufletească a oamenilor, o dispoziție sufletească umană ce pătrunde lumile și se înfrățeste cu lumile, dacă ideea mihaelică ar putea să se trezească, drept idee a unei sărbători, în așa fel încât, în a doua jumătate a lunii septembrie, sărbătoarea Paștilor să fie întregită cu adevărat printr-o sărbătoare a lui Mihael, dacă ideile de înviere a lui Dumnezeu după ce a trecut prin moarte i-ar putea fi alăturată ideea de înviere a omului din moarte, datorată forței mihaelice. Așa că, prin învierea lui Christos omul ar găsi puterea de a muri în Christos, adică de a-l primi în timpul vieții pământești în sufletul lui pe Christos Cel Înviat, pentru ca să poată muri în el, adică să poată muri nu fiind mort, ci fiind viu.

O asemenea conștientă lăuntrică s-ar putea naște din inspirațiile care ar veni de la un cult al lui Mihael. Ne putem da seama foarte bine că așa ceva e departe de epoca noastră materialistă, care este astfel și o epocă absolut filistină. Bineînțeles, nici nu putem aștepta nimic de la ea, dacă rămâne ceva mort, abstract. Dar dacă așa ceva se va face cu același entuziasm cu care au fost inaugurate cândva în lume sărbătorile, când oamenii aveau forța de a celebra o sărbătoare, atunci de la ea vor veni inspirații. Dar atunci ea va da inspirații și pentru întreaga noastră viață spirituală și pentru întreaga noastră viață socială. Și atunci în viață va fi prezent lucrul de care avem nevoie: nu un spirit abstract, pe de o parte, o natură fără spirit, pe de altă parte, ci o natură pătrunsă de spirit, un spirit care creează în sensul naturii, care sunt una și care vor întreșese iarăși una într-alta religia, știința și arta, formând o unitate, fiindcă vor înțelege să conceapă triada sub

semnul ideii mihaelice, în religie, știință și artă, pentru ca ele să poată fi reunite în mod just în ideea de Paști, în activitatea plăsmuitoare antroposofică, care poate desfășura o activitatea religioasă, artistică, de cunoaștere, care, la rândul ei, să poată face diferențieri religioase și de cunoaștere. Așa că impulsul antroposofic ar consta, propriu-zis, în faptul de a simți în perioada Paștilor unitatea dintre știință, religie și artă; de a simți în perioada de Mihaeli că cele trei **I** care au o *singură* mamă, mama pascală **I**, că cele trei devin surori și stau alături una lângă alta, completându-se reciproc. Și ideea de Mihaeli, dacă ar deveni o sărbătoare vie în cadrul ciclului anual, ar da inspirații pentru întreaga viața umană.

De asemenea lucruri, care țin întru totul de esoterismul real, ar trebui să se pătrundă oamenii, în primă instanță măcar din punct de vedere cognitiv. Dar dacă ar putea veni cândva și vremea în care să existe persoane active, așa ceva ar putea deveni într-adevăr un impuls, singurul care, dacă avem în vedere omenirea așa cum este ea acum, ar fi în măsură să pună în locul forțelor decăderii forțele ascensiunii.

Rudolf Steiner

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

GA 223

CONFERINȚA A PATRA

Dornach, 7 aprilie 1923

În ultimul timp a fost necesar să atrag atenția adeseori asupra legăturii dintre ciclul anual și diferite raporturi ale vieții umane, și în zilele Paștilor am arătat legătura dintre ciclul anului și celebrarea anumitor sărbători umane. Astăzi aş vrea să ne întoarcem în niște vremuri foarte vechi, pentru a mai spune câte ceva tocmai în legătură cu misteriiile epocilor vechi, despre această legătură dintre ciclul anului și sărbătorile oamenilor, contribuind astfel, poate, la aprofundarea într-o direcție sau alta a lucrurilor deja discutate.

De fapt, pentru oamenii unor vremuri foarte îndepărtate ale civilizației umane pe Pământ, sărbătorile erau o parte a vieții lor. Știm că în acele vremuri vechi conștiința umană acționa cu totul altfel decât mai târziu. Am putea să-i atribuim acestei conștiințe vechi un caracter de vis. Și din această conștiință de vis au izvorât toate acele cunoștințe ale conștiinței umane, ale sufletului uman, care au luat mai târziu forma mitului, devenind mitologia însăși. Cu această conștiință cufundată mai mult în starea de vis, cu această conștiință clarvăzătoare instinctivă, cum mai putem spune, oamenii priveau adânc în procesele spirituale care aveau loc în preajma omului. Dar tocmai prin faptul că luau parte în mod intens nu numai la activitatea fizic-senzorială din sânul naturii, așa cum fac astăzi, ci și la procesele spirituale, oamenii erau dăruți într-o măsură mult mai mare fenomene-lor legate de ciclul anual, deosebirilor dintre felul cum se desfășoară activitatea naturii în perioada de primăvară și în cea de toamnă. Am atras atenția asupra acestui lucru chiar foarte recent.

Dar astăzi vreau să vă comunic un alt lucru: vreau să vă arăt cum erau celebrate, pe baza vechilor învățături ale misteriiilor, sărbătoarea miezului de vară, care a devenit apoi sărbătoarea cunoscută de noi drept Sânziene, și sărbătoarea miezului de iarnă, care a devenit Crăciunul nostru. Trebuie să ne lămurim atunci asupra faptului că acea omenire pe care o avem în vedere când vorbim despre niște epoci mai vechi din viața omenirii nu ajungea în posesia unei conștiințe depline a eului în același fel în care ajungem noi astăzi. În conștiința de vis nu există o conștiință deplină a eului; iar acolo unde nu au o conștiință deplină a eului, oamenii nici nu percep tocmai lucrurile de care omenirea epocii actuale este atât de mândră: Oamenii acelor vremuri nu percepeau ceea ce trăia în natura moartă, în natura minerală.

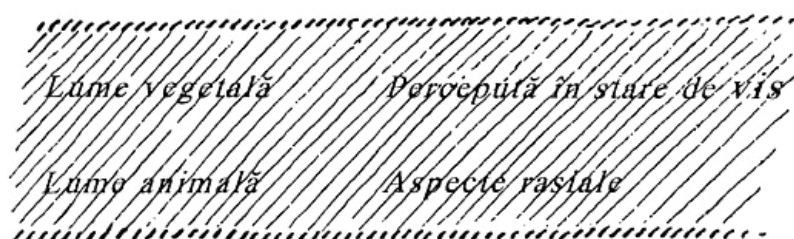
Să reținem bine: conștiința acelor oameni nu se desfășura sub formă de gânduri abstracte, ci trăia în imagini, dar ea avea un caracter de vis. Și, datorită acestui fapt, oamenii se transpuneau într-o măsură mult mai largă decât o fac astăzi, de exemplu, primăvara, în viața plantelor ce răsar și dau lăstari. Și iarăși, putem spune, ei simțeau căderea frunzelor din perioada toamnei, ofilirea frunzelor, întreaga moarte a lumii vegetale, ei simțeau adânc în propria lor ființă și schimbările prin care trecea în cursul anului lumea animală, ei simțeau că întreaga ambianță din jurul omului e alta când zboară fluturii, zbârnăie gândăceii. S-ar putea spune că ei simțeau urzirea propriei lor ființe umane ca fiind una cu urzirea și ființarea existenței vegetal-animale. Dar nu numai că pe ei nu-i interesa prea mult lumea minerală, moartă, de afară, ci ei nu erau cu adevărat conștienți de ea. Acesta este un aspect al vechii conștiințe umane.

Celălalt aspect constă în faptul că acea omenire veche nu manifesta nici un interes față de forma și înfățișarea omului, în general. Astăzi ne vine foarte greu să ne reprezentăm cum era simțirea umană în această privință; oricum, oamenii, în general, nu manifestau nici un interes față de înfățișarea umană, cu forma ei spațială. Manifestau însă un interes puternic față de rasele umane. Cu cât ne întoarcem la civilizații mai vechi, cu atât mai slab este interesul manifestat de conștiința umană generală față de forma umană; în schimb, pe oameni îi interesează culoarea pielii, temperamentul rasei. Spre aceste aspecte își îndreaptă ei privirile. Pe de-o parte, deci, oamenii nu au nici un interes față de lumea moartă, minerală, pe de altă parte, nu-i interesează forma umană. Există, după cum am spus, un interes față de rase, dar nu față de ceea ce este general uman, nici în ceea ce privește forma exterioară.

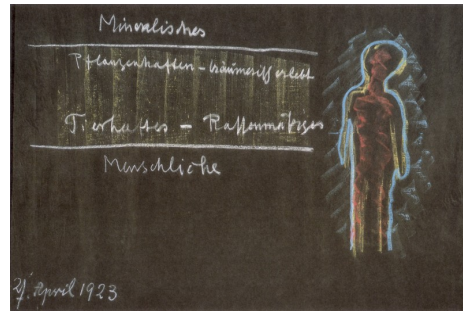
Marii învățători din misterii luau toate acestea ca pe un fapt dat. Voi încerca să vă explic felul cum gândeau ei, folosind o reprezentare grafică. Ei spuneau: Oamenii au o conștiință de vis, și prin ea ajung să perceapă în mod foarte clar viața vegetală a lumii înconjurătoare. ■ Căci, datorită conștiinței de vis, oamenii trăiau împreună cu viața vegetală, dar conștiința lor de vis nu ajungea atât de departe încât să poată percepe lumea minerală. Așa că învățătorii din misterii își spuneau: Într-o direcție, conștiința oamenilor se îndreaptă spre viața vegetală (vezi schema), care e percepută de ei într-o stare de vis, dar această conștiință nu ajunge până la lumea minerală; aceasta se află în afara sferei conștiinței umane. Iar în direcția cealaltă, omul simte în el ceea ce-l mai poate lega încă de lumea animală, aspectele legate de rasă, aspectele animale (vezi schema). În schimb, se află în afara conștiinței umane ceea ce, prin forma verticalizată, prin forma spațială a ființei sale, îl face pe om, propriu-zis, să fie om.

Lume minerală

Planșa 6

Lume umană

[mărește imaginea]

Așadar, omenescul propriu-zis se află în afara sferei de interese a oamenilor din aceste vremuri vechi. Noi putem caracteriza conștiința umană imaginându-ne că ea este închisă, conform cu constituția acelei omeniri vechi, în acest spațiu (vezi schema, hașurat), pe când lumea minerală și lumea propriu-zis umană se află în afara sferei despre care știa ceva această veche omenire, care-și ducea existența în afara misterior.

Dar ceea ce am spus acum, era valabil numai așa, în general. Prin propriile sale puteri, prin ceea ce viețuia în ființa lui, omul nu putea, pe de-o parte, să ajungă până la lumea minerală, și el nu putea să înainteze, pe de altă parte, până la ceea ce era specific uman. Dar existau niște procedee, cu originea în misterii, care-i aduceau omului, pe parcursul unui an, măcar în mod aproximativ, ceva de felul conștiinței eului uman, pe de-o parte, și perceperea lumii minerale generale, pe de altă parte. Oricât ar suna de ciudat pentru omul epocii actuale, este adevărat că preoții din vechile misterii organizau niște sărbători în cadrul cărora, prin niște procedee anume, oamenii se ridicau deasupra lumii vegetale, ajungând până la cea minerală și prin aceasta, în vremurile vechi, ei aveau, într-o anumită perioadă a anului, un fel de aprindere fugară a eului. Era ca și cum eul și-ar fi trimis razele în conștiința lor de vis. Dvs. știți că și când omul de azi visează, eul propriu, pe care oamenii îl văd atunci, mai constituie încă o parte componentă a visului.

Și astfel, în timpul Sânzienelor, prin procedeele aplicate, în oamenii care voiau să participe la ele străfulgera, tocmai în miezul verii, conștiința eului. În această perioadă a miezului de vară oamenii puteau percepe lumea minerală măcar într-o asemenea măsură încât, prin faptul că percepeau lumea minerală, ei dobândeau un fel de conștiință a eului, eul apărându-le, în orice caz, drept ceva care pătrunde din afară în visele lor. Pentru a provoca acest efect, în cadrul celor mai vechi sărbători ale miezului de vară, în cadrul sărbătorilor organizate la solstițiul de vară, care au devenit apoi Sânzienele noastre, participanții erau îndemnați să dezvolte un element poetic-muzical, cu horeordonate ritmic și însoțite de cânt vocal. Anumite reprezentații erau pline de recitative muzicale ciudate, acompaniate de instrumente primitive. O asemenea sărbătoare era cufundată cu totul în elementul muzical-poetic. Omul parcă revărsa afară în Cosmos, sub formă de dans, sub formă de cânt vocal, ceea ce exista în conștiința sa de vis.

Ceea ce se realiza odinioară, sub îndrumarea oamenilor care primiseră ei înșiși îndrumări din partea misterior, pentru asemenea sărbători populare grandioase, larg răspândite, ale vremurilor vechi, drept reprezentații muzicale, drept spectacole de cântece vocale, greu poate fi înțeles de către omul modern. Fiindcă realizările poetice și muzicale de mai târziu sunt foarte departe de acele manifestări muzico-poetice primitive, elementare, care se desfășurau în perioada miezului de vară, sub îndrumarea misterior. Totul avea drept scop ca, în timp ce oamenii își executau horele însoțite de cânt vocal și de manifestări poetice primitive, în ei să se trezească o dispoziție prin care să aibă loc ceea ce am numit adineaori aprinderea eului în sfera vieții umane.

Dar dacă i-am fi întrebat pe oamenii care dețineau acele îndrumări: Ei, dar cum sunt create, de fapt, asemenea cântece, asemenea hore, datorită cărora poate avea loc fenomenul descris? I atunci cei din vechime ar fi dat iarăși un răspuns cât se poate de paradoxal pentru omul modern: Ei ar fi spus, de exemplu: Ei, da, multe au ajuns la noi prin tradiție, multe există deja, le-au făcut alții, care au trăit înaintea noastră! I Dar în anumite epoci mai vechi, oamenii ar fi spus așa: Și astăzi poți învăța să faci așa ceva, fără a porni de la tradiție, dacă dezvolți în continuare ceea ce se revelează. Încă și astăzi poți învăța cum să te folosești de instrumentele cele mai primitive, cum să așezi horele, cum să stăpânești vocea care cântă. I Și acum vine lucrul paradoxal pe care l-ar fi spus acești oameni vechi. Ei ar fi spus: Aceasta se învață de la păsările cântătoare. I Dar ei înțelegeau într-un mod profund întregul sens al motivului pentru care păsările cântă.

Omenirea de mult a uitat de ce cântă păsările. Într-o epocă în care intelectul domină totul, în care oamenii au devenit intelectualiști, s-a păstrat, desigur, arta cântului vocal, arta poeziei, dar a fost uitată, în epoca intelectualismului, legătura dintre faptul de a cânta și întregul univers. Și chiar cineva care este entuziasmat de arta muzicii, cineva care ridică muzica deasupra întregii banalități umane, va spune, pe baza mentalității acestei epoci intelectualiste târzii:

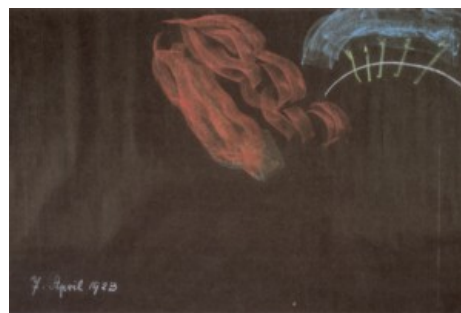
Eu cânt cum cântă pasărea [Nota 5]

Ce-n ramuri locuiește.

Cântul ce din gâtlee afară iese

E plată ce bogat răsplătește.

Da, asta spune omul unei anumite epoci. Căci pasărea însăși n-ar spune-o niciodată. Păsărea n-ar spune niciodată "Cântul ce din gâtlee afară iese e plată ce bogat răsplătește". Și la fel de puțin ar fi spus-o discipolii din vechile misterii. Căci, dacă într-o anumită perioadă a anului cântă ciocârlile, privighetorile, ceea ce apare astfel nu răzbate afară, în Cosmos, prin aer, ci vibrează prin elementul eterului până la o anumită depărtare a Cosmosului; apoi se întoarce înapoi, spre Pământ, și pe urmă lumea animală primește ceea ce vibrează înapoi, numai că acum cu aceasta s-a unit ființa divin-spiritualului cosmic. Și așa se face că ciocârlile și privighetorile își trimit glasurile afară, spre Cosmos (roșu) și ceea ce trimit ele în afară se reîntoarce la ele sub formă eterică (galben), pentru perioada în care nu cântă, dar ceea ce primesc înapoi e străbătut acum de valurile, de conținutul divin-spiritualului. Ciocârlile își trimit sunetul glasului afară, în Cosmos, și divin-spiritualul, care participă la activitatea de modelare, la întreaga muncă de plăsmuire a animalelor, se revărsă spre Pământ, tot pe valurile a ceea ce se întoarce de la cântecele trimise în sus de ciocârlii și privighetori.

Planșa 7

[mărește imaginea]

Dacă nu vorbim pe baza mentalității intelectualiste, ci din conștiința umană reală, atotcuprinzătoare, nu vom putea spune, de fapt: "Eu cânt cum cântă pasărea ce-n ramuri locuiește. Cântul ce din gâtleez afară iese e plată ce bogat răsplătește", ci ar trebui să spunem: Eu cânt cum cântă pasărea ce-n ramuri locuiește. Cântul ce iese din gâtleez spre depărtările cosmice se întoarce pe Pământ drept binecuvântare pentru el, fecundând viața pământească prin impulsurile divin-spiritualului, care continuă să apoi acționeze în lumea păsărilor și care pot să acționeze în lumea păsărilor de pe Pământ numai pentru că găsesc drumul spre acesta pe valurile cântecelor trimise de ele din-spre lume.

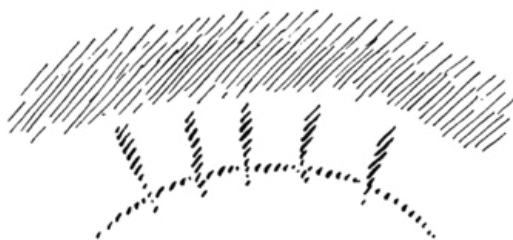
Ei bine, nu toate animalele sunt ciocârlii și privighetori; și, bineînțeles, nu toate trimit cântece spre depărtările cosmice, dar ceva asemănător, chiar dacă nu atât de frumos, emană spre Cosmos de la întreaga lume animală. Oamenii vremurilor vechi înțelegeau acest lucru și de aceea discipolii din școlile inițiatice erau îndemnați să învețe asemenea cântece și imnuri, asemenea manifestări dansante, pe care le puteau reprezenta apoi cu ocazia festivităților de Sânziene, dacă-mi e îngăduit să exprim acest lucru folosind o expresie modernă. Aceste cântece și dansuri erau trimise de oameni afară, spre Cosmos, de astă-dată, bineînțeles, nu sub o formă animală, ci sub una umanizată, drept formă mai evoluată a ceea ce animalele trimit afară, spre Cosmos.

De acele sărbători mai ținea și un alt aspect: nu numai manifestările dansante, nu numai elementul muzical, cântul, ci după aceea, ascultatul. Mai întâi serbările aveau un caracter activ, pe urmă îndrumările cereau ca oamenii să asculte ceea ce venea înapoi spre ei. Cu dansurile, cu cântecele, cu toate manifestările lor poetice, ei își îndreptaseră marile întrebări spre divin-spiritualul Cosmosului. Toate acestea se ridicaseră în sus, așa zice, spre depărtările cosmice, la fel cum apa Pământului se ridică în sus, formând acolo norii și picurând apoi din nou spre Pământ sub formă de ploaie. Așa se ridicau efectele manifestărilor artistice ale oamenilor și se întorceau pe urmă înapoi, dar nu sub formă de ploaie, ci drept ceva care li se revela ca putere a eului. Și oamenii aveau o receptivitate fină pentru acea transformare ciudată care se petrece tocmai în perioada Sânzienelor cu aerul și căldura din jurul Pământului.

Bineînțeles, omul erei intelectualiste trece peste toate acestea fără să le acorde nici o importanță. El are de făcut alte lucruri decât oamenii vremurilor vechi. În aceste perioade, ca și în alte perioade, el trebuie să meargă la five o'clock tea sau la cafea, trebuie să meargă la teatru ș.a.m.d. El are de făcut alte lucruri, care nu au legătură cu anotimpurile. Și din cauza tuturor acestor lucruri, el uită de acea transformare ușoară care se petrece în ambianța atmosferică a Pământului.

Oamenii vremurilor vechi simțeau că în jurul Sânzienelor, în perioada miezului de vară, aerul și căldura se schimbă, că ele iau un fel de caracter vegetal. Încercați să vă imaginați ce fel de simț era acesta: un simț subtil de a percepe tot ceea ce are loc în lumea plantelor. Să presupunem că aici este Pământul, și că pretutindeni din Pământ ies plante; oamenii aveau un simț subtil prin care percepeau tot ceea ce se dezvoltă în plantă, tot ceea ce trăiește în plantă. Primăvara oamenii aveau un sentiment general al naturii, care ni s-a mai păstrat cel mult în vorbire. Găsiți în drama "Faust" a lui Goethe cuvântul: "es grunelt" [Nota 6]. /Cuvânt creat de Goethe din adjectivul grün = verde. Es grunelt = totul înverzește. ■ n. trad./ Cine mai observă azi că "es grunelt", că verdele care iese din sol în timpul primăverii străbate aerul cu adierea și valurile sale? Cine mai observă că natura înverzește și înflorește! Ei da, oamenii de azi văd asta, le place culoarea roșie sau galbenă a florilor; dar ei nu observă că aerul devine altfel, când florile înfloreasc sau chiar când se leagă rodul. Prin urmare, în era intelectualismului, capacitatea de a trăi împreună cu lumea plantelor a dispărut. Dar în acei oameni ea mai exista. De aceea, ei puteau simți, de asemenea, că procesele de înverzire, de înflorire, de rodire, nu vin spre ei din direcția Pământului, ci din ambianța înconjurătoare, din aer, că aerul și căldura vin ele înseși de sus (hașurat), revărsându-se ca ceva de natură vegetală. Această transformare a aerului și căldurii în ceva vegetal transpunea conștiința în acea sferă din care eul cobora apoi, ca răspuns la ceea ce oamenii trimiteau în sus, spre Cosmos, sub o formă poetic-muzicală.

Planșa 7

Aceste sărbători aveau, deci, un conținut uman de o minunată căldură și intimitate. Era o punere de întrebări, îndreptată spre Cosmosul divin-spiritual. Și răspunsul venea, pentru că, așa cum simțim procesele de rodire, de înflorire și înverzire ale Pământului, omul simțea cum de sus în jos coboară ceva de natură vegetală în aerul care de obicei era doar mineral. Datorită acestui fapt, în visul existenței, în această conștiință veche de vis, intra și visul eului.

Iar după ce sărbătoarea Sânzienelor se sfârșise și veneau iarăși lunile iulie și august, oamenii aveau sentimentul următor: Noi avem un eu; dar eul rămâne în cer, cerul se află acolo, sus, el ne vorbește numai în perioada Sânzienelor. Atunci ne dăm seama că între noi și cer este o legătură. Cerul a luat sub ocrotirea lui eul nostru. Și ni-l arată atunci când deschide marea fereastră cerească: în perioada Sânzienelor, atunci ni-l arată! Dar noi trebuie să-l rugăm s-o facă. Trebuie să-l rugăm prin manifestările noastre sărbătorești din timpul Sânzienelor, prin faptul că, la aceste serbări, ne transpunem în manifestările muzical-poetice incredibil de intime și pline de căldură. Așa că deja aceste sărbători constituiau stabilirea unei legături, a unei comunicări între cele pământești și cele cerești. Și dvs. simțiți, dragii mei prieteni: Această întreagă sărbătoare era cufundată în elementul muzicii, într-un element muzical-poetic; dintr-o dată, în miezul verii, pentru câteva zile ■ dar totul era bine pregătit din direcția misterioasă ■, dintr-o dată, în așezările simple de la începuturi totul devenea poetic. Întreaga viață

socială era scăldată în acest element muzical-poetic. Oamenii erau convinși că au nevoie de toate acestea, pentru a trăi în cadrul ciclului anual, la fel ca de mâncarea și băutura zilnică, ei erau convinși că au nevoie să se transpună în această dispoziție dansant-muzical-poetică și să stabilească în acest fel o comunicare între ei și puterile divin-spirituale ale Cosmosului. De la această sărbătoare a rămas ceva care a apărut apoi în epocile mai târzii: când un om compunea o operă poetică, el spunea, de exemplu: "Cântă-mi, zeiță, mânia ce-aprinse pe-Achil Peleianul", fiindcă își mai aducea aminte că odinioară spre divinitate era îndreptată marea întrebare și că divinitatea avea să răspundă la întrebarea oamenilor.

La fel de atent cum erau pregătite festivitățile din perioada Sânzienelor, pentru ca oamenii să-i pună Cosmosului marea întrebare, pentru ca în această perioadă Cosmosul să-i dea omului cheazășia faptului că el are un eu, doar că acesta a fost luat sub ocrotirea cerului, în același fel plin de grijă era pregătită și sărbătoarea solstițiului de iarnă, sărbătoarea din miezul iernii, care a devenit Crăciunul nostru. Dar dacă în perioada Sânzienelor totul era cufundat în elementul muzical-poetic, în elementul dansant, în perioada miezului de iarnă totul era pregătit în așa fel încât, în primă instanță, oamenii știau: trebuie să devenim liniștiți și tăcuți, acum trebuie să ne cufundăm într-un element contemplativ. Și apoi era scos la vedere tot ceea ce, în vremurile vechi, despre care istoria exterioară nu relatează nimic, despre care se poate ști ceva numai prin știința spirituală, deci, era scos la vedere tot ceea ce exista pe atunci, în timpul verii, ca elemente transpuse în imagine, ca elemente transpuse în formă plastică și care atingeau punctul lor culminant prin acele festivități muzical-dansante despre care am vorbit. Pe parcursul acelei perioade, vechea omenire, care ieșea, așa zice, din ea însăși, pentru a se uni cu eul din ceruri, nu se preocupa de ceea ce se învăța pe atunci. În afara festivităților, ei mai aveau de făcut în sânul naturii multe lucruri, care erau necesare pentru viața zilnică. Dar învățarea se făcea în lunile de iarnă și acest lucru atingea punctul său culminant, expresia sa sărbătorească, la solstițiul de iarnă, în perioada miezului adânc al iernii, în perioada Crăciunului.

Atunci se începea pregătirea oamenilor aflați sub îndrumarea discipolilor din misterii, în vederea diferitelor activități spirituale care nu erau practicate în timpul verii. E greu să caracterizăm în expresii actuale deoarece aceste lucruri se deosebesc extrem de mult, firește, de ceea ce facem noi astăzi, e greu să caracterizăm în expresii actuale ceea ce făceau oamenii începând cu lunile septembrie-octombrie și până spre Crăciunul nostru. Dar ei erau îndemnați să facă ceea ce noi am numi astăzi dezlegări de ghicitori, răspunsuri la întrebări, care erau date într-o formă voalată oarecare, în așa fel încât din ceea ce era dat ca semn ei să găsească un sens. Să zicem că discipolii din misterii le dădeau celor care urmau să învețe așa ceva o imagine simbolică oarecare; și ei trebuiau s-o interpreteze. Sau le dădeau ceea ce noi am numi o ghicitoare; și trebuia ca ei s-o dezlege. Le dădeau o formulă magică oarecare. Trebuia ca ei să raporteze la natură conținutul acelei formule magice și astfel să-i ghicească sensul. Dar era pregătit cu grijă în special ceea ce, mai apoi, a luat la diferitele popoare cele mai diferite forme, ceea ce, de exemplu, a trăit la popoarele nordice, într-o perioadă ulterioară, drept aruncare a bețișoarelor cu rune, astfel încât să dezvolte diverse forme, care erau apoi descifrate. Unor asemenea activități li se dăruiau oamenii în perioada miezului de iarnă, dar erau cultivate, mai ales, în vechea formă primitivă, desigur, niște lucruri care au dus în cele din urmă la o anumită artă plastică primitivă.

Căci această formă veche de conștiință oricât de paradoxal i-ar părea și aceasta omului actual, se caracteriza prin următorul lucru: Când venea luna octombrie, în membrele umane se făcea simțit ceva care tindea să desfășoare o activitatea oarecare. Vara, omul trebuia să se supună, cu activitatea membrilor sale, cerințelor pe care le ridica ogorul său; el trebuia să pună mâna pe plug, să facă un lucru sau altul. Atunci, el trebuia să se adapteze lumii exterioare. După ce recolta fusese strânsă și membrele se odihneau, în ele se făcea simțită nevoia de a desfășura o activitate oarecare, și atunci în membre se trezea dorul după modelajul în lut. El simțea o satisfacție deosebită desfășurând o activitate de modelare plastică. Dacă în perioada Sânzienelor se iveau un imbold puternic de a dansa, de a face muzică, acum, spre Crăciun, apărea imboldul puternic de a frământa materialul, de a modela în tot soiul de mase moi, care existau pe atunci, de a plăsmui ceva, folosind în acest scop și toate elementele din natură. Ei aveau în special un simț deosebit pentru felul cum, de exemplu, apa începea să înghețe. Se dădeau atunci niște impulsuri cu totul deosebite. Se mergea într-o direcție sau alta. Formele de gheață care apăreau în apă luau o formă deosebită și acei oameni reușeau, cufundându-și mâinile în apă, să execute diferite forme, în timp ce le încremeneau mâinile de frig, așa că pe urmă, când apa îngheța sub valurile pe care le făceau să se ridice, apa lua formele artistice cele mai ciudate, care apoi, bineînțeles, se topeau iarăși.

În era intelectualismului n-a mai rămas nimic din toate acestea, cel mult obiceiul de a turna plumb în noaptea Anului Nou. Încă se mai obișnuiește să se toarne plumb în apă și unii găsesc că acesta ia niște forme al căror mesaj trebuie descifrat. Dar aici avem doar ultimul rest abstract al acelor minunate puneri în activitate, în sânul naturii, a forței de mișcare existente în interiorul omului, care se manifesta, de exemplu, în felul descris: omul își vâra mâna în apă, care era deja înghețată, mâna îi încremenea de frig și acum el încerca să dea apei forma de valuri, în așa fel încât apa pe cale de a îngheța îi răspundea prin formele cele mai minunate.

În acest fel, omul scotea la suprafață întrebările adresate Pământului. În perioada miezului de vară el se adresa, cu întrebările lui prin muzică, prin poezie cerurilor, și ele îi răspundeau, trimițând sentimentul eului în conștiința sa cufundată în stare de vis. În perioada miezului de iarnă, el nu-și trimitea întrebările dacă voia să știe ceva în afară, spre ceruri, ci se adresa elementului pământesc, și încerca să vadă ce forme poate lua elementul pământesc. Și el observa că formele care apăreau astfel erau, într-un anumit sens, asemănătoare cu formele care constituiau gândăceii, fluturii. Acesta era lucrul care-i apărea percepției sale. Din activitatea de modelare plastică pe care o scotea din activitatea naturii de pe Pământ, rezulta pentru el percepția faptului că din elementul pământesc sunt plătuite diferitele forme animale. În perioada Crăciunului, omul înțelegea formele animale. Și lucrând, supunându-și membrele la efort, chiar sărind în apă, prin faptul că făcea acolo diverse mișcări cu picioarele, iar apoi sărea afară și căuta să vadă cum răspunde apa, apa pe cale de a încremeni, el își dădea seama, prin observarea lumii exterioare, ce formă avea el însuși ca om. Dar aceasta se întâmpla doar în perioada Crăciunului, nu în restul anului; în restul anului, el avea capacitatea de a simți numai aspectele animale, aspectele rasiale. În perioada Crăciunului, el se apropia apoi și de perceperea formei umane.

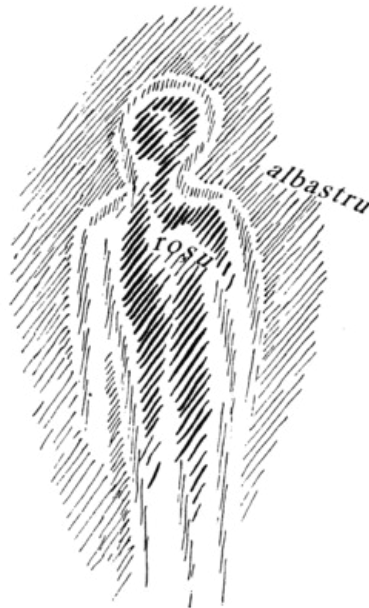
După cum, în vechile vremuri ale misteriiilor, conștiința eului era transmisă din ceruri, sentimentul formei umane era transmis din direcția Pământului. În perioada Crăciunului, omul făcea cunoștință cu puterea creatoare de formă a Pământului, cu forța lui creatoare din punct de vedere plastic, și el învăța să-și dea seama că în miezul verii, în perioada Sânzienelor, armoniile sferelor îi trimiteau eul, sub formă de sunete muzicale, în conștiința lui de vis. Și astfel, în anumite perioade de sărbătoare, vechile misterii extindeau ființa umană la noi dimensiuni. Pe de-o parte, ambianța Pământului creștea până în depărtările cerurilor, pentru ca omul să poată ști în ce fel ocrotesc cerurile eul său, cum odihnește acolo eul său. Iar în perioada Crăciunului, învățătorii din misterii făceau ca Pământul, prin intermediul activității de modelare plastică, să răspundă la întrebarea omului, pentru ca omul să înceapă treptat să nutrească interes față de forma umană, față de faptul că în forma umană se reunesc toate formele animale. În perioada miezului de vară, omul începea să se cunoască launtric, în ceea ce privește eul său, iar în miezul iernii, el începea să se simtă din punct de vedere exterior, în ceea ce privește constituția și forma sa umană. Și astfel, ceea ce omul simțea drept ființă a sa, felul cum se simțea el, de fapt, nu putea fi dobândit prin simplul fapt de a fi om, ci numai dacă trăia împreună cu înaintarea ciclului anual, dacă, pentru a dobândi conștiința eului, cerurile îi deschideau ferestrele lor, dacă, pentru a-i da omului posibilitatea de a ajunge la conștiința formei umane, Pământul îi arăta, așa zice, tainele sale. Pe atunci, omul era intim unit cu ciclul anual, atât de intim încât trebuia să-și spună: Eu știu ceva despre ceea ce sunt ca om numai dacă nu trăiesc în mod obtuz, ci dacă în timpul verii mă las ridicat spre ceruri, iar în timpul iernii mă las cufundat în misterele Pământului, în tainele Pământului.

Vedeți de aici că odinioară perioadele de sărbătoare, cu manifestările lor, erau înțelese drept ceva care ține de viața umană. Omul nu se simțea doar ca ființă a Pământului, ci și ca ființă care aparține întregii lumi, el se simțea un cetățean al întregii lumi. Ba, el se simțea atât de puțin un cetățean al Pământului, încât era necesar să i se atragă atenția asupra a ceea ce era el datorită Pământului însuși, prin sărbătorile care puteau fi celebrate doar într-o anumită perioadă a anului, fiindcă, în celelalte perioade, oamenii care viețuiau într-o măsură mai mică sau mai mare cursul anului n-ar fi putut să le viețuiască deloc. Căci tot ceea ce se putea trăi cu ajutorul sărbătorilor era legat de anotimpul respectiv.

În era intelectualistă, după ce și-a cucerit libertatea, omul nu mai poate ajunge în același fel care era adecvat odinioară, în epocile primitive, să trăiască împreună cu Cosmosul. Dar și cu constituția lui actuală poate să ajungă la asemenea trăiri, dacă încearcă din nou să găsească legătura cu spiritualul. În conștiința eului, pe care de-acum omenirea o posedă de mult timp, a pătruns un element care odinioară putea fi dobândit numai în timpul verii, prin fereastră cerească. Dar tocmai de aceea omul trebuie să-și însușească altceva, situat dincolo de eu, prin faptul că ajunge să înțeleagă Cosmosul.

Omului de astăzi i se pare firesc să vorbească despre forma umană generală. Cine a pășit în era intelectualismului nu mai are un sentiment atât de puternic al aspectelor animal-rasiale. Dar la fel cum odinioară acesta venea asupra omului ca o forță, ca un impuls, care putea fi căutat numai drept ceva care vine de la Pământ, astăzi omul trebuie să ajungă, la rândul lui, printr-o înțelegere a Pământului care nu poate fi dată de geologie sau mineralogie, ci tot numai pe cale spirituală, la altceva decât este simpla formă umană.

Planșa 6

Dacă luăm forma umană, putem spune: În niște vremuri foarte vechi, omul se situa în interiorul acestei forme în așa fel încât simțea numai aspectul exterior-rasial, care-și are sediul în sânge, nu simțea până la limitele date de piele (vezi desenul, roșu); el nu acorda atenție limitelor. Astăzi, omul a ajuns atât de departe, încât acordă atenție limitelor corpului său. El resimte aceste limite, care-l separă de restul lumii, drept elementul propriu-zis uman al formei sale (albastru). Dar acum omul trebuie să depășească propriile sale limite. El trebuie să cunoască lumea eteric-astrală din afara sa. Și poate realiza acest lucru prin aprofundare spiritual-științifică.

Vedem astfel că actuala treaptă de conștiință a fost plătită prin faptul că s-au pierdut multe aspecte din legătura omului cu Cosmosul: dar după ce omul a ajuns la trăirea libertății și a lumii sale de gânduri, el trebuie să iasă iarăși din sine și să aibă trăiri cosmice. Este ceea ce vrea antroposofia, când vorbește despre o reînnoire a sărbătorilor, ba chiar de crearea unor noi sărbători, cum ar fi, toamna, sărbătoarea lui Mihael, la care m-am referit de curând. Trebuie ca omul să-și cucerească iarăși o înțelegere interioară a ceea ce poate fi pentru om, în această privință, ciclul anual. Și ciclul anual va putea fi ceva superior, în raport cu ceea ce era el odinioară pentru om, așa cum am arătat.

Rudolf Steiner**CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI****GA 223****CONFERINȚA A CINCEA**

Dornach, 8 aprilie 1923

Spre a da un orizont și mai larg expunerii pe care am făcut-o ieri aici despre acea legătură care se formase în vremurile vechi, sub influența misterioasă, între om și viața naturii, mă voi ocupa astăzi de ceea ce credeau oamenii vremurilor vechi în legătură cu tot ceea ce primeau, prin desfășurarea ciclică a naturii, de la univers. Veți fi înțeleși din conferința de ieri și poate, amintindu-vă unele dintre lucrurile pe care am avut ocazia să le mai prezint la ultimul Crăciun [[Nota 7](#)] petrecut în Goetheanumul care acum ne-a fost luat și că ciclul anului, cu fenomenele sale, era resimțit, ba chiar că el mai poate fi resimțit și astăzi, drept un fel de curs al unei vieți, drept ceva care din perspectiva desfășurării sale exterioare este expresia unei ființe vii aflate în dosul lui, după cum și manifestările organismului uman sunt revelațiile unei ființe, revelațiile sufletului uman însuși.

Să ne amintim că, sub influența vechilor misterii, în perioada miezului de vară, în perioada pe care noi o simțim drept timpul Sânzienelor, oamenii dezvoltau un anumit raport față de eul lor; față de acel eu, însă, pe care încă nu și-l atribuiau exclusiv lor înșiși, ci pe care-l știau adăpostit în sânul lumii divin-spirituale. Acești oameni credeau că prin toate manifestările descrise ei se apropie în miezul verii de eul lor, care se ascunde, în restul anului, de oameni. Bineînțeles, oamenii se concepeau ca ființe adăpostite cu totul în sânul divin-spiritualului. Dar ei credeau că pe parcursul celorlalte trei sferturi de an nu li se revelează nimic din ceea ce ține de ei, drept eu al lor; că numai în acel singur sfert de an, care își avea punctul culminant la Sânzienă, li se revelează, prin fereastra făcută în mod special de lumea divin-spirituală, entitatea eului propriu.

Dar entitatea eului propriu, adăpostită în sânul lumii divin-spirituale, în care se revela, nu era gândită pe o cale a cunoașterii atât de indiferentă, de neutră, flegmatică, așa zice, cum se întâmplă astăzi. Dacă astăzi se vorbește despre eu, omul nu se gândește la vreo relație reală cu o lume sau alta. El își imaginează eul cam ca pe un punct din care radiază ceea ce el face, în care radiază ceea ce el cunoaște. Dar sentimentul pe care omul de astăzi îl are față de eul său este unul cu totul flegmatic. Nici măcar nu se poate spune că omul actual simte egoismul propriu-zis în eul său, cu toate că acesta este egoul; fiindcă, dacă vrea să fie cinstit, nu-și poate spune nicicum că își iubește eul în mod deosebit. El își iubește trupul, iubește o trăire sau alta. Dar eul nu este decât un cuvânt, pe care îl resimte drept punct și în care se concentrează, mai mult sau mai puțin, toate cele amintite. Dar în vremurile în care apropierea de acest eu era celebrată ca o sărbătoare, în vremurile în care se făceau pregătiri cu mult înainte, pentru ca oamenii să-și întâlnească eul în univers, în vremurile în care ei simțeau apoi cum acest eu se retrage iarăși treptat, lăsându-l pe om singur cu ființa sa trupească-sufletească și cu ceea ce noi am numi astăzi ființa sa fizic-eteric-astrală și, în acele vremuri se simțea în mod real că eul este în legătură cu întregul Cosmos, cu lumea întreagă.

Dar ceea ce simțeau oamenii, înainte de toate, față de acest eu, în raportul lui cu lumea, nu era ceva în sens naturalist, dacă e să folosim acest cuvânt actual, nu era ceva conceput doar ca formă de manifestare exterioară, ci era considerat, în esență, drept punctul central al vechii, străvechii concepții morale despre lume. Nu se considera că în această perioadă omului îi sunt revelate mari taine ale naturii. Bineînțeles, asemenea taine ale naturii, așa cum le-am descris ieri, nu se aflau, odinioară, în prim plan, ele nu intrau în atenția omului, ci el avea sentimentul că în perioada miezului de vară, când lumina și căldura ajung la apogeu, i se revelează, înainte de toate, ceea ce el urmează să-și însușească drept impulsuri morale. Era perioada pe care omul o resimțea drept iluminarea divin-morală. Iar ceea ce oamenii voiau să primească în primul rând drept răspuns al cerurilor, cerut prin manifestările muzicale, poetice și dansante cultivate în acea vreme, ceea ce așteptau oamenii, era ca din ceruri să se reveleze în modul cel mai solemn ce anume pretindeau cerurile, în legătură cu elementul moral, de la oameni.

Dacă se întâmpla câteodată ca, după ce toate manifestările avuseseră loc, după ce asemenea manifestări fuseseră celebrate în căldura înăbușitoare a verii, să se dezlănțuie o furtună mare, cu fulgere și tunete, atunci tocmai în fulgere și tunete simțeau oamenii îndemnul sau avertismentele morale adresate de ceruri omenirii pământești. Din acele vremuri vechi a rămas ceea ce găsim în concepția despre Zeus, care e zeul tunetelor, zeul înzestrat cu fulgerul. Niște gânduri asemănătoare se leagă de zeul german Donar. Aceasta, pe de-o parte, pe de altă parte, următorul lucru.

Oamenii simțeau acum, așa zice, cum natura caldă, saturată în sine, strălucitoare, cum ceea ce este natură dătătoare de căldură și lumină din timpul zilei se prelungește și în timpul nopții, și se făcea doar această deosebire: În timpul zilei, aerul e plin cu elementul căldură, cu elementul lumină. Atunci, în elementul căldurii și al luminii urzesc și trăiesc solii spirituali prin care vor să li se vestească oamenilor entitățile divine superioare, ca să-și înzestreze cu impulsuri morale. Dar în timpul nopții, când entitățile spirituale superioare se retrag, rămân solii acestora și ei se revelează în felul lor. Așa că în perioada miezului verii, activitatea și urzirea naturii erau simțite mai ales în nopțile de vară, în serile de vară. Iar ceea ce omul trăia acum, era pentru el ca un vis de vară trăit în realitate, ca un vis de vară prin care el ajunsese foarte aproape de lumea divin-spirituală; un vis de vară despre care el era convins că tot ceea ce se manifestă în acest timp drept fenomen al naturii este totodată o vorbire morală a zeilor, dar că atunci își desfășoară activitatea, de asemenea, tot felul de ființe elementare care i se arată omului în felul lor.

Tot elementele cu care noi împodobim visul nopții de vară, visul nopții de Sânzienă, e ceea ce s-a păstrat mai târziu din formele minunate pe care imaginația umană le crea odinioară pentru a îmbrăca întreaga viață sufletească-spirituală de care era străbătută perioada miezului de vară, dar care era înțeleasă, în mare ca și în mic, drept revelație spiritual-divin-morală a Cosmosului față de oameni. Ne este îngăduit să spunem, așadar, că reprezentarea care stătea la bază aici era următoarea: În perioada miezului de vară, lumea divin-spirituală se revela prin impulsuri morale care erau sădite în oameni în stare de iluminare (vezi schema). Ceea ce simțeau oamenii acum în mod cu totul deosebit, ceea ce acționa asupra oamenilor, era resimțit drept ceva suprauman, așa zice, care influența ordinea vieții umane. Prin faptul că trăia conținutul acestor festivități, care erau celebrate în miezul verii, omul știa că el, așa cum era în acele vremuri, era ridicat deasupra lui

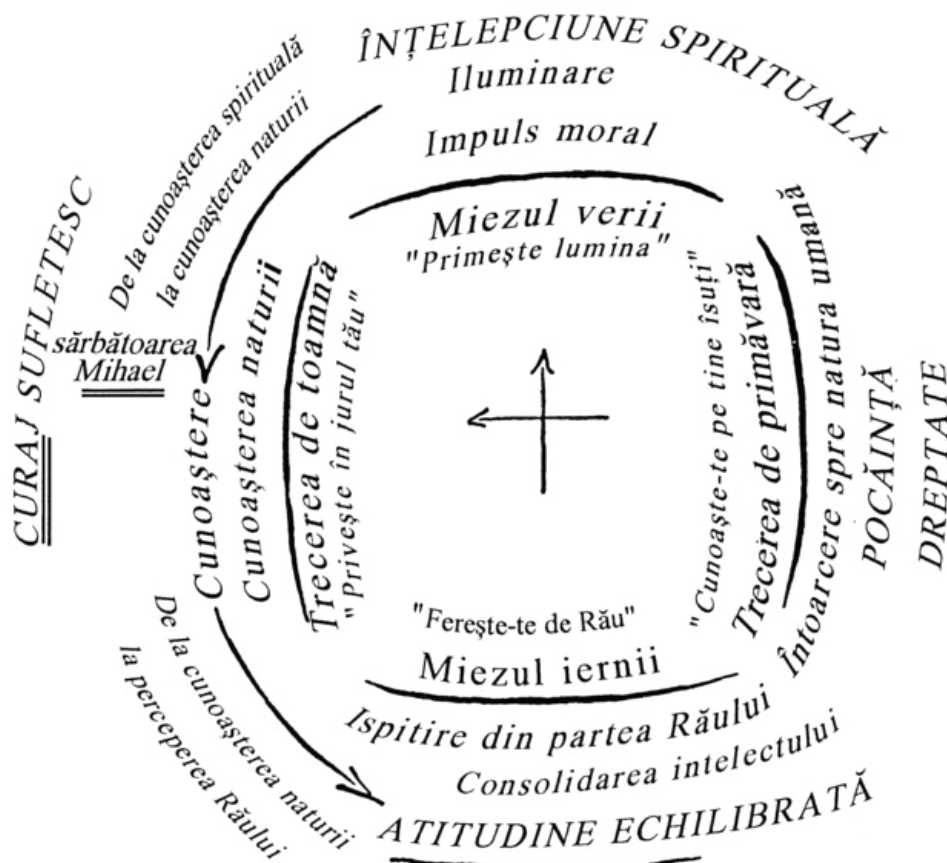
însuși, la nivelul supraumanului, că Dumnezeirea apuca mâna pe care omul i-o întindea, ca să zicem așa, în această perioadă. Tot ceea ce credea omul că deține, drept bun divin-spiritual, era atribuit revelațiilor primite în perioada Sănzienelor.

Când vara era pe sfârșite și se apropia toamna, când frunzele începeau să se ofilească, iar roadele se coceau, când viața pleneră, debordantă, a verii pălea, când copacii rămăneau golași, atunci omul simțea, fiindcă în toate aceste sentimente se revărsau cunoștințele din misterii: Lumea divin-spirituală se retrage iarăși din fața omului. Omul simte că acum i se cere să stea pe propriile lui picioare; s-ar putea spune că el iese din sânul spiritualului și crește înspre natură. I Așa simțea omul trecerea spre toamnă, drept ieșire din sânul spiritualului, drept transpunere a sa în natură. Frunzele copacilor deveneau dure, se mineralizau și ele. Într-un anumit sens, totul înclina spre moartea anuală a naturii.

În această stare de întrețesere cu procesul de mineralizare a ceea ce se afla pe Pământ și în jurul Pământului, era resimțită o întrețesere a omului însuși cu natura. Pe atunci, omul era mai aproape cu trăirile sale interioare de ceea ce avea loc în lumea exterioară. Și el gândea, el cugeta, în același sens în care trăia această stare de întrețesere cu natura. Întreaga sa gândire lua acest caracter. Dacă am încerca să exprimăm în limbajul nostru ceea ce simțea omul la apropierea toamnei, ar trebui să spunem cam așa. Dar vă rog să țineți seama de faptul că eu folosesc cuvintele vorbirii actuale, că odinioară, firește, nimeni n-ar fi fost în stare să vorbească așa. Odinioară totul era simțire, lucruri-le nu erau caracterizate cu ajutorul gândirii. Dar dacă am vrea să ne exprimăm apelând la cuvintele vorbirii noastre, la cuvintele actuale, ar trebui să spunem: Omul resimțea această trecere în așa fel încât el găsea, cu direcția gândirii sale, cu felul său de a simți, trecerea de la cunoașterea spiritului la cunoașterea naturii (vezi schema). Acesta era lucrul pe care-l simțea omul, că înspre toamnă el nu se mai află în sânul cunoașterii spiritului, că toamna îi cere să cunoască natura. Așa că la echinocliul de toamnă nu avem impulsurile morale, ci cunoașterea naturii. Omul începea să cugete asupra naturii.

Așa era în perioada în care se ținea seama de faptul că omul este o ființă, o creatură, o ființă în sânul Cosmosului. În acea vreme s-ar fi considerat că este o absurditate să-i prezinti omului în timpul verii, sub forma de atunci, cunoștințe despre natură. Vara exista pentru a-l pune pe om în legătură cu spiritualul din lume.

Planșa 8

[mărește imaginea]

Vara exista pentru a-l pune pe om în legătură cu spiritualul din lume. Când începea acea perioadă pe care noi o numim mihaelică, se spunea: Din tot ceea ce omul simte de jur împrejurul lui, din păduri, din copaci, din plante, vine îndemnul ca el să se ocupe de cunoașterea naturii. I Era perioada în care oamenii aveau sarcina de a se dedica, drept ocupație principală a lor, cunoașterii, cugetării. De altfel, era și

perioada în care condițiile exterioare ale vieții permiteau acest lucru. Prin urmare, viața umană trecea de la iluminare la cunoaștere. Era perioada cunoașterii, a cunoașterii ce se intensifica mereu.

Când discipolii primeau învățătură în școlile de misterii, maestrul lor le dădea niște maxime de felul celor pe care le regăsim, sub o formă schimbată, în maximele înțelepților greci [[Nota 8](#)]. Dar cele șapte maxime ale celor șapte înțelepți greci nu sunt acelea din misteriiile originare. În misteriiile originare exista pentru perioada miezului de vară maxima:

Primește lumina

și prin lumină era desemnată, de fapt, înțelepciunea spirituală. Era desemnat elementul în sânul căruia strălucea propriul eu uman.

Pentru perioada de toamnă în misterii a fost creată o maximă care îndemna sufletele la ceea ce aveau ele de făcut acum:

Privește în jurul tău.

Apoi, cursul anului și, de asemenea, ceea ce omul simțea că e unit în propria lui ființă cu acest an, se apropia de perioada iernii. Ajungem în miezul iernii, în care cade Crăciunul nostru. Dacă în perioada miezului de vară omul se simțea ridicat deasupra lui însuși, spre existența divin-spirituală a Cosmosului, în perioada miezului de iarnă omul se simțea coborând sub nivelul pe care-l atinsese deja în evoluția sa. El simțea ca și cum forțele Pământului îl învăluie din toate părțile, ca și cum acestea îl iau cu ele. Simțea ca și cum natura sa voluntară, natura sa instinctuală și pornirile sale ar fi impregnate și străbătute de forța greutății, de forța distrugerii și de alte forțe care există în Pământ. În acele vremuri vechi, omul nu simțea iarna așa cum o simțim noi astăzi, în sensul că ne este frig și, de exemplu, ne încălțăm cizmele, ca să nu înghețăm de frig, ci omul simțea ceea ce se ridica din direcția Pământului drept ceva care se unea acum cu propria sa ființă. El simțea, așa zice, cum se ridică la orizont contrariul elementului torid, plin de lumină, drept element al gerului. Gerul îl mai simțim și noi, cei de astăzi, fiindcă el atinge corporalitatea noastră, dar omul din vechime simțea din punct de vedere sufletesc întunecimea drept fenomen însoțitor al gerului. El simțea ca și cum, oriunde s-ar fi dus, din Pământ s-ar ridica întunericul și l-ar închide ca într-un fel de nor, numai până la brâu, în orice caz, dar așa simțea omul. Și atunci el își spunea **! trebuie să caracterizez și aici folosind niște cuvinte moderne !**, omul își spunea: În timpul miezului de vară, eu stau față în față cu iluminarea, atunci în această lume pământească se revărsă ceea ce este ceresc-suprapământesc, acum cele pământești se șuvoiesc în sus.

Dar omul a trăit și a simțit ceva din cele pământești deja în perioada echinocțiului de toamnă. Dar atunci el a trăit și a simțit în legătură cu natura pământească ceva care, într-un anumit sens, mai era conform cu el, mai avea legătură cu el. Am putea spune și așa: La echinocțiul de toamnă, omul simțea realitățile și fenomenele naturii în inima sa, în lumea sentimentelor sale. Dar acum el simțea ca și cum Pământul l-ar lua în primire, ca și cum natura sa volitivă ar fi legată fedeleș, prin mii de fire care se deapănă în jurul lui, de către forțele Pământului. Acest lucru era resimțit de el drept contrariul ordinii morale a lumii. O dată cu întunericul negru care-l învăluia ca niște nori, el simțea cum forțele vrăjmașe moralității își deapănă firele în jurul lui, legându-l strâns. El simțea cum întunericul se ridică din Pământ ca un șarpe și se încolăcește în jurul lui. Dar o dată cu aceasta mai simțea și altceva. Deja în timpul toamnei simțise că se pune în mișcare ceva ce noi numim astăzi intelect. Dacă în timpul verii intelectul se evaporă și în om intră din exterior ceea ce e moral și plin de înțelepciune, în timpul toamnei intelectul se consolidează. Omul se apropie de Rău, dar intelectul lui se consolidează. În miezul iernii, omul simțea cu adevărat ceva ca un fel de revelare a șarpelui, dar în același timp consolidarea, fortificarea deșteptăciunii, a elementului reflexiv, a ceea ce-l face pe om șmecher și viclean, a ceea ce-l face să urmărească în viață principiile utilitariste. Toate acestea erau resimțite în felul descris. Și dacă în timpul toamnei se ridica treptat la orizont cunoașterea naturii, în perioada miezului de iarnă de oameni se apropia ispitirea iadului, ispitirea venită din partea Răului. Așa era simțit acest lucru. Dacă, deci, scriem aici (vezi schema, mai sus): Impuls moral, Cunoașterea naturii **! dincoace**, pentru miezul iernii, va trebui să scriem: Ispitare din partea Răului.

Și aceasta era tocmai perioada în care omul avea sarcina de a dezvolta ceea ce, oricum, se asocia în mod natural în el: elementul intelectual, șmecheria, vicleania, ceea ce țineste utilitarismul. Omul trebuia să învingă acest lucru prin cugetarea echilibrată. Căci era perioada în care omul nu mai trebuia să-și dezvolte simțul deschis față de înțelepciune, așa cum i se cerea, în sensul vechii înțelepciuni a misteriiilor, în timpul iluminării. Tocmai în perioada în care Răul se revela în felul descris, omul putea simți în mod corespunzător rezistența împotriva Răului: el trebuia să-și dezvolte o gândire echilibrată. Și, înainte de toate, la trecerea pe care o trăia acum, după ce făcuse pasul de la iluminare la cunoaștere, de la cunoașterea spiritului la cunoașterea naturii, el trebuia să treacă de la cunoașterea naturii la perceperea Răului. Așa era înțeles acest lucru. Iar dacă discipolilor din misterii, cărora li se dădeau învățături, cuvinte călăuzitoare pe drumul lor, li se spunea în miezul verii: Primește lumina **!**, iar toamna: Privește în jurul tău **!**, acum, în miezul iernii, li se spunea:

Păzește-te de Rău.

Și maestrul lor se aștepta apoi ca prin această atitudine echilibrată, prin faptul că se păzeau de Rău, oamenii să ajungă la un fel de autocunoaștere, care până la urmă îi va face să-și dea seama cât se îndepărtaseră în cursul anului de impulsurile morale.

Constatarea devierii de la impulsurile morale, prin contemplarea Răului, posibilitatea învingerii acestuia printr-o atitudine echilibrată, sunt lucrurile de care omul trebuia ajutat să devină conștient tocmai în perioada care urmează după miezul iernii. Și de aceea în înțelepciunea acelor vremuri erau preluate tot felul de lucruri care-i îndemneau pe oameni să se căiască pentru ceea ce înțeleseseră că-i îndepărtase de la impulsurile morale permise prin iluminare.

Ne apropiem de primăvară, de echinocțiul de primăvară. Și, exact la fel cum aici (vezi schema : miezul verii, toamna, miezul iernii) avem iluminarea, cunoașterea, atitudinea echilibrată, pentru echinocțiul de primăvară avem ceea ce era resimțit drept activitate de pocăință. Iar în locul cunoașterii, respectiv în locul ispitirii venite din partea Răului, apărea acum ceva care ar putea fi numit inversarea direcției, când omul se îndrepta iarăși spre natura lui superioară, prin pocăință. Dacă am scris până acum: iluminare, cunoaștere, atitudine echilibrată, aici trebuie să scriem: Întoarcere la natura umană.

Dacă priviți din nou spre ceea ce, în perioada miezului de iarnă, era timpul ispitirii din partea Răului, veți fi nevoiți să spuneți: Acum omul se simțea ca și cum ar fi fost cufundat în prăpăștiile Pământului. El își simțea întreaga ființă închisă între firele cu care-l legase întunericul pământesc. Era perioada în care, exact la fel cum în miezul verii era scos din sine însuși, și sufletescul lui era ridicat deasupra propriei lui ființe, acum, în miezul iernii, ca să nu fie prins în firele pe care le întindea în jurul lui Răul, sufletescul se elibera. Și astfel, în perioada miezului de iarnă exista o contra-imagine, un revers a ceea ce exista în miezul verii.

În miezul verii, fenomenele naturii vorbeau în mod spiritual. Oamenii căutau vorbirea cerurilor mai ales în fulger și tunet. Ei își îndreptau privirile spre fenomenele naturii, dar în fenomenele naturii căutau o vorbire spirituală. Până și în lucrurile cele mai mărunte oamenii căutau, în perioada din jurul Sânzienelor, vorbirea spirituală a ființelor elementare, dar în exterior. Omul se visa, așa zice, în afara lui.

În perioada miezului de iarnă, omul se cufunda în el însuși și visa în interior. Prin faptul că se smulgea din strânsoarea firelor pe care le

întindea Pământul în jurul lui, omul visa în interiorul lui, dacă reușea să-și elibereze sufletescul. Și de aici a rămas ceea ce se leagă de viziunile, de contemplarea interioară din timpul celor treisprezece nopți sfinte care urmau după solstițiul de iarnă. Pretutindeni au rămas amintiri ale acestor vremuri vechi. Puteți considera că vechiul cânt norvegian al lui Olaf [[Nota 9](#)] este o formă târzie a ceea ce în vremurile vechi exista într-o măsură cu totul deosebită.

Apoi se apropia primăvara. Astăzi, lucrurile s-au deplasat puțin; odinioară, primăvara era mai aproape de iarnă. Totul era privit ca și cum ar fi existat trei anotimpuri. Și lucrurile despre care vorbim erau mult mai vârate unul într-altul, dar, în orice caz, ceea ce eu vă comunic acum era dat discipolilor ca învățătură. Dacă în miezul verii se spunea: Primește lumina **I**, iar toamnă, în vremea lui Mihael: Privește în jurul tău **I**, dacă în miezul iernii, în perioada în care noi sărbătorim Crăciunul, se spunea: Păzește-te de Rău **I**, tot astfel, pentru perioada inversării direcției exista o maximă, despre care se credea că acționează numai în această perioadă:

Cunoaște-te pe tine însuși,

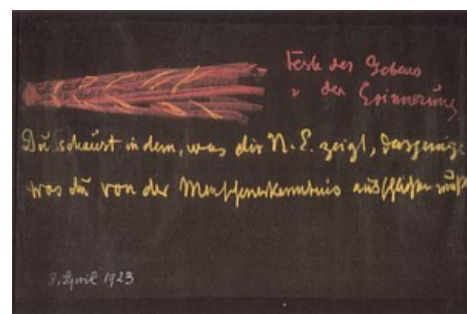
tocmai ca revers la cunoașterea naturii.

Păzește-te de Rău **I** s-ar putea exprima și așa: Ferește-te, dă-te înapoi din fața întunericului pământesc. **I** Dar nu se spunea așa. Dacă în miezul verii fenomenul natural al luminii era luat drept reprezentant al înțelepciunii, dacă, deci, în miezul verii se vorbea, așa zice, în un mod natural, maxima pentru perioada miezului de iarnă n-ar fi fost exprimată sub forma propoziției: Păzește-te de întuneric **I**, ci acum era exprimată interpretarea morală: Păzește-te de Rău.

Pretutindeni au rămas ecourile acestor sărbători, în măsura în care oamenii au înțeles despre ce e vorba. Bineînțeles, toate s-au schimbat, de când a avut loc marele Eveniment de pe Golgota. Nașterea lui Iisus a avut loc în perioada celei mai adânci ispitiri a omului, în timpul iernii. Nașterea lui Iisus a avut loc în perioada în care omul era ținut strâns de puterile întunericului, când el era cufundat, așa zice, în prăpăstiile Pământului. Printre legendele despre nașterea lui Iisus se găsește una care povestește că Iisus a venit pe lume într-o grotă, făcându-se referire astfel la unul dintre lucrurile care erau simțite drept înțelepciune în misteriiile cele mai vechi: el spune că omul poate găsi aici ceea ce el trebuie să caute, cu toate că e închis în plasa a ceea ce e pământesc-întunecat, aici fiind indicate și motivele pentru care omul poate să cadă în prada Răului. Un ecou al tuturor acestor lucruri este apoi faptul că la apropierea primăverii a fost așezată perioada pocăinței.

Bineînțeles, înțelegerea față de sărbătoarea miezului de vară a dispărut într-o măsură și mai largă decât cea față de cealaltă jumătate a anului. Căci cu cât materialismul a coborât mai mult asupra omenirii, cu atât a existat mai puțin înclinația față de iluminare sau alte lucruri de acest fel. Deosebit de importantă pentru omenirea actuală e tocmai perioada care îl conduce pe om de la iluminare **I** aceasta, deocamdată, le rămâne încă inconștientă oamenilor **I** spre perioada toamnei. Aici e punctul unde omul, care trebuie să se cufunde în cunoașterea naturii, urmează să perceapă în cunoașterea naturii copia unei cunoașteri a spiritului lui Dumnezeu. Iar pentru aceasta nu există o sărbătoare de aducere-aminte mai bună decât sărbătoarea Mihaeli. Dacă va fi celebrată în mod just, poate că omenirea în totalitatea ei va ajunge să-și pună întrebarea: Cum poate fi găsită, în glorioasa cunoaștere actuală a naturii, cunoașterea spiritului, cum putem metamorfoza cunoștințele despre natură în așa fel încât din cunoștințele despre natură pe care omul le are deja să se nască pentru el cunoașterea spiritului? **I** Cum poate fi învins, cu alte cuvinte, ceea ce, dacă s-ar derula mai departe în sine însuși, l-ar închide cu totul pe om în plasa subumanului?

Trebuie să aibă loc o cotitură. Sărbătoarea Mihaeli trebuie să primească un anumit sens. Sensul va rezulta dacă oamenii vor simți următorul lucru: Științele naturii l-au dus pe om până acolo unde el a cunoscut o latură a evoluției lumii, de exemplu, faptul că din organismele animale inferioare s-au dezvoltat în cursul evoluției altele mai desăvârșite etc., până sus, la om, sau că în cursul dezvoltării embrionare din trupul matern omul trece, pe rând, prin toate formele animale. Dar aceasta e numai una din laturi. Cealaltă latură e aceea care apare în fața sufletului nostru când spunem: A fost necesar ca omul să se dezvolte din stadiul său divin-uman original. Dacă acesta (vezi desenul) e stadiul uman original (hașurat în culoare deschisă), omul a trebuit să se dezvolte până la stadiul său actual. A fost necesar să dea afară din ființa lui, treptat, mai întâi animalele inferioare, apoi, într-o măsură din ce în ce mai largă, toate formele animale existente. Pe acestea el le-a depășit, le-a dat afară din sine, le-a respins (hașurat în culoare închisă). Și astfel a ajuns să-și atingă menirea inițială. La fel e și cu dezvoltarea sa embrionară. Omul dă treptat afară din sine tot ceea ce el nu trebuie să fie. Dar prin aceasta nu găsim sensul propriu-zis al cunoașterii actuale a naturii. Care este sensul cunoașterii actuale a naturii? Este cuprins în propoziția: În ceea ce îți arată cunoașterea naturii tu vezi ceea ce trebuie să excluzi din cunoașterea omului. **I** Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă: Astăzi, omul trebuie să studieze științele naturii. De ce? Când se uită la microscop, el știe ce nu este spirit. Când se uită prin telescop spre depărtările spațiului cosmic, lui i se revelează ceea ce nu este spirit. Când experimentează într-un fel oarecare în laboratorul de fizică și chimie, lui i se revelează ceea ce nu este spirit. Toate îi revelează, în forma lor pură, ceea ce nu este spirit.

Planșa 9

[mărește imaginea]

În vremurile vechi, când oamenii priveau ceea ce este azi natura, ei vedeau încă transpărând prin ea spiritul. Astăzi, noi trebuie să cunoaștem natura, ca să putem spune: Toate acestea nu sunt spirit, sunt înțelepciune de iarnă. Iar tot ceea ce este înțelepciune de vară trebuie să aibă o altă formă. **I** Pentru ca omul să primească imboldul, impulsul spre spirit, el trebuie să cunoască nespiritualul, antispiritualul. Și trebuie înțelese lucruri pe care astăzi nu le admite nimeni. Astăzi, de exemplu, fiecare spune: Ei bine, dacă am o vietate mică oarecare, care nu poate fi văzută cu ochiul liber, o pun la microscop; ea se mărește pentru mine, și atunci o văd. **I** Da, numai că va fi necesar ca oamenii să-și dea seama: Această mărime e mincinoasă; eu fac ca acea ființă să se mărească, dar n-o mai am pe ea însăși, ci am o stafie. Ceea ce văd, nu mai este o realitate. Eu am pus, în locul adevărului, o minciună! **I** Bineînțeles, pentru concepția actuală, aceasta este o nebunie, totuși, e purul adevăr. Când omenirea va înțelege că are nevoie de științele naturii pentru ca, în contact cu această contra-imagine a adevărului, să primească imboldul de a porni în direcția adevărului, atunci se va fi dezvoltat forța care poate fi sugerată în mod simbolic prin biruirea balaurului de către Mihael.

Dar pentru aceasta se cere un lucru care, așa zice, e cuprins deja în anale sub o formă spirituală, dar în așa fel încât, când nimeni n-a mai

avut habar de ceea ce trăiește în ciclul anual, problema a fost raportată la om. Atunci a fost proclamat ceea ce duce la iluminare, noțiunea de înțelepciune; a fost proclamat ceea ce duce la cunoaștere, noțiunea de curaj; atitudinea echilibrată a rămas (vezi schema, mai sus) și peste ceea ce corespundea pocăinței a fost așezată noțiunea de dreptate /Gerechtigkeit/. Aveți aici cele patru virtuți platoniciene: înțelepciune, curaj, echilibru sufletesc, dreptate. A fost luat în interiorul omului ceea ce omul primea odinioară din viața ciclului anual. Dar la sărbătoarea lui Mihael va fi luat în considerare într-o măsură deosebit de mare următorul lucru: aceasta va trebui să fie o sărbătoare în cinstea curajului uman, a revelării curajului mihaelic. Fiindcă: ce-i face pe oameni să se oprească în fața cunoașterii spiritului? Lipsa curajului sufletesc, ca să nu zic: lașitatea sufletească. Omul vrea să primească totul în mod pasiv, vrea să se așeze în fața lumii ca la cinematograful și să aștepte ca microscopul și telescopul să-i spună totul. Nu vrea să-și călească prin activitate instrumentul propriului spirit, instrumentul propriului suflet. Nu vrea să fie un ucenic al lui Mihael. Aceasta cere curaj interior. Curajul interior trebuie să-și aibă sărbătoarea lui, sub forma sărbătorii Mihaeli. Și atunci, de la sărbătoare curajului, de la sărbătoarea sufletului uman curajos, va radia ceea ce va da conținutul potrivit și celorlalte perioade de sărbătoare din an.

Ba noi chiar trebuie să mergem mai departe pe acest drum: trebuie să primim în natura umană ceea ce în trecut se afla afară. Astăzi, omul nu mai este în situația de a putea dezvolta doar toamna cunoașterea naturii ș.a.m.d. Astăzi, lucrurile sunt îmbinate în om, fiindcă numai în acest fel își poate cuceri libertatea. Rămâne, totuși, adevărat faptul că, într-un sens transformat, sărbătorile vor fi din nou necesare. Dacă odinioară sărbătorile erau sărbători ale darurilor făcute de lumea divină lumii pământești, dacă odinioară omul primea în mod nemijlocit, de sărbători, darurile puterilor cerești, în epoca noastră, când el posedă facultățile necesare, metamorfoza ideii de sărbătoare constă în faptul că acestea sunt sărbători de aducere aminte, sărbători ale amintirilor. Așa că omul își înscrie în suflet ceea ce el vrea să înfăptuiască în sine însuși.

Și, iarăși, va fi cel mai bine să avem această sărbătoare, cu care să înceapă toamna, sărbătoarea lui Mihael, drept sărbătoarea de aducere aminte cea mai eficientă, fiindcă în această perioadă întreaga natură vorbește o limbă cosmică plină de sens. Copacii devin golași, frunzele se ofilesc, animalele care dădeau din aripi prin aer, ca fluturi, sau zbârnâiau prin aer, ca gândăcei, se retrag. Multe animale sunt cuprinse de somnul hibernării. Totul paralizează. Natura, care de-a lungul primăverii și al verii l-a ajutat pe om prin activitatea ei proprie, natura care a acționat în om pe tot parcursul primăverii și al verii, se retrage. Omul trebuie să-și găsească punctul de sprijin în el însuși. Ceea ce trebuie să se trezească acum, când natura îl părăsește, este curajul sufletesc. Și iarăși ni se arată că trebuie să existe o sărbătoare a curajului sufletesc, a forței sufletești, a activității sufletești, pe care o putem concepe drept sărbătoare a lui Mihael.

Acesta e lucrul care va face treptat ca ideea sărbătorii să ia un caracter de aducere aminte, la care s-a făcut însă deja aluzie printr-un cuvânt monumental, prin care s-a atras atenția asupra faptului că, în întreg viitorul, ceea ce au fost odinioară sărbători ale primirii de daruri devin, sau ar trebui să devină, sărbători de aducere aminte. Acest cuvânt monumental, care trebuie să fie fundamentul oricărei sărbători, deci, și al celor care urmează să ia naștere de-abia de acum înainte, este următorul: "Faceți aceasta în amintirea mea!" [[Nota 10](#)] Avem aici ideea de sărbătoare, văzută din direcția amintirii.

După cum celălalt gând, care zace în Impulsul Christic, trebuie să acționeze în continuare în mod viu, trebuie să ia o formă vie, nu să rămână ceva mort, spre care doar privim în trecut, tot așa, și acest gând trebuie să acționeze mai departe, creând sentimente și gânduri, și e necesar ca oamenii să înțeleagă că sărbătorile trebuie să rămână, deși omul se schimbă și că, de aceea, și sărbătorile vor mai trece prin diferite metamorfoze.

Rudolf Steiner**ANTROPOSOPIA ȘI INIMA UMANĂ****GA 223****CONFERINȚA ÎNTÂI** [[Nota 11](#)]

Viena, 27 septembrie 1923

Printre unele cuvinte neadevărate care se spun în legătură cu antroposofia, când vine vorba despre ea, în unele cercuri din lumea de azi, se numără și acela că antroposofia ar fi ceva intelectualist, că ea apelează prea mult la gândirea științifică și ține seama prea puțin de nevoile inimii umane.* Din acest motiv, pentru scurtul ciclu de conferințe pe care îmi este îngăduit, spre marea mea mulțumire, să-l prezint din nou în fața dvs., aici, la Viena, am ales tema: "Antroposofia și inima umană".

* "Gemüt" este un cuvânt specific german, care nu are un corespondent exact în limbile romanice. El are legătură cu "Müt" (curaj) și înseamnă acea parte a sufletului unde omul este plin de curaj, inimos, capabil de altruism și abnegație, capabil să se transpună cu iubire și înțelegere în ființele și lucrurile din jur. "Ein gemütvoller Mensch" ar fi, în românește, "un om cu inimă", de aceea am ales pentru substantivul "Gemüt" cuvântul "inimă", care aici trebuie luat în sens figurat. (n. trad.)

Dezvoltarea intelectualistă a civilizației din ultimele trei-patru secole a exclus, desigur, inima din sfera cunoașterii. În orice caz, astăzi oamenii nu mai obosesc afirmând mereu că omul nu poate să rămână la intelectul sec, rațional și la posibilitățile de înțelegere ale acestuia, în schimb, când e vorba de a se ajunge la niște cunoștințe, se apelează exclusiv la intelect. Pe de altă parte, se subliniază mereu că inima umană trebuie să-și reintre în drepturi; dar nimeni n-o repune în drepturile ei. Se afirmă că ea nu are absolut nici o posibilitate de a ajunge să aibă o legătură cât de mică cu misterele lumii; inima umană este închisă între limitele problemelor personale ale omului, între limitele lucrurilor legate numai chestiunile cele mai personale din viața omului.

Noi ne propunem să arătăm astăzi, pentru început, sub forma unei mici retrospective istorice, cum îi era îngăduit inimii umane, în perioadele mai vechi din evoluția omenirii, să-și spună cuvântul și în domeniul cunoașterii, cum ea proiecta în fața sufletului uman niște imagini mari, grandioase, menite să le aducă oamenilor lămuriri, când se pune problema ca omul să afle care-i este locul în întregul mers al vieții lumii, în Cosmos, în derularea epocilor. În vremea în care inimii umane îi era încă îngăduit să-și spună cuvântul în domeniul concepțiilor despre lume, asemenea imagini erau, de fapt, lucrul cel mai important din aceste concepții despre lume. Ele înfățișau marile, vastele corelații cosmice și îl situau pe om în sânul acestor mari și vaste corelații cosmice.

Aș vrea să aduc astăzi în fața sufletelor dvs. una dintre acele imagini grandioase, pline de măreție, al căror rost era să acționeze așa cum am arătat; în acest fel, voi putea să creez o bază pe care să se poată înălța expunerea noastră, care va prezenta inima umană așa cum o vede concepția antroposofică despre lume; va fi, totodată, una dintre acele imagini care, în epoca prezentă, trebuie să fie aduse iarăși în fața oamenilor, sub o formă nouă, despre care vom mai vorbi. Aș vrea să vorbesc despre o imagine care vă este tuturor bine cunoscută, dar a cărei importanță și semnificație în parte au pălăit treptat în conștiința umană, în parte, au fost greșit înțelese: imaginea luptei, imaginea înfruntării lui Mihael cu balaurul. Ea îi mai impresionează și astăzi puternic pe mulți oameni, dar conținutul propriu-zis, mai adânc, fie că a pălăit, după cum am spus, fie că a fost greșit înțeles, sau, cel puțin, el nu este prezentat inimii umane sub forma în care stătea odinioară în fața acestei inimi umane, ba chiar, sub forma în care el mai trăia încă în secolul al 18-lea în inimile multor oameni. Nimeni nu mai are astăzi habar cât de mult s-au schimbat lucrurile din acest punct de vedere, cât de mult din ceea ce omul așa-numit inteligent consideră că sunt imagini fantasmagorice erau componentele cele mai serioase ale vechilor concepții despre lume. Așa a fost mai ales cu imaginea luptei lui Mihael cu balaurul.

Dacă omul de astăzi reflectează la felul cum s-a dezvoltat el însuși pe Pământ, el ajunge în sensul concepției sale materialiste despre lume să considere că forma sa umană actuală, relativ mai desăvârșită dintr-un anumit punct de vedere, se trage din niște forme imperfecte, din niște strămoși de natură fizic-animală, situați tot mai departe și mai departe în trecut. Se ajunge astfel de la omul actual, care este în măsură să-și viețuiască propria ființă în mod lăuntric sufletesc-spiritual, la niște creaturi mult mai materiale, din care se pretinde că se trage omul și care erau mult mai aproape de existența materială. Se presupune că materia a evoluat din ce în ce mai mult, până a ajuns în stare să viețuiască spiritualul. Dar nu aceasta era concepția unei epoci relativ apropiate de cea actuală, ci ea se situa exact la polul opus. Când, chiar și în secolul al 18-lea, oamenii care încă nu fuseseră atacați de morbul concepției materialiste din aceștia nu existau încă decât foarte puțini și își îndreptau privirile spre vremurile originare ale omenirii, ei nu credeau că au existat niște ființe mai puțin umane decât strămoșii lor, ci ei își îndreptau privirile spre niște ființe mai spirituale decât omul însuși. Își îndreptau privirile spre niște ființe cărora spiritualitatea le era atât de proprie, încât ele nici nu luau un corp fizic în sensul în care o face astăzi omul pe Pământ și de altfel, pe atunci Pământul încă nici nu exista, în acele vremuri îndepărtate. Când își îndreptau privirile spre omenire, ei priveau spre niște entități care trăiau sub o formă mai înaltă, mai spirituală, și care, dacă e să folosesc o expresie grosolană, aveau un trup făcut dintr-o substanță mult mai spirituală, mai subtilă. În sfera despre care vorbeau oamenii în acest caz nu trăiau încă așa se credea ființe de felul oamenilor actuali, ci niște ființe aflate pe o treaptă superioară, posedând cel mult un corp eteric, dar nu un corp fizic, niște ființe care erau, în concepția lor, strămoșii omului. Acești oameni își întorceau privirile în trecut, spre vremea în care nu existau nici așa-numitele animale superioare, ci, cel mult, animalele gelatinoase pe care le întâlnim, ca pe un fel de urmași ai lor, în mări și oceane. Acesta era, ca să zicem așa, regnul animal inferior, situat imediat sub om, care trăia pe planeta anterioară celei pământesti; deasupra lui se afla o sferă în care, după cum am spus, existau doar niște ființe îmbrăcate cel mult într-un corp eteric. Ceea ce noi enumerăm astăzi, în sensul cărții mele "Știința ocultă", drept ființe ale ierarhiilor superioare, ar mai exista și astăzi, sub alte forme, ele fiind concepute pe atunci, într-un anumit sens, drept strămoși ai omului.

Trebuie să spunem, înainte de toate, că aceste entități îngeri, Arhangheli, Arhai, în formele lor de atunci, încă nu erau destinate libertății, în sensul în care vorbim astăzi despre libertate la om. Asemenea ființe nu trăiau voința în așa fel încât să aibă acel sentiment, unic în felul lui, pe care îl exprimăm în cuvintele: Vreau ceva eu însumi. Asemenea ființe nu voiau nimic ele înseși, ci voiau ceea ce se revărsa în ființa lor drept voință divină. Voința lor era cuibărită cu totul în voința divină. Ființele divine situate deasupra lor și care, acolo unde se află,

reprezintă cârmuirea divină a lumilor, "voiau", am putea spune, prin spiritele situate sub ele, prin Arhangheli și Îngeri, așa că aceste spirite, aflate pe o treaptă mai de jos a evoluției, voiau în direcția, în sensul voinței divin-spirituale supraordonate lor. Lumea de idei a acestei omeniri mai vechi spunea așa: În acea epocă veche încă nu venise momentul să se poată dezvolta niște ființe care să aibă în conștiința lor sentimentul libertății. În sensul ordinii divin-spirituale a lumii, acest moment era rezervat unei epoci ulterioare. Atunci, o parte a spiritelor adăpostite în voința divină urma să-și cucerească voința proprie, liberă. Urma să se ajungă la voința proprie, liberă, când va fi sosit momentul în cadrul evoluției cosmice.

Nu vreau să descriu astăzi, prin toate acestea, niște lucruri pe care să le justific din punctul de vedere al antroposofiei, despre asta vom vorbi în zilele următoare, ci vreau să descriu reprezentările care au trăit până în secolul al 18-lea în niște spirite dintre cele mai luminate. Vreau să le descriu ca realități istorice, fiindcă numai dacă le aducem în fața sufletelor noastre sub forma lor istorică vom ajunge să ne dăm seama într-un mod nou în ce măsură aceste reprezentări ar putea fi reînnoite sub o altă formă.

Dar iată că gândeau acești oameni printre spiritele al căror destin cosmic era să rămână în sfera de voință a spiritelor divine, s-a ridicat un număr de entități care voiau să-și despartă voința de voința divină, care voiau să-și emancipeze voința de voința divină. S-au ridicat, cu o trufie supraomenească, niște entități care au vrut să ajungă la libertatea voinței lor înainte să fi venit vremea în care trebuia să se maturizeze libertatea. Și se credea că cel mai important dintre toate, conducătorul acestor entități, era acea ființă care mai târziu a luat forma balaurului cu care se luptă Mihael, acel Mihael care a rămas sus, în sfera spiritelor care voiau să-și orienteze și pe mai departe voința în sensul voinței divin-spirituale situate deasupra lor.

Datorită faptului că a rămas în sfera voinței divin-spirituale, în Mihael s-a născut impulsul de a face ceea ce e just cu acea ființă care și-a întins mâinile prea devreme, dacă pot spune astfel, după libertate. Fiindcă formele pe care le aveau entitățile din ierarhiile Arhanghelilor, Îngerilor, Arhailor, pur și simplu, n-ar fi fost potrivite pentru o ființă care urma să aibă, în felul descris, o voință liberă, emancipată de divinitate. De-abia mai târziu, în cursul evoluției cosmice, avea să apară forma umană. Dar toate acestea sunt transpuse într-o epocă în care, în situația cosmică de atunci, forma umană încă nu era posibilă; nu erau posibile nici formele animale superioare, ci numai acele forme animale inferioare pe care le-am caracterizat deja. Așa că trebuia să ia naștere o formă contradictorie din punct de vedere cosmic. În ea trebuia să fie turnat, ca să zicem așa, spiritul care făcea opoziție. Nu putea fi vorba de o formă animală, care urma să ia naștere mult mai târziu, nu putea fi vorba nici de una dintre formele animale care existau pe atunci, în materia obișnuită, moale, așa zice. Putea fi vorba numai de o formă animală care se deosebea de formele animale posibile în lumea fizică, dar care, totuși, fiindcă urma să reprezinte o contradicție cosmică, a devenit asemănătoare celei animale. Singura formă care a putut fi creată, dintre toate cele posibile pe atunci, este forma de balaur. Pe urmă, bineînțeles, unul a văzut-o într-un fel, altul într-alt fel, când ea a fost pictată sau redată cu alte mijloace; ea va fi înfățișată într-un mod mai mult sau mai puțin adecvat, sau și neadecvat, după cum cel care o înfățișează are sau nu o înțelegere imaginativă interioară a ceea ce era posibil în acea vreme pentru o entitate care a dezvoltat o voință rebelă. În orice caz, printre acele forme care au devenit posibile în lumea fizică, în șirul animalelor, până sus, la om, nu se află această formă. Ea a trebuit să rămână suprasensibilă. Dar o asemenea formă suprasensibilă nu putea să existe în acea sferă în care se află ființele ierarhiilor superioare, Arhangheli, Îngeri ș.a.m.d.; era necesar ca ea să fie mutată, așa zice, printre acele forme care puteau lua naștere în cursul evoluției fizice. Aceasta este prăvălirea balaurului din Cer pe Pământ. În aceasta constă marea faptă săvârșită de Mihael: această ființă a intrat într-o formă situată deasupra celei animale, care este suprasensibilă, dar care nu are voie să rămână în sfera suprasensibilului, căci, deși este o formă suprasensibilă, ea este neconcordanță cu sfera suprasensibilului, în care exista înainte să devină rebelă.

Așa că această ființă a fost mutată în lumea care este lumea fizică, dar drept ființă suprafizică, suprasensibilă. De atunci înainte, ea a trăit în sfera în care se află mineralele, plantele, animalele, ea a trăit de atunci înainte pe ceea ce se formase drept planeta Pământ. Dar n-a trăit în așa fel încât să poată fi văzută de ochii umani, așa cum ochii umani pot să vadă animalele obișnuite. Când ochiul sufletește se îndreaptă spre lumile care erau prevăzute, ca să zicem așa, în planul superior al lumii, el vede, în imaginațiunile sale, entitățile ierarhiilor superioare. Când ochiul uman fizic se îndreaptă spre lumea fizică, el vede ceea ce a luat naștere în diferitele regnuri ale naturii, până sus, la forma umană fizic-senzorială. Dar când ochiul sufletește se îndreaptă spre ceea ce există în natura fizică, atunci el vede această făptură contradictorie în sine a vrăjmașului, a celui care este de natură animală și totuși nu e animal, care trăiește în lumea vizibilă și totuși nu este vizibil el însuși: vede făptura balaurului. În întregul proces de formare a balaurului, oamenii unor epoci mai vechi vedeau fapta lui Mihael, care, în sfera spiritualului, rămăsese la acea formă care e adecvată împărăției spiritului.

Și acum a luat naștere Pământul, o dată cu Pământul și omul, iar omul trebuia să ia naștere în așa fel încât să devină o ființă duală. O parte a ființei sale, cea sufletește-spirituală, trebuia să fie unită cu ceea ce numim lumea cerească, suprasensibilă; cu cealaltă parte a ființei sale, partea fizic-eterică, el trebuia să facă parte din acea natură care luase naștere drept natură pământească, drept nou corp ceresc, acel corp ceresc pe care a fost mutat apoi spiritul rebel, vrăjmașul. Acolo urma să ia naștere omul. El era acea ființă care aparține acestei lumi, conform cu hotărârea inițială care stă la baza întregii evoluții. Locul omului era pe Pământ. Locul balaurului nu era pe Pământ, dar el fusese mutat pe Pământ.

Și ia gândiți-vă acum ce a întâlnit omul pe Pământ, când a apărut, în cursul evoluției sale, o dată cu Pământul. El a găsit ceea ce se dezvoltase, din regnurile mai vechi ale naturii, drept natură exterioară, și aceasta a luat apoi o direcție care a atins punctul culminant în regnul mineral de astăzi, în regnul nostru vegetal, în regnul animal, până sus, la propria sa formă umană fizică. Pe acestea le-a întâlnit omul. A întâlnit, cu alte cuvinte, ceea ce suntem obișnuiți să numim natură extrăumană. Ce era această natură extrăumană? Era și este încă și astăzi continuarea a ceea ce supremele puteri creatoare au vrut să apară în cadrul planului de evoluție normal al omenirii. De aceea, omului îi este îngăduit, trăind acestea în inima lui, să privească afară, spre natura exterioară, să privească mineralele, cu tot ceea ce ține de lumea minerală, lui îi este îngăduit să privească minunatele forme cristaline, dar și munții, norii și celelalte forme și atunci el privește această natură exterioară în starea ei nevie, moartă. Dar omul o privește ca pe ceva care nu e viu, ca pe ceva ce a fost dat afară de o lume divină din ea însăși, odinioară, la fel cum cadavrul uman în orice caz, astăzi, într-un cu totul alt sens este dat afară, la moarte, din omul viu. Chiar dacă, în primă instanță, cadavrul uman, așa cum îi apare el omului, nu e ceva care să-i poată face acestuia o impresie pozitivă, ceea ce este, într-un anumit sens, un cadavru divin, dar un cadavru pe o treaptă superioară și care s-a născut drept regnul mineral, poate fi privit de către om drept ceea ce oglindește în forma sa, în înfățișarea sa, divinitatea lui care la origini era lipsit de formă. Iar în ceea ce a fost creat apoi drept regnuri superioare ale naturii vedem o altă oglindire a ceea ce exista la origini ca realitate divină lipsită de formă. Așa că omului îi este îngăduit să-și îndrepte privirile spre întreaga natură exterioară și să simtă că această natură extrăumană este o oglindire a divinității în lume.

Acesta este, la urma urmei, lucrul pe care natura trebuie să-l dea inimii umane. În mod naiv, nu speculativ, omul trebuie să fie în stare să simtă, privind una sau alta dintre entitățile naturii, bucurie, simpatie, ba chiar și o jubilație interioară, un entuziasm interior, văzând procesele de germinare și înflorire din sânul naturii. Și pe urmă, în raport cu ceea ce el nu-și poate explica total, din acest entuziasm, din această jubilație, din această bucurie debordantă în fața naturii, în străfundurile ființei sale trebuie să trăiască sentimentul înrudirii atât de strânse care există în întreaga lui inimă, încât el poate să-și spună, chiar dacă nu devine conștient decât în mod foarte vag de acest lucru: Toate acestea zeii le-au dat afară din însăși ființa lor și le-au așezat în lume, drept oglindă a lor, aceiași zei în care își are originea propria

mea inimă, aceiași zei din care, pe o altă cale, mă trag eu însumi. **I** Și, de fapt, întreaga jubilație interioară cauzată de natură, întreaga bucurie pe care o trezește în noi natura, tot ceea ce urcă în noi drept sentiment atât de eliberator, când trăim, într-un mod lăuntric viu, prospețimea naturii, ar trebui să fie scăldate în sentimentul că inima umană se simte înrudită cu ceea ce trăiește afară, în natură, ca oglindă a divinității.

Dar omul este situat în cadrul evoluției sale în așa fel încât el preia în ființa lui natura, prin hrănire, prin respirație **I** chiar dacă într-un mod spiritual **I**, prin faptul că percepe natura cu simțurile sale. Așa că omul primește natura exterioară pe trei căi: prin faptul că se hrănește, prin faptul că respiră, prin faptul că percepe. Și de aceea, omul este o ființă duală. Prin entitatea sa spiritual-sufletească, el este înrudit cu entitățile ierarhiilor superioare, dar el trebuie să plăsmuiască o parte a ființei sale din ceea ce există ca natură exterioară. Pe aceasta o ia în ființa lui. Și prin faptul că toate acestea sunt primite în om ca hrană, ca stimulent al respirației, ba chiar și în acel mod eteric subtil în care el trăiește în procesul percepției, natura exterioară își continuă în interiorul omului procesele pe care le vedem în lumea de afară. Toate acestea se trezesc în om drept instinct, drept pornire, drept poftă animală, drept tot ceea ce se înalță în om, ca animalitate, din străfundurile naturii umane.

Să studiem bine problema. Avem în lumea exterioară cristalele, cu formele lor minunate, masele minerale, care se îngrămădesc unele peste altele, formând munții gigantici, masele minerale proaspete, care se revarsă drept apă peste Pământ, în cele mai diverse moduri; avem substanțe și ființialitatea vegetală, avem cele mai diverse forme animale, avem și forma fizic-umană însăși. Toate acestea, tot ceea ce trăiește în lumea exterioară, este o oglindă a divinității, stă în fața inimii umane într-o minunată inocență, pentru că oglindește divinitatea și, de fapt, nu e altceva decât imaginea de oglindă curată a ei. Doar că trebuie să înțelegem oglindirea. În primă instanță, omul n-o poate înțelege, cu intelectul său; o poate înțelege, după cum vom mai auzi în conferințele următoare, tocmai cu inima sa. Dar dacă o înțelege în mod just cu inima sa **I** și în vremurile vechi, la care mă refer acum, el o înțelegea cu inima sa **I**, o vede ca oglindă a divinității. Dar acum el privește ceea ce trăiește în natura de afară, sub formă de săruri, ceea ce trăiește în plante și în componentele animale, care constituie apoi propriul său trup și observă ce răsare în verdele inocent al plantelor și ce există sub o formă naivă, ca animalitate, chiar și în trupul animalului. Omul privește toate acestea, privind în interiorul lui, cum toate se ridică în el, drept porniri, drept pofte animalice, drept instincte animalice; el vede ce devine natura în interiorul lui.

Acesta e sentimentul pe care-l mai aveau mulți dintre oamenii cei mai luminați ai secolului al 18-lea. Ei mai simțeau încă în mod viu deosebirea dintre natura de afară și natura așa cum devine ea când omul o mănâncă, o respiră, o percepe. Ei simțeau foarte intens deosebirea dintre natura senzorială exterioară naivă și senzualitatea umană, care crește tot mai mult în interior. Deosebirea care trăia între una și alta stătea încă sub o formă minunată de clară și vie în fața multor oameni ai secolului al 18-lea, care descriau în fața lor înșiși sau a discipolilor lor natura și omul, ca și faptul că natura și omul sunt prinși între polii luptei dintre Mihael și balaurl.

Văzând cum această opoziție polară, natura din exterior, în inocența ei elementară, natura din interiorul omului, în vinovăția ei, mai stă în fața ochiului sufletesc uman încă și în secolul al 18-lea, trebuie să ne amintim de balaurlul pe care Mihael l-a așezat în această lume a naturii, fiindcă nu l-a găsit demn să rămâne în lumea spiritualității. Afară, în lumea mineralelor, în lumea plantelor, chiar și în lumea animalelor, balaurlul, care contrazice prin forma lui natura, nu a luat nici una din înfățișările pe care le-au luat ființele din natură, ci a luat acea formă de balaurl care pentru noi, cei de astăzi, este atât de fantastică în multe privințe și care trebuie să rămână în suprasensibil. Ea nu poate să pătrundă nici în mineral, nici în plantă, nici în animal, și nu poate să pătrundă nici într-un corp fizic uman. Dar poate să intre în ceea ce a devenit în corpul fizic uman inocenta natură exterioară, sub forma vinovăției, prin viața instinctuală ce se tâlăzuiește în om. Și așa își mai spuneau mulți oameni ai secolului al 18-lea: Balaurlul, vechiul șarpe, a fost prăvălit din Cer pe Pământ. Dar, în primă in-stanță, el nu avea aici nici un sălaș. Pe urmă și-a înălțat bastionul în ființa umană, așa că acum el își are fortăreața în natura umană.

Acea imagine grandioasă a lui Mihael cu balaurlul le mai dădea acelor epoci ceva din cunoașterea omului. Dacă am vrea să ne punem în față, vorbind de secolul al 18-lea, antroposofia corespunzătoare vremii, ar trebui să spunem că în om, în măsura în care el primește în ființa sa natura exterioară, prin hrănire, respirație și percepții, este creat un sălaș pentru balaurl. Balaurlul locuiește în natura umană. Aș zice că acest lucru trăia încă atât de precis în inimile oamenilor din secolul al 18-lea, încât ne-am putea reprezenta foarte bine că asemenea oameni ai secolului al 18-lea ar fi instalat pe un corp ceresc străin o ființă clarvăzătoare și i-ar fi cerut să deseneze Pământul. Iar această ființă ar fi desenat Pământul în așa fel încât tot ceea ce trăia în regnurile mineral, vegetal, animal, pe scurt, tot ce trăia în afara omului, ar fi fost desenat liber de balaurl, dar că, în schimb, balaurlul s-ar fi șerpuit prin ființialitatea animalică a omului și ar fi reprezentat astfel o ființă pământescă. Dar, prin aceasta, chiar și pentru oamenii secolului al 18-lea situația se schimbase față de situația din care se născuse totul, în era anterioară apariției omului. În era preumană, lupta lui Mihael cu balaurlul trebuia transpusă în realitatea obiectivă exterioară. Dar acum balaurlul nu era de găsit nicăieri în planul exterior. Oare unde era balaurlul, unde trebuia căutat? Peste tot acolo unde, pe Pământ, există oameni! Acolo era balaurlul. Dacă Mihael voia acum să-și ducă mai departe misiunea pe care o avusese, în era preumană, în sânul naturii obiective, acolo unde trebuia să-l învingă pe balaurl în planul exterior, drept bestia cosmică, acum el trebuia să dea lupta în interiorul naturii umane. Lupta lui Mihael **I** dusă deja de foarte mult timp, din vremuri străvechi, dar până în secolul al 18-lea **I**, lupta lui Mihael a fost mutată în interiorul omului. Dar cei ce vorbeau așa știau că transpuseseră în interiorul omului un eveniment care odinioară fusese un eveniment cosmic. Ei spuneau cam așa: Priviți vremurile străvechi. Trebuie să vă reprezentați că odinioară balaurlul a fost prăvălit de către Mihael din Cer pe Pământ, eveniment care a avut loc în lumile supraumane. Și priviți epoca modernă. Trebuie să vă reprezentați că omul vine pe Pământ, primește în ființa lui natura exterioară, o transformă, în așa fel încât balaurlul să poată pune stăpânire pe el. Și de acum înainte, lupta lui Mihael cu balaurlul trebuie mutată pe Pământ.

O asemenea întoarcere a gândurilor nu avea abstractismul felului de a vorbi pe care atâția îl preferă astăzi. Astăzi, oamenilor le place s-o scoată la capăt cu niște gânduri cât mai scurt formulate. Ei spun: Păi da, odinioară oamenii au transpus în planul exterior un eveniment cum e lupta lui Mihael cu balaurlul. În cursul evoluției, omenirea a devenit mai interiorizată și de aceea acum un asemenea eveniment nu mai este văzut decât în interior. **I** Cu adevărat, nu trebuie să-i invidiem pe cei care pot rămâne la asemenea abstracțiuni, dar ei, cu siguranță, nu sesizează evoluția istorică a gândurilor umane. Fiindcă s-a întâmplat așa cum am descris eu lucrurile, acum, lupta cosmică exterioară a lui Mihael cu balaurlul a fost mutată în interiorul entității umane, pentru că balaurlul nu-și mai putea găsi locul decât în natura umană. Dar prin aceasta fusese transpusă în problema mihaelică încolțirea libertății umane, fiindcă omul ar fi devenit un simplu automat, dacă lupta s-ar fi dat în el tot așa cum se dăduse odinioară în planul exterior. Prin faptul că lupta a fost mutată în interiorul omului, ea a devenit **I** luată în sens exterior-abstract **I** o luptă a naturii superioare împotriva naturii inferioare din om. Dar în conștiința umană ea putea să ia numai acea formă care-i făcea pe oamenii să-și înalțe privirile spre figura lui Mihael, în lumile suprasensibile. Și, de fapt, în secolul al 18-lea mai existau încă multe îndrumări date oamenilor, al căror scop era întotdeauna să le arate în ce fel puteau ajunge în sfera lui Mihael, pentru a lupta, având în ei forța lui Mihael, împotriva balaurlului care-și avea ființa tocmai în natura lor animalică.

Un asemenea om, care și-ar fi îndreptat privirile spre viața spirituală mai adâncă existentă până în secolul al 18-lea, ar fi trebuit să înfățișeze toate acestea sub forma unui tablou, în felul următor: În exterior, forma umană, în partea inferioară animalică **I** balaurlul, șerpuint și încolăcindu-se până și în jurul inimii. Apoi însă, în dosul omului, ca să zic așa **I** pentru că omul vede realitățile superioare cu partea posterioară a capului **I**, forma cosmică exterioară a lui Mihael, de dimensiuni uriașe, plin de strălucire, păstrându-și ființa cosmică, dar

oglundindu-și această ființă în interiorul naturii umane superioare, astfel încât omul oferă în propriul său corp eteric o imagine de oglindă eterică a făpturii cosmice a lui Mihael. Și pe urmă, în acest cap uman ar deveni vizibil, dar acționând în jos, spre inimă, forța lui Mihael, zdrobind balaurul, în așa fel încât sângele lui curge în jos, din inimă spre membrele omului. Aceasta era imaginea luptei care se dă în interiorul omului între Mihael și balaur, pe care numeroși oameni din secolul al 18-lea o mai purtau cu ei prin lume. Și aceasta era, totodată, imaginea care le spunea multor oameni ai acelei epoci că omul trebuie să învingă cele inferioare cu ajutorul celor superioare, cum se exprimau ei, că omul are nevoie de forța lui Mihael pentru propria sa viață.

Intellectul vede teoria lui Kant-Laplace, vede nebuloasa originară inventată de această teorie, poate că o nebuloasă în formă de spirală; din aceasta se desprind planetele, ele lasă să apară în mijloc Soarele; pe una dintre planete iau naștere rând pe rând regnurile naturii, omul. Iar când se aruncă o privire în viitor, totul ajunge iarăși în marele cimitir al existenței naturale. Intellectul nu poate gândi lucrurile decât în felul acesta. Din cauză că intelectului i-a fost acordată din ce în ce mai mult supremația în cadrul cunoașterii, concepția despre lume a luat cu încetul, pentru cea mai mare parte a omenirii, forma pe care o are astăzi. Numai că la toți oamenii despre care am vorbit mai înainte acționa ceea ce aș numi ochiul inimii. Prin intelect, omul se poate izola de lume, căci fiecare om posedă propriul lui cap și în cap propriile gânduri. Dar cu inima nu poate face la fel, fiindcă inima nu e legată de capul omului, ci de organismul său ritmic. Aerul care este acum în mine, cu puțin timp înainte nu era în mine, ci era aerul general al lumii, și după ce-l voi fi expirat el va redeveni aerul general al lumii. Numai capul îl izolează pe om, numai capul face din om un eremit pe Pământ. Chiar și în ceea ce privește organele, organele fizice ale "inimii" sale, omul nu este izolat în acest fel, el face parte din Cosmosul general, este doar o bucăciță din Cosmos. Dar încetul cu încetul "inima" a devenit nevăzătoare, singur capul a devenit văzător. Dar capul singur dezvoltă numai intelectualismul, el îl izolează pe om. Ba chiar, pe când omul încă mai vedea cu "inima", el nu proiecta în Cosmos niște gânduri abstracte, în scopul explicării acestuia, ci mai vedea în el niște imagini grandioase, cum este aceea a luptei lui Mihael cu balaurul. Pe atunci, omul vedea ceea ce trăia în propria sa natură și entitate, vedea ceva care se formase în felul descris astăzi, din lume, din Cosmos El vedea, aș zice, cum devine vie lupta lăuntrică a lui Mihael cu balaurul în om, în anthropos, provenind din lupta exterioară dată de Mihael în Cosmos. El vedea odinioară cum din cosmosofie se naște o antroposofie.

Și astfel, dacă ne întoarcem la o concepție despre lume mai veche, suntem conduși pretutindeni de la niște gânduri abstracte, care ne ating ca un vânt rece și ne dau fiori de frig, din cauza caracterului lor intelectualist, spre niște imagini, între care una dintre cele mai grandioase este tocmai imaginea lui Mihael în luptă cu balaurul, a lui Mihael care l-a prăvălit pe balaur pe Pământ, unde mai apoi, aș zice, balaurul și-a putut clădi fortăreața în om. Și pe urmă Mihael a devenit luptătorul împotriva balaurului din om, în felul descris. În această imagine, pe care am așezat-o în fața sufletelor dvs., Mihael se află, din punct de vedere cosmic, în spatele omului. În om trăiește o copie eterică a lui Mihael, care dă lupta propriu-zisă din om, prin care omul, în lupta mihaelică, poate deveni treptat liber, fiindcă nu Mihael dă lupta, ci puterea de dăruire umană și copia, creată prin aceasta, a lui Mihael. În Mihael, ca ființă cosmică, trăiește mai departe aceea ființă spre care omul poate să-și înalțe privirile și care a început lupta cosmică originară cu balaurul.

Cu adevărat, nu numai pe Pământ au loc evenimente. Evenimentele care au loc pe Pământ sunt, în fond, de neînțeles pentru om, dacă el nu e în măsură să le privească drept imagini ale unor evenimente care au loc în lumea suprasensibilă, dacă nu poate vedea cauzele lor în lumea suprasensibilă. Așa că a fost săvârșită deja o dată în împărăția suprasensibilă, cu puțin timp înainte de epoca noastră, o mare faptă mihaelică, acea faptă mihaelică pe care aș vrea s-o caracterizez în felul următor. Trebuie să mă exprim aici într-un fel care este luat azi în derâdere, și numit antropomorfic, dar cum să povestesc altfel ceea ce are loc în lumea suprasensibilă decât folosind cuvinte omenești.

Oamenii își imaginau că epoca în care Mihael l-a prăvălit pe balaur pe Pământ e mult mai îndepărtată decât vremurile preumane. Dar apoi omul a apărut pe Pământ și atunci s-a petrecut ceea ce v-am descris: a devenit din ce în ce mai aprigă lupta lui Mihael cu balaurul în interiorul omului. Tocmai spre sfârșitul secolului al 18-lea Mihael a putut spune: Acum, imaginea s-a densificat atât de mult în om, încât omul o poate sesiza în interiorul lui, încât el îl poate simți acum în inima lui pe biruitoarul balaurului, el poate simți ceva, măcar în imagine. În evoluția omenirii, ultima treime a secolului al 19-lea reprezintă cu adevărat ceva extraordinar de important. În primă instanță, în vremurile mai vechi în om exista doar o imagine subțire a lui Mihael; dar ea s-a densificat din ce în ce mai mult și mai mult. În ultima treime a secolului al 19-lea, situația era următoarea: În vremurile vechi era puternic balaurul invizibil-suprasensibil, care acționa în pornirile și instinctele, în dorințele și plăcerile animalice din om; pentru conștiința obișnuită, el rămâne subsenzorial, trăiește în partea animalică a ființei umane. Dar acolo el trăiește cu adevărat, acolo se manifestă; acolo el trăiește ațâțându-l mereu pe om, căutând să facă din el treptat o entitate subumană, el trăiește în tot ceea ce vrea să-l tragă pe om în jos. Mihael însuși a intervenit mereu, influențând natura umană, pentru ca oamenii să nu decadă prea mult. Dar în ultima treime a secolului al 19-lea, imaginea lui Mihael a devenit atât de puternică în om, încât depindea, ca să zic așa, numai de voința bună a omului pentru ca, trimițându-și simțirea spre cele de sus, să se ridice în mod conștient până la imaginea lui Mihael, pentru ca, pe de-o parte, să i se înfățișeze, ca într-o trăire afectivă neiluminată, imaginea balaurului și apoi, pe de altă parte, în fața ochiului sufletesc să poată sta, drept percepție spirituală și totuși sesizabilă deja pentru conștiința obișnuită, făptura de lumină a lui Mihael. Așa că în fața omului poate să stea următorul conținut afectiv: În mine acționează forța balaurului, care vrea să mă tragă în jos, eu n-o văd, o simt drept forța care vrea să mă facă să cobor sub nivelul la care am ajuns deja. Dar eu îl văd în spirit pe Îngerul strălucitor a cărui misiune cosmică a fost întotdeauna aceea de a-l învinge pe balaur. Îmi concentrez simțirea asupra acestei făpturi luminoase, las ca lumina ei să radieze în inima mea. Iar inima luminată și încălzită în acest fel va purta în ea forța mihaelică, și omul va fi în stare ca, pe baza unei hotărâri libere, în unire cu Mihael, să învingă forța balaurului din partea inferioară a ființei sale.

Dacă în cercurile cele mai largi de oameni s-ar naște voința bună de a face dintr-o asemenea reprezentare o forță religioasă și de a o înscrie în fiecare inimă, atunci noi n-am mai avea în viața epocii actuale niște idei anemice, de felul celor pe care le putem întâlni peste tot, sub formă de idei reformiste ș.a.m.d., ci am avea ceva care ar pu-tea să ia din nou în stăpânire, lăuntric, întreaga ființă umană, fiindcă așa ceva se poate înscrie în inima vie, în acea inimă vie care, în momentul în care devine cu adevărat vie, va intra într-o relație de ase-menea vie cu întregul Cosmos. Și atunci gândurile luminoase ale lui Mihael ar fi primii vestitori ai faptului că omul pătrunde iarăși în lumea suprasensibilă. Facultatea de percepție cognitivă s-ar putea interioriza, ar putea fi aprofundată din punct de vedere religios. Și astfel, omul ar fi pregătit pentru sărbătorile anului, a căror înțelegere mai mijește spre el din vremurile vechi sub o formă crepusculară, dar cel puțin mijește într-o oarecare măsură, pentru a putea să petreacă într-un mod absolut conștient acea sărbătoare care în calendar este înscrisă la sfârșitul lunii septembrie, la începutul toamnei: sărbătoarea Mihaeli.

Această sărbătoare va avea din nou un sens dacă vom ajunge să putem pune în fața sufletului o asemenea viziune vie. Și dacă vom ajunge să putem simți într-un mod viu această sărbătoare și s-o transformăm în impulsul social instinctiv al epocii prezente, ea ar putea fi privită deoarece aici impulsurile vin direct din spiritual drept încununarea, ba chiar drept începutul propriu-zis al impulsurilor de care avem nevoie, dacă vrem să ieșim din decăderea actuală, dacă am adăuga întregii vorbării despre idealuri ceva ce n-ar proveni din capul sau pieptul unor oameni, ci care ar fi un ideal rostit din Cosmos. Și atunci, noi am putea simți, când copacii își pierd frunzele, când natura ne trimite primul îngheț și se pregătește să intre în moartea iernii, noi am putea simți și deschiderea spiritualului, cu care omul trebuie să se unească, la fel cum simțim Paștile o dată cu primăvara în care totul încolțește și răsar. Și atunci, noi am putea să introducem în viață, ca cetățeni ai Cosmosului, niște impulsuri care, fiindcă nu sunt niște idei abstracte, n-ar rămâne la fel de ineficiente cum sunt impulsurile abstracte, ci și-ar dovedi eficiența în mod nemijlocit. Viața va avea din nou un conținut sufletesc numai dacă vom putea să dezvoltăm în inima noastră impulsuri venite din Cosmos. Despre aceasta voi vorbi în conferința următoare.

Rudolf Steiner**ANTROPOSOFIA ȘI INIMA UMANĂ****GA 223****CONFERINȚA A DOUA**

Viena, 28 septembrie 1928

Ceea ce am avut ocazia să vă spun ieri, la sfârșitul expunerii, despre vechea reprezentarea a luptei lui Mihael cu balaurul, va fi fost pentru dvs. deja un fel de atragere de atenție asupra faptului că în epoca noastră este necesar să fie reînviată acele elemente ale unei concepții despre lume care erau conținute odinioară pentru omenire în această grandioasă imagine. Căci în locurile cele mai diferite ale conferinței de ieri am putut arăta că în numeroase suflete ale secolului al 18-lea această reprezentare mai era absolut vie. Dar înainte de a vorbi, în conferințele următoare, despre ceea ce poate și trebuie să ducă, din spiritul epocii noastre, dintr-o concepție reală despre spirit a epocii noastre, la o reînviere a acestei reprezentări, este necesar să fac mai întâi în fața dvs. **!** ca un fel de intermezzo **!** niște considerații antroposofice generale. De aici se va putea vedea pe urmă cum poate fi reînviată reprezentarea de mai sus, în așa fel încât ea să poată deveni iarăși o adevărată forță în gândirea, simțirea și faptele oamenilor.

Dacă studiem felul cum se raportează astăzi omul la natură și la întreaga lume, vom putea spune, dacă suntem în stare să comparăm într-un mod lipsit de prejudecăți acest raport actual cu cel care exista în vremurile mai vechi: De fapt, astăzi omul a devenit un adevărat eremit în raport cu puterile cosmice, un pustnic, în măsura în care prin naștere el este situat în existența fizică și nu mai are acele amintiri din existența prepământească pe care odinioară le avea cu adevărat omenirea întreagă. În perioada în care, de obicei, omul crește numai ca să-și folosească forța intelectului și a memoriei, în perioada până la care el se poate întoarce cu amintirea în cadrul vieții pământești, exista cândva, în epocile mai vechi, la toți oamenii, și aprinderea unei amintiri reale, a unei retrospective reale asupra trăirilor prepământești, asupra trăirilor prin care trecuse ca ființă spiritual-sufletească înainte de a trăi pe Pământ. Acesta este unul dintre lucrurile care fac din omul de astăzi un pustnic cosmic: el nu e conștient de faptul că existența sa pământească are legătură cu o existență spirituală. Iar celălalt lucru constă în faptul că astăzi omul își îndreaptă privirile spre întinderile Cosmosului, că el vede formele exterioare ale stelelor și constelațiilor, dar nu mai are o legătură spirituală interioară cu spiritualul din Cosmos. Ba, putem merge și mai departe. Omul de astăzi își îndreaptă privirile spre regnurile din natură, care-l înconjoară pe Pământ, spre frumusețea atât de variată a plantelor, spre munții gigantiști, spre norii care trec pe cer ș.a.m.d.; dar și aici el este nevoit să se limiteze la ceea ce face o impresie asupra simțurilor sale, el chiar se teme adeseori, când ajunge să aibă o relație mai intimă, mai profundă cu întinderile naturii, că ar putea să piardă astfel modul naiv de a percepe natura. Dar oricât de necesară a fost această fază din evoluția omenirii, pentru ca omul să poată dezvolta ceea ce trăim astăzi drept conștiință a libertății, drept sentiment al libertății, oricât a fost de necesar acest lucru pentru om, pentru ca el să ajungă la conștiința plenară a sinei proprii, la acea tărie interioară care face ca eul să se verticalizeze în om cu forță deplină, oricât a fost de necesară, după cum am spus, această viață de pustnic a omului în Cosmos: ea nu poate să fie decât o fază de trecere spre o altă epocă, în care omul va regăsi calea spre spiritual, care stă, totuși, la baza tuturor lucrurilor și entităților. Și tocmai regăsirea căii spre spiritual trebuie să se facă prin acea forță care se poate naște în om, dacă el e în măsură să-și însușească în sensul just ideea mihaelică în forma ei adevărată și în forma pe care ea trebuie s-o ia în epoca noastră.

Noi avem nevoie, pentru activitatea de gândire, pentru viața de simțire, și pentru faptele noastre, să fim pătrunși de impulsul mihaelic. Dar, bineînțeles, nu e destul să auzim așa ceva: În omenire trebuie să devină iarăși vie o sărbătoare a lui Mihael, și ar fi momentul să adăugăm această sărbătoare a lui Mihael la celelalte sărbători din cursul anului. **!** Nu e destul ca apoi câțiva să spună: Așadar, hai să inițiem, hai să celebrăm o sărbătoare a lui Mihael! **!** Dacă e ca în omenire să se realizeze țelul spre care trebuie să năzuim prin antroposofie, atunci nu e îngăduit ca tocmai la instituirea unor lucruri de natură antroposofică să domnească superficialitatea care se întâlnește astăzi pretutindeni în lume; dacă ceva vrea să crească din solul antroposofiei, acest lucru trebuie să crească în atmosfera celei mai mari seriozități. Ca să ne transpunem puțin în ceea ce ar trebui să fie această seriozitate, aș vrea să vă rog să reflectați la felul cum s-au încetățenit în evoluția omenirii sărbătorile, vii odinioară, care astăzi s-au golit de viață.

Oare Crăciunul sau Paștile s-au născut prin hotărârea câtorva oameni, care au spus: Noi avem o idee, că într-o anumită perioadă a anului trebuie celebrată o sărbătoare și acum noi facem pregătirile necesare? **!** Nu s-a întâmplat așa, bineînțeles. Pentru ca în sânul omenirii să-și poată face intrarea ceva de felul sărbătorii Crăciunului, a fost necesară nașterea lui Christos Iisus, a fost necesar ca în evoluția istorică generală a Pământului să aibă loc un eveniment de prim rang, a fost necesar ca acest fapt să intre în evoluția de pe Pământ. Iar sărbătoarea Paștilor? Ea n-ar fi avut niciodată vreun sens în lume dacă n-ar fi fost sărbătoarea de aducere aminte a ceea ce s-a întâmplat prin Misterul de pe Golgota, dacă acest eveniment n-ar fi intervenit în întreaga evoluție a omenirii, influențând într-o măsură decisivă istoria pământească. Dacă astăzi aceste sărbători s-au golit de viață, dacă de Crăciun oamenii nu mai simt întreaga seriozitate a momentului, și tot așa de puțin de Paști, atunci poate că tocmai această constatare ar trebui să ne ajute să dăm din nou profunzime acestor sărbători, printr-o înțelegere mai intensă a ceea ce sunt nașterea lui Christos Iisus și Misterul de pe Golgota. În nici un caz n-ar trebui să se răspândească ideea că, pentru a alătura acestor sărbători încă una, cu aceeași superficialitate, vom începe să organizăm, pur și simplu, în pragul toamnei, sărbătoarea Mihaeli.

Trebuie să fie ceva **!** chiar dacă, poate, de proporții mai mici **!** care să poată avea o influență la fel de hotărâtoare asupra evoluției omenirii ca și toate celelalte evenimente care au dus la instituirea diferitelor sărbători deja existente. Trebuie, în mod absolut sigur, să se ajungă la o sărbătoare a lui Mihael care să fie celebrată cu toată seriozitatea și pentru această sărbătoare a lui Mihael trebuie să se nască înțelegerea corespunzătoare din sânul Mișcării Antroposofice. Dar, după cum sărbătoarea Paștilor s-a născut sub influența unor evenimente exterioare, petrecute în planul obiectiv al devenirii, acum în interiorul omenirii **!** al acelei omeniri care va lua hotărârea de a face acest lucru **!** ceva trebuie să se schimbe în mod radical, în raport cu ceea ce a fost înainte. Trebuie ca antroposofia să devină o trăire temeinică, o trăire despre care omul să poată vorbi cu adevărat la fel cum vorbește când i se revelează întreaga forță care trăiește în nașterea lui Christos Iisus, care trăiește în Misterul de pe Golgota. După cum am spus, în cazul sărbătorii lui Mihael se poate ca această trăire să aibă proporții

mai mici, dar de la Mișcarea Antroposofică trebuie să vină ceva asemănător, ca forță transformatoare a sufletului. Acesta este lucrul care dorim să se întâmple, ca antroposofia să dobândească forța de transformare a sufletelor. Iar așa ceva va fi posibil numai dacă ceea ce zace în învățăturile ei, dacă pot spune astfel, va deveni trăire reală. Tocmai astăzi vom aduce în fața sufletelor noastre câteva din acele trăiri care pot să-și facă intrarea în interiorul omului prin antroposofie. După cum știți, noi facem distincție în viața sufletească umană între gândire, simțire și voință, și, când ne îndreptăm privirile în mod special spre simțire, vorbim despre "inimă". Găsim că gândirea noastră e rece, seacă, lucidă, găsim că ajungem să ne epuizăm din punct de vedere spiritual, dacă nu suntem în stare să trimitem în aceste gânduri căldura, entuziasmul simțirii. Putem spune despre un om că are o inimă caldă numai dacă în gândurile exprimate de el curge spre noi ceva din căldura interioară a inimii sale. Și ne putem apropia cu adevărat de un om numai dacă el nu acționează în raport cu noi doar corect, conform datoriei, dacă și în raport cu lumea el nu acționează doar corect, conform datoriei, ci dacă în faptele sale există ceva care ne permite să vedem că în ele se revarsă entuziasmul inimii sale, căldura, iubirea față de natură, față de fiecare ființă. Așa că ceea ce desemnăm aici prin "inimă" se află, așa zice, în centrul vieții sufletești umane.

Dar chiar dacă gândirea, chiar dacă și voința au luat un anumit caracter, prin faptul că omul a devenit un pustnic cosmic, cel mai mult a primit un anumit caracter, sub influența acestei existențe de pustnic, tocmai inima umană. Gândirea poate să-și așeze în față calculele ei perfecte în legătură cu universul, ea poate că se delectează văzând ingeniozitatea a ceea ce este calculat astfel, dar ea nu simte cât de departe se află, în fond, de pulsul cald al vieții. Și poate că destui oameni se simt satisfăcuți dacă acționează corect, conform datoriei, fără a simți prea bine că în acest mod de a acționa sec și rațional viața este numai o jumătate de viață. Nici una, nici alta nu se apropie prea mult de sufletul uman. Dar ceea ce este situat între gândire și voință, tot ceea ce este cuprins în "inimă" se apropie foarte, foarte mult de ființa umană întreagă. Și chiar dacă noi credem uneori că până și ceea ce ar trebui să încălzească, să entuziasmeze, să înalțe inima umană, s-ar putea răci din cauza predispoziției speciale a unor oameni din epoca prezentă, aceasta este o amăgire. La urma urmelor, lucrurile stau așa: În privința a ceea ce trăiește în interiorul lui, în privința a ceea ce el trăiește în mod conștient, omul mai poate fi la nevoie ! hai să folosim o expresie paradoxală ! fără inimă*, dar nimeni nu poate fi fără inimă și ființa lui să nu fie influențată într-un fel sau altul. Dacă omul poate suporta sufletește așa ceva, dacă el se va constrânge ca prin lipsa de suflet să devină un om fără inimă, acest lucru va roade, sub o formă sau alta, la rădăcinile ființei sale întregi, până la nivelul organizării fizice, până la nivel sănătății și bolii. Multe dintre fenomenele decadente care apar în epoca noastră sunt cauzate, propriu-zis, de lipsa de inimă cu care s-au deprins mulți oameni. Dar tot ceea ce vreau să spun prin aceste fraze cu caracter mai mult general va apărea în fața noastră de-abia după ce vom fi aprofundat puțin expunerea de ieri.

*La cuvintele germane, *gemüttes* și *Gemütllosigkeit* accentul nu cade, ca în limba română, pe partea negativă (un om fără inimă = un om crud, rău). Ele exprimă absența calităților sufletești cuprinse în cuvântul *Gemüt*.

Omul care crește, pur și simplu, în sânul civilizației actuale, privește lucrurile lumii exterioare, le percepe, își face speculațiile lui abstracte în legătură cu ele, poate că se bucură și el din inimă văzând o floare drăgălașă, sau o plantă plină de maiestate, poate că simte și el o satisfacție în inimă și poate chiar, dacă are puțină fantezie, își face o anumită imagine interioară a florii drăgălașe, a plantei maiestuoase. Dar el nu bănuiește care este legătura lui mai profundă ! să zicem, ca să scoatem ceva în evidență ! cu lumea plantelor. Pentru o concepție spirituală nu e deloc suficient să tot vorbim și să vorbim mereu despre spirit, ci e necesar să devenim conștienți de legătura spirituală reală pe care o avem cu plantele existente de jur împrejurul nostru.

Când privim o plantă așa cum suntem obișnuiți astăzi s-o facem, nu bănuim deloc că în acea plantă zace o entitate elementară, ceva spiritual, că în fiecare asemenea plantă există ceva căruia nu-i este suficient să-l privim și să ne facem reprezentarea abstractă pe care ne-o facem de obicei despre plante. Fiindcă în fiecare asemenea plantă zace o ființă elementară spirituală, dar ea zace acolo în așa fel încât s-ar putea spune că e ferecată prin vrajă în acea plantă. Și, de fapt, privește în mod just o plantă numai acela care-și spune: Această plantă este, în întreaga ei frumusețe, învelișul unei ființe spirituale care este ferecată prin vrajă în ea. ! Desigur, în marele tot cosmic, o ființă relativ lipsită de importanță, dar care are o legătură profundă cu omul.

De fapt, omul e atât de strâns unit cu lumea, încât nu poate să facă nici cea mai mică plimbare în natură, fără ca legăturile intime pe care le are cu lumea să aibă o importanță puternică pentru el. Când crinul de câmpie crește din germene, până ajunge să înflorească, noi trebuie să ne reprezentăm în mod foarte intens ! fără a face nici un fel de personificări ! că în acest crin așteaptă ceva. Iarăși trebuie să spun și acest lucru folosind cuvinte omenești, la fel cum am fost nevoit să redau și imaginea de ieri în cuvinte omenești. Cuvintele omenești nu nimeresc esența lucrurilor, totuși, ele exprimă ceea ce există ca realitate în lucruri. Când își deschide frunzele, dar mai ales floarea, acest crin așteaptă, de fapt, ceva. El își spune: Pe lângă mine vor trece oamenii, vor trece oameni care mă vor privi, și dacă vor fi destui ochi umani care să-și îndrepte privirile spre mine, atunci ! își spune spiritul crinului ! eu voi fi desferecat din vrajă și voi putea să pornesc pe drumul meu spre lumea spirituală ! ! Dvs. veți spune, desigur: Cresc mulți crini asupra cărora nu zăbovește nici un ochi uman. ! Dar la ei este altfel. Crinii asupra cărora nu poposește nici un ochi uman sunt desferecați pe o altă cale. Fiindcă primul ochi uman care privește un crin face să apară determinarea că acel crin trebuie să fie desferecat din vrajă de către niște ochi umani. Crinul intră într-o relație cu primul om care își aruncă privirile asupra lui. În lumea din jurul nostru există pretutindeni aceste spirite elementare și ele strigă, de fapt, spre noi: Nu mai priviți florile în mod atât de abstract și nu vă faceți doar imagini abstracte despre ele, ci aveți "inimă", aveți simțire pentru ceea ce locuiește în floare sub formă spiritual-sufletească. Acest ceva vrea să fie eliberat de voi din starea de încătușare în care se află. ! Și existența umană ar trebui să fie, de fapt, o izbăvire neîntreruptă a spiritelor elementare existente în minerale, plante și animale.

O asemenea idee poate fi simțită în deplina ei frumusețe. Dar tocmai dacă ea e sesizată în sensul spiritual just, ea poate fi resimțită, de asemenea, în lumina deplinei responsabilități pe care omul o ia astfel asupra sa față de întregul Cosmos. Iar felul cum se raportează omul la flori în epoca prezentă, în epoca civilizată a dezvoltării libertății, echivalează, de fapt, cu a lua câte o picătură de apă, când, de fapt, ar trebui să bea. El bea câte o picătură de apă, când își formează idei și noțiuni, dar el ar trebui să bea, prin faptul că se unește în inima sa cu spiritele elementare ale lucrurilor și ființelor aflate de jur împrejurul lui.

Am spus: Nu e nevoie să ne gândim la acei crini asupra cărora nu cade niciodată o privire omenească, noi trebuie să ne gândim la aceia asupra cărora cade privirea omenească, deoarece aceștia au nevoie de legătura pe care omul și-o poate crea în inima lui față de ei. Dar, de la crin pornește influența. Și sunt foarte variate, grandioase și impresionante influențele spirituale care se apropie în permanență de om, venind de la lucrurile din natură, când omul merge în mijlocul naturii. Cine poate privi în intimitatea acestor lucruri vede la orice pas cât de infinit de variat și de mareț e tot ceea ce se revarsă spre om din toate părțile, prin spiritualitatea elementară a naturii. Și totul se revarsă în interiorul lui. Este ! am explicat ieri acest lucru, în sensul modului de reprezentare exterior ! ceea ce, din oglinda naturii, care este o oglindă a divin-spiritualului, se revarsă neîncetat spre om, drept realitate spirituală, care există drept ceva suprasensibil, care este revărsat peste întreaga natură.

Nu mai că, în primă instanță ! vom vorbi mai exact despre aceste lucruri, în sensul modului de reprezentare antroposofic real !, în om există acea forță pe care am descris-o ieri drept forță a balaurului, cu care luptă Mihael, a balaurului cu care Mihael este în luptă. Am arătat că, ce-i drept, balaurul are o formă asemănătoare cu cea animală, fiind însă o ființă suprasensibilă, că din cauza atitudinii sale rebele a fost alungat, ca ființă suprasensibilă, în lumea senzorială și că acum locuiește în ea. Am mai arătat că el există numai în om, deoarece natura exterioară

nu poate să-l aibă în sânul ei. Natura exterioară, în inocența ei, ca oglindă a spiritualității divine, nu are nimic comun cu balaurul. Ieri am spus că el locuiește în entitățile umane. Dar prin faptul că este o ființă suprasensibilă care există în lumea senzorială, el atrage în aceeași clipă spiritualitatea elementară suprasensibilă care se revarsă spre om din întinderile naturii, se unește cu ea și în loc ca omul să elibereze prin viața lui sufletească, prin inima lui, ființele elementare, plantele, să zicem, din vraja care le ține încătușate, el le unește cu balaurul, le face să coboare o dată cu balaurul în natura lui inferioară. Fiindcă tot ce există în lume este în evoluție, o ia pe cele mai diferite căi ale evoluției. Iar acele ființe elementare care trăiesc în minerale, în plante și în animale trebuie să se înalțe la o existență superioară celei pe care pot s-o ducă în mineralele, plantele și animalele de azi. Cu adevărat, omul nu trăiește pe Pământ doar ca să pună bazele civilizației exterioare. În cadrul întregii evoluții cosmice, el are un țel cosmic, și țelul său cosmic are legătură cu lucruri de felul celor pe care le-am arătat acum: cu dezvoltarea spre o treaptă superioară a ființelor elementare care în existența pământească se află pe o treaptă inferioară, dar sunt menite unei trepte mai înalte și care, dacă omul își stabilește o anumită legătură cu ele, și dacă toate acestea au loc în mod cinstit, pot ajunge la o treaptă de dezvoltare mai înaltă.

În vremurile vechi, în care evoluția omului se desfășura în mod instinctiv, când oamenii aveau ca trăire în inima lor spiritual-sufletescul, și când spiritual-sufletescul era pentru ei ceva de la sine înțeles, la fel ca realitățile din natură, evoluția cosmică înainta cu adevărat prin faptul că, așa zice, curentul existenței trecea prin om într-un mod just. Dar tocmai în epoca ce trebuie să se încheie acum și care trebuie să înainteze spre o spiritualitate mai înaltă, spiritualitatea unui număr extrem de mare de ființe elementare a căzut în prada balaurului, în interiorul ființei umane. Fiindcă entitatea acestui balaur constă tocmai în faptul că lui îi e foame și sete de ființele elementare; el ar vrea să se furișeze peste tot, să înghiță toate plantele și animalele, pentru a putea înghiți ființele elementare ale naturii. Căci cu acestea vrea el să se unească, să-și pătrundă existența lui proprie. În lumea extraumană nu poate face acest lucru, îl poate face numai în natura din interiorul omului. O poate face numai în natura umană, fiindcă acolo se află pentru el o posibilitate de a exista. Și dacă ar merge tot așa, Pământul ar ajunge la cea mai mare decădere, atunci balaurul despre care am vorbit ieri ar ieși învingător în existența pământească. El ar ieși învingător dintr-un motiv absolut precis, din cauză că, dacă se umple pe săturate, ca să zic așa, în interiorul naturii umane, de ființe elementare, se petrece ceva.

Se petrece, din această cauză, ceva din punct de vedere fizic, sufletesc și spiritual. Spiritual: ei bine, omului nu i-ar veni niciodată ideea să creadă într-o lume exterioară pur materială, așa cum presupune astăzi activitatea de cercetare a naturii, nu s-ar ajunge niciodată la presupunerea că există niște atomi morți, cum se întâmplă astăzi etc., omul n-ar ajunge niciodată la niște legi atât de vrăjmașe progresului, cum este legea conservării forței și a energiei și a conservării materiei etc., dacă balaurul din el n-ar înghiți ființe elementare din exterior. Din cauză că ființele elementare din lumea exterioară locuiesc în el, privirea omului este abătută de la spiritualul existent în lucruri. Când omul își îndreaptă privirile spre exterior, el nu mai vede spiritualul din lucruri, care între timp a intrat în el, ci vede numai materia moartă.

Iar în plan sufletesc? Tot ceea ce omul a manifestat vreodată drept lașități ale sufletului își are cauza în puterile elementare pe care balaurul le aspiră în el. O, cât sunt de răspândite aceste lașități ale sufletului! Omul știe foarte bine: Eu trebuie să fac asta sau asta, lucrul cutare sau cutare este cel mai just, într-o anumită situație. ■ Dar el nu se poate mobiliza, nu poate să facă acel lucru, în el ceva acționează drept greutate sufletească. Sunt ființele elementare din trupul balaurului care acționează în el.

Iar din punct de vedere fizic? Omul n-ar fi chinuit niciodată de ceea ce numim bacilii bolilor, dacă acele influențe spirituale pe care le-am descris adineori n-ar face ca trupul său să devină un sol fertil pentru activitatea bacililor. Aceste influențe merg până la nivelul organizării fizice. Și am putea spune: Dacă-l vedem pe om în mod just, în ceea ce privește constituția lui spirituală, sufletească și fizică, dacă vedem cum este el astăzi în aceste trei privințe, atunci constatăm că ■ în orice caz, pentru un scop bun, pentru ca el să ajungă la libertate ■ omul a fost separat de spiritual în trei direcții, că el nu mai are forțele spirituale pe care le-ar putea avea. Înțelegeți, deci, că prin această slăbire întreită a vieții sale, prin ceea ce a devenit în om balaurul plin până la refuz /cu entități elementare/, omul e împiedicat să trăiască în interiorul său forța reală, activă, a spiritului.

Există două feluri de a trăi antroposofia. Mai există diverse nuanțe intermediare, dar eu vreau să caracterizez numai cele două extreme. Unul dintre felurile de a trăi antroposofia este următorul: Te așezi pe scaunul tău, iei o carte, o citești, o găsești foarte interesantă, găsești că e o mare consolare pentru om în faptul că există spirit, că există nemurirea, te simți foarte bine la gândul că așa ceva există și că omul nu e mort în ceea ce privește sufletul, chiar atunci când după trup el a murit. Te simți mult mai satisfăcut cu o asemenea concepție despre lume decât cu una materialistă, ți-o însușești cum ți-ai însuși, poate, gândurile abstracte ale geografiei, numai că ceea ce un asemenea om primește citind antroposofie e mai consolator pentru om. Bineînțeles, aceasta e una dintre modalități: te scoli de pe scaunul tău la fel cum te-ai așezat, atâta doar că ai simțit o oarecare satisfacție în timpul lecturii. Aș putea vorbi la fel de bine și despre o conferință, în loc de o carte. Dar mai există și un alt mod de a lăsa antroposofia să acționeze asupra noastră; acela când, primind în el lucruri de felul ideii referitoare la lupta lui Mihael cu balaurul, de exemplu, un om e transformat în ființa lui interioară, când ceea ce a citit devine pentru el o trăire importantă, decisivă, când el se ridică de pe scaunul lui cu totul transformat, drept alt om, după ce a citit așa ceva. Între aceste două feluri de a primi antroposofia există tot felul de alte nuanțe.

Pe primul fel de cititori nu se poate conta absolut deloc, dacă e vorba, să zicem, de reînvierea sărbătorii lui Mihael; se poate conta numai pe aceia care au măcar pe departe în voința lor tendința de a primi antroposofia ca pe ceva viu. Acesta e lucrul care ar trebui să fie perceput în sânul Mișcării Antroposofice: necesitatea de a simți că gândurile pe care le primim mai întâi sub formă de gânduri sunt puteri de viață. Voi face acum o afirmație absolut paradoxală: Uneori îi poți înțelege mult mai bine pe adversarii antroposofiei decât pe adepții ei. Adversarii spun: Ah, ideile astea antroposofice sunt niște fantasmagorii, ele nu corespund nicicum unei realități. ■ Adversarii o resping, și pe urmă nu mai sunt atinși de ea. Poți înțelege foarte bine o asemenea atitudine, poți aduce argumentele cele mai diferite; în majoritatea cazurilor, la baza acestei atitudini nu se află altceva decât frica de asemenea idei, care rămâne însă subconștientă, dar, oricum, este o atitudine. Adeseori se întâmplă însă ca ideile să fie acceptate, dar ca omul respectiv să nu simtă, sub impresia unor gânduri care se deosebesc de tot ceea ce poți primi în restul lumii, nici măcar ceea ce simți dacă-ți atingi buricul degetului de butonul unui aparat electric și ai un șoc electric. Scănteia electrică îți provoacă măcar o zvăcnire corporală. Absența unei asemenea descărcări electrice în suflet este ceea ce poate provoca atâta durere nesfârșită, când nu există. Aceasta din cauză că e necesar ca oamenii epocii noastre să nu fie luați în stăpânire doar de realitățile fizice, ci să fie luați în stăpânire și captivați de realitățile spirituale. Omul evită să fie împins, brusc, dar nu evită să lase să se apropie de el gânduri care-i vorbesc despre alte lumi, care se situează ca ceva cu totul deosebit în lumea actuală a simțurilor, și el nu evită să aibă față de asemenea gânduri aceeași indiferență ca aceea pe care o manifestă față de gândurile referitoare la lumea simțurilor.

Această putere de a ne avânta până acolo unde putem fi luați în stăpânire de gândurile referitoare la lumea spirituală, așa cum suntem luați în stăpânire de o realitate fizică oarecare a lumii: aceasta este forță mihaelică! A avea încredere în gândurile referitoare la spiritual, dacă, în primă instanță, suntem dispuși să le primim în noi, astfel încât să știm: Tu ai impulsul cutare sau cutare, venit din spiritual. Tu i te dăruiești, te faci instrumentul înfăptuirii sale. Vine primul insucces ■ nu-i nimic! Vine al doilea insucces ■ nu-i nimic! Și dacă vin o sută de insuccese ■ nu-i nimic! Fiindcă nici un insucces nu poate să decidă vreodată asupra adevărului unui impuls spiritual al cărui mod de a acționa l-am înțeles în interiorul nostru și l-am adoptat în suflet. Fiindcă de-abia atunci avem încrederea justă într-un impuls spiritual pe care ni l-am însușit la un moment dat, când ne spunem: De o sută de ori am avut insucces, dar aceasta îmi poate dovedi, cel mult, că în încarnarea

prezentă nu-mi sunt date condițiile necesare pentru realizarea acestui impuls. Dar că acest impuls este just îl văd din propria sa natură. Și chiar dacă se va întâmpla numai peste o sută de încarnări, când în mine se vor fi dezvoltat forțele de care am nevoie pentru realizarea acestui impuls nimic, în afară de propria sa natură, nu mă poate convinge de faptul că acest impuls are sau nu în el puterea realizării sale. Dacă vă imaginați că în inima omului această atitudine s-a dezvoltat drept marea încredere în ceva spiritual, într-o anumită realitate spirituală, dacă vă gândiți că omul poate să țină cu tărie de stâncă la ceva despre care a înțeles că este o realitate biruitoare în spirit, să țină cu atâta tărie încât nu renunță la ea oricât de mult ar striga lumea exterioară împotriva ei, dacă vă imaginați acest lucru, atunci aveți o reprezentare a ceea ce vrea de la om forța mihaelică, Entitatea Mihael, fiindcă de-abia atunci aveți o reprezentare despre marea încredere a lui Mihael în spirit. Omul poate amâna un anumit impuls spiritual chiar pentru o întreagă încarnare, dar după ce și l-a însușit o dată, el nu mai are voie niciodată să șovăie, nici să înceteze de a-l cultiva și îngriji în sufletul său; fiindcă numai atunci îl poate păstra pentru încarnările următoare. Iar dacă încrederea în spiritual pune astfel bazele unei dispoziții sufletești care ne aduce în situația de a simți acest spiritual la fel de real ca și solul de sub picioarele noastre, despre care știm că, dacă n-ar exista, n-am putea păși cu picioarele, atunci avem în inima noastră un sentiment a ceea ce vrea Mihael de la noi.

Veți admite, fără îndoială, că infinit de mult din această încredere, din această încredere activă în spirit, a dispărut în cursul ultimelor secole, ba chiar al ultimului mileniu și că astăzi, în cazul majorității oamenilor, viața nici nu se apropie de ei cu cerința de a dezvolta o asemenea încredere. Dar așa trebuia să se întâmple. Fiindcă: Ce spun eu, de fapt, când fac această afirmație? Eu spun: Propriu-zis, omul a dărmănat în spatele său podul care ducea spre Mihael. Dar între timp, în lume au avut loc unele evenimente. Omul s-a îndepărtat de forța lui Mihael; materialismul rigid și inflexibil al secolului al 19-lea reprezintă o îndepărtare de forța lui Mihael. Dar în lumea obiectivă, în spiritualitatea exterioară, forța mihaelică a învins, ea a învins tocmai în ultima treime a secolului al 19-lea. Ceea ce balaurul voia să realizeze prin evoluția omului, nu va fi realizat. Dar în fața sufletului uman mai stă astăzi o altă sarcină măreață: omul va trebui să participe, pe baza unei hotărâri proprii, libere, la biruința lui Mihael asupra balaurului. Dar aceasta cere ca omul să găsească într-adevăr posibilitatea de a ieși din acea stare de pasivitate față de spiritual în care se află astăzi din multe puncte de vedere și de a-și crea un raport activ față de spiritual. Forțele mihaelice nu se lasă cucerite printr-o atitudine pasivă sau alta, nici prin rugăciunea pasivă. Forțele mihaelice se lasă cucerite numai și numai dacă omul se face, cu voința sa iubitoare, un instrument al puterilor divin-spirituale. Căci forțele mihaelice nu vor ca omul să le implore, ci vor ca omul să se înfrățească cu ele. Și omul poate să facă aceasta dacă primește în el cu energie interioară adevărurile despre lumea spirituală.

Noi putem astfel să atragem atenția asupra a ceea ce trebuie să aibă loc în om, pentru ca ideea mihaelică să poată redeveni vie. Trebuie ca omul să poată avea în mod real trăirea spiritualului. El trebuie să ajungă la această trăire a spiritualului pornind de la simplul gând, nu, cum cred unii, de la un fel sau altul de clarvedere. Ar fi foarte rău dacă ar trebui ca fiecare om să devină clarvăzător pentru a putea avea această încredere în spirit. Această încredere în spirit o poate avea oricine, cu condiția să fie receptiv la adevărurile științei spirituale. Dacă omul se pătrunde tot mai mult și mai mult de această încredere în spiritual, atunci asupra lui va veni un fel de inspirație, o inspirație pe care o așteaptă toate spiritele bune ale lumii. Omul va trăi primăvara în așa fel încât va simți frumusețea, dragălalșenia lumii vegetale, încât va avea bucuria lui cea mai caldă în fața vieții ce răsare și crește, dar el își va însuși, totodată, un sentiment care-i va spune că în tot ce e viață ce răsare și crește se află ferecată spiritualitate elementară. Omul își va cucerii un sentiment, un conținut afectiv care-i va da de știre că fiecare lujer de floare este mărturia faptului că în floarea ce înflorește și-a făcut sălaș o ființă elementară ferecată prin vrajă. Și omul își va cucerii un sentiment care-i va spune că în acea ființă elementară trăiește dorul de a fi mântuită tocmai prin el, de a nu fi dată în prada balaurului, cu care e înrudită, din cauză că și ea e invizibilă. Și apoi, când, toamna, florile se ofilesc, omul va avea un sentiment al faptului că a reușit să-și aducă o modestă contribuție pentru ca lumea să mai prospere cu câțiva pași în spiritualitatea ei și că, o dată cu ofilirea și frângerea florii, o dată cu floarea care trece în stadiul de sămânță, care devine dură și uscată, din acea plantă iese afară o ființă elementară. În măsura în care omul se va fi pătruns cu forța puternică a lui Mihael, el va fi acela care va ajuta această ființă elementară s-o ia în sus, spre spiritualitatea căreia îi duce dorul.

Și omul va trăi împreună cu anotimpurile. El va trăi primăvara drept momentul de naștere a ființelor elementare, care duc dorul spiritualului, și el va trăi toamna ca eliberare a acestor ființe elementare din plantele pe cale de ofilire, din florile ce se ofilesc ș.a.m.d. Și toamna, omul nu doar va fi devenit, ca eremit cosmic, cu o jumătate de an mai bătrân decât fusese în primăvară, lucru care nu are importanță decât pentru el însuși. Omul va fi înaintat, împreună cu natura în devenire, cu încă un pas în viață. El nu doar va fi inspirat și expirat oxigenul fizic de atâtea și atâtea ori, ci va fi luat parte la devenirea naturii, va fi luat parte la ferecarea și desferecarea unor ființe elementare din natură. Omul nu va mai simți doar că îmbătrânește el însuși, ci va simți transformările din natură drept destin care este și al lui. El se va uni cu ceea ce crește afară, în lume, el va deveni mai mare în ceea ce privește ființa lui, în timp ce partea sa individuală se va putea revărsa ca ființă liberă în Cosmos, jertfindu-i-se. Aceasta este contribuția pe care omul o va putea aduce, pentru ca lupta lui Mihael cu balaurul să se decidă în favoarea Binelui.

Și astfel, noi suntem în măsură să atragem atenția asupra faptului că ceea ce poate duce la crearea unei sărbători a lui Mihael trebuie să fie un eveniment al inimii umane, acel eveniment care trăiește din nou cursul anului ca pe ceva real, în felul descris. Dar să nu spuneți, așezând în fața sufletului dvs. acest gând abstract, că deja trăiți așa, spuneți-o de-abia după ce vă veți fi însușit cu adevărat antroposofia în așa fel încât antroposofia vă va învăța să priviți altfel decât înaintea fiecăre plantă, fiecare piatră; spuneți-o de-abia după ce antroposofia vă va fi învățat să priviți altfel întreaga viață umană, în devenirea ei.

Am vrut să vă dau astfel o privire anticipativă asupra a ceea ce trebuie să se pregătească tocmai în inima umană, pentru ca această inimă umană să-și dezvolte capacitatea de a simți natura care trăiește de jur împrejurul ei ca pe propria ei entitate. De bine și de rău, oamenii și-au păstrat capacitatea de a-și percepe, de exemplu, circulația sanguină în așa fel încât să știe că în ea are loc, pe lângă procesul material, și un proces sufletec. Oamenii care nu sunt niște materialști grosolani și-au mai păstrat acest simț. Dar a ajunge să simțim din nou pulsul existenței exterioare la fel ca pe cel al ființei noastre interioare, a ajunge să trăim din nou cursul anului așa cum trăim viața dintre limitele date de propria noastră piele, acesta e lucrul care trebuie să ne pregătească pentru sărbătoarea lui Mihael.

Aș dori ca aceste conferințe să aibă ca scop este acela de a aduce în fața sufletului legăturile dintre antroposofie și inima umană să nu fie recepționate doar cu capul, ci, într-adevăr, și cu inima. Fiindcă, în fond, există aproape degeaba în lume și printre oameni orice antroposofie care nu ar fi recepționată cu inima, care nu introduce căldură în această inimă umană. Ultimele secole au adus din belșug deșteptăciune asupra oamenilor; în ceea ce privește gândirea, oamenii au ajuns atât de departe încât nici nu mai știu deja cât sunt de deștepți. Așa este: Unii cred, în mod sigur, că oamenii epocii actuale sunt proști. Se poate admite, ce-i drept, că există și proști, dar aceasta se întâmplă numai din cauză că deșteptăciunea a crescut atât de mult încât oamenii, din cauza unei slăbiciuni a inimii, nu mai știu ce să facă cu deșteptăciunea. Eu spun mereu, când se afirmă în legătură cu un om că e prost: Aici nu e vorba de altceva, decât de faptul că el nu mai știe ce să facă cu deșteptăciunea lui. Am ascultat deja multe dezbateri, în cursul cărora s-a răs de un vorbitor sau altul, fiindcă el era considerat prost, dar mie uneori cei de care se râdea cel mai mult îmi păreau cei mai deștepți. Prin urmare, ultimele secole i-au adus omului suficientă deșteptăciune. Dar lucrul de care ei au cea mai mare nevoie este căldura inimii și pe aceasta antroposofia poate s-o dea. Dacă cineva studiază antroposofia și afirmă că ea îl lasă rece, el îmi pare la fel ca unul care pune lemne în sobă și iar pune și spune: dar soba asta nu se încălzește deloc. Dar n-ar trebui decât ca el să aprindă lemnele. Si soba s-ar încălzi în mod sigur! Antroposofia poate fi prezentată în fata

oamenilor; ea este lemnul cel bun pentru suflet; dar de aprins, îl poate aprinde numai fiecare pentru sine. Acesta e lucrul pe care fiecare trebuie să-l găsească în inima lui: chibritul cu care să aprindă lemnele oferite de antroposofie. Dacă cineva găsește că antroposofia este rece și seacă și intelectuală, aceasta arată doar că el nu este în stare să aprindă această antroposofie | care arde foarte bine, încălzește și însuflețește foarte bine inima |, în așa fel încât ea să-l poată străbate cu focul ei. La fel cum pentru lemnele obișnuite e necesar numai un mic chibrit, și pentru antroposofie e necesar numai un chibrit foarte mic. Dar cu acesta vom putea să aprindem în om forța lui Mihael.

Rudolf Steiner**ANTROPOSOPIA ȘI INIMA UMANĂ****GA 223****CONFERINȚA A TREIA**

Viena, 30 septembrie 1923

În prima dintre conferințele de față am încercat să vă arăt că lupta lui Mihael cu balaurul a continuat să existe ca idee determinantă pentru om, mai bine zis, ca impuls determinant pentru om, chiar până prin secolul al 18-lea, iar în cea de a doua conferință am căutat să arăt că este posibilă o reînviere rodnică a acestui impuls și că, de fapt, ea și trebuie să devină posibilă. Dar înainte de a vorbi despre caracterul deosebit, aș zice, al încercării de a institui o sărbătoare a lui Mihael la începutul toamnei, lucru pe care-l voi face mâine, aș dori să vă vorbesc despre condițiile preliminare care sunt necesare pentru realizarea unei asemenea intenții.

Impulsuri de felul impulsului mihaelic cer întotdeauna ca omul să dobândească o înțelegere suprasensibilă a legăturii pe care el o are nu numai cu raporturile existenței pământești, ci și cu raporturile vieții cosmice, el cere ca omul să nu se mai simtă doar un cetățean al Pământului, ci un cetățean al universului perceptibil pentru el, perceptibil fie pe cale suprasensibilă, fie pe cale fizică, drept copie. Dar în cultura generală a epocii noastre, condițiile care permit să fie percepută legătura omului cu Cosmosul sunt extrem de reduse. Noi trebuie să spunem: Omul cunoaște până la un punct, desigur, și prin știința lui de nuanță materialistă, raporturile vieții de pe Pământ, într-o asemenea măsură încât se simte legat de aceste raporturi ale vieții de pe Pământ, cel puțin în ceea ce privește existența lui materială, în sensul cel mai larg al cuvântului. În orice caz, cunoașterea acestei legături nu are calitatea de a trezi entuziasmul. De aceea, toate semnele exterioare ale unei asemenea legături au luat, propriu-zis, un caracter de umbră. Sentimentele umane față de sărbătorile transmise prin tradiție au un caracter de umbră. Dacă asemenea sărbători | Crăciunul, Paștile | exercitau în vremurile vechi din evoluția omenirii o influență profundă asupra întregii vieți sociale, asupra instituțiilor sociale, astăzi ele aproape că nu mai sunt altceva decât o umbră a ceea ce au fost cândva, acest reflex se manifestă sub forma celor mai diferite datini și obiceiuri, care nu mai au însă o importanță profundă pentru viața socială.

Dacă e necesar să ne gândim la crearea unei sărbători a lui Mihael care să aibă tocmai o importanță socială | despre care voi vorbi mâine |, atunci trebuie creat mai întâi, bineînțeles, un sentiment pentru ceea ce ar putea să însemne o asemenea sărbătoare a lui Mihael. Fiindcă o asemenea sărbătoare a lui Mihael n-ar trebui să aibă același caracter ca și ceremoniile din epoca noastră, ci ea ar trebui să fie adusă la lumină, după cum am arătat deja ieri, din străfundurile entității umane. Dar la acestea vom putea ajunge numai dacă vom regăsi și reînnoa legătura omului cu Cosmosul extrapământesc și cu ceea ce rezultă pentru ciclul anotimpurilor din Cosmosul suprapământesc. Ca să înțelegeți la ce mă refer aici, de fapt, aș vrea să vă arăt ce groaznic de abstracte sunt sentimentele legate de Cosmosul extrapământesc ce intră astăzi în conștiința umană și cât de puțin îl ating ele pe om. Gândiți-vă numai, sub acest aspect, la tot ceea ce realizează astăzi astronomia, astrofizica ș.a.m.d. Ele calculează orbitele planetelor, locurile stelelor fixe, dacă vreți, ele ajung, prin analize spectrale, să tragă concluzii referitoare la compoziția materială a acestor corpuri cerești. Dar ce legătură există între toate rezultatele obținute în acest fel și viața sufletească interioară, intimă a omului? Cu această întreagă înțelepciune cerească omul se simte un eremit pe ceea ce se numește planeta pământescă. Iar modul de gândire care se leagă astăzi de asemenea lucruri nu este, propriu-zis, decât un sistem construit din niște noțiuni foarte înguste.

Să studiem puțin, ca să ne-o aducem în fața sufletului, o stare de conștiință care există ca ceva foarte normal în viața obișnuită, chiar dacă această stare de conștiință are o valoare inferioară: starea somnului plin de vise. Vreau să vă aduc în fața ochilor, în câteva cuvinte, ceea ce se referă la somnul plin de vise, ca să ne cucerim câteva puncte de sprijin pentru expunerea de astăzi.

Somnul plin de vise pornește, după cum am spus ieri în cadrul conferinței publice [[Nota 12](#)], fie de la niște stări interne ale organismului uman, el transformând asemenea stări interne ale organismului în imagini care arată ca niște simboluri, în așa fel încât, de exemplu, mișcările inimii apar simbolizate drept flăcări de foc și alte lucruri de acest fel; vom putea afla foarte ușor, în fiecare caz concret, care este legătura dintre imaginile simbolice ale visului și stările sau procesele organice interne. Sau apar sub formă simbolică diferite evenimente exterioare ale vieții, care există în noi sub formă de amintiri etc. În orice caz, vom ajunge la răătăcirile foarte mari dacă luăm prea mult în serios conținutul de reprezentări al visului. El este interesant, are o latură senzațională, e ceva care-i interesează pe unii oameni extraordinar de mult, numai că pentru acela care pătrunde mai adânc în natura umană conținutul de reprezentări al visului are o importanță extrem de mică. În schimb, desfășurarea dramatică a visului este de cea mai mare importanță. Vreau să ilustrez afirmația de mai sus printr-un exemplu.

Cineva poate să viseze că face o excursie la munte. Drumul este extraordinar de greu, cu cât urcă mai sus, cu atât devine mai greu. Și ajunge astfel într-o regiune unde puterile îl părăsesc, unde condițiile devin atât de nefavorabile încât nu mai poate urca, trebuie să se oprească. În visul lui se mai amestecă un fel de frică, un fel de dezamăgire. Și poate că atunci se trezește. La baza unui asemenea vis se află ceva care n-ar trebui căutat în conținutul de reprezentare al imaginilor din vis, ci în trăirea afectivă a faptului de a avea o intenție, în intensificarea piedicilor care se pun în calea acestei intenții și în apropierea de niște piedici din ce în ce mai imposibil de învins. Dacă ne imaginăm toate acestea sub o formă dramatic-afectivă, vom avea, aș zice, un conținut afectiv, care trăiește drept conținut dramatic în dosul imaginilor propriu-zise ale visului. Aceleași lucruri care trăiesc în acest conținut afectiv ar putea să apară în vis sub o cu totul altă formă. Omul respectiv ar putea să viseze că intră într-o peșteră, se face tot mai întuneric, el își caută drumul mereu mai departe, tatonând, ajunge în cele din urmă pe un teren noroios. Mai înaintează puțin prin apă și noroi, și după ce a mers destul de mult, dă de un fel de mlaștină. Nu mai poate înainta nici un pas. Și în această imagine avem aceeași dramă de sentimente. Același vis ar putea să mai fie visat în multe alte feluri, în ceea ce privește conținutul lui dramatic.

Conținutul reprezentărilor dintr-un vis poate fi întotdeauna diferit. Mișcările, tensiunile și detensionările, așteptările și dezamăgirile, sunt esențialul într-un vis. Dar visul se îmbracă în imagini. Cum iau naștere asemenea imagini? Ele iau naștere prin faptul că la trezire eul și corpul astral au o trăire oarecare, ele aflându-se în afara corpurilor fizice și eterice. Ceea ce omul are astfel, ca trăiri suprasensibile, este ceva care, firește, nu-și poate avea originea în imaginile lumii senzoriale, dar prin faptul că eul și corpul astral se cufundă în corpurile fizice și eterice,

ele au ocazia să ia, din rezerva de imagini care există acolo, pe cele care tocmai se oferă în momentul respectiv. Așa se face că drama propriu-zisă a visului e îmbrăcată în imagini. Și acum conținutul acestor imagini începe să ne intereseze. Legătura este cu totul alta decât cea dintre trăirile exterioare. Din ce cauză? Visul folosește exclusiv trăiri exterioare sau interioare, dar el le pune în alte contexte. De ce? Pentru că visul este un protest împotriva felului cum trăim noi în lumea fizic-senzorială între trezire și adormire. În această lume fizic-senzorială dintre trezire și adormire noi suntem întrețesuți, cu întreaga noastră viață, în legitatea naturii. Visul încalcă această legitate. El nu acceptă această legitate a naturii, el smulge evenimentele din contextul lor, le transpune într-o altă succesiune. El protestează împotriva legităților naturii.

Omul ar trebui să învețe că noi protestăm împotriva legității naturii chiar din clipa în care ne cufundăm în spiritual. În această privință, sunt chiar nostim de prostuți acei oameni care vor să pătrundă în lumea spirituală prin metoda obișnuită a științelor naturii. Este extraordinar de caracteristică în acest sens cartea scrisă de dr. *Ludwig Staudenmaier* [[Nota 13](#)] pe tema "Magia ca știință experimentală a naturii". Un asemenea om pornește de la părerea: Tot ceea ce urmează să fie înțeles, trebuie să fie înțeles conform cu gândirea științelor naturii. Ei bine, Staudenmaier nu se apucă să studieze chiar visul, ci se ocupă de așa-numitele fenomene mediumnice, care sunt, de fapt, o formă mai dezvoltată a lumii visului. La omul sănătos, visul rămâne un fenomen care nu pătrunde în organizarea exterioară. În cazul mediumnismului, ceea ce este trăit în mod normal de către eu și corpul astral, și care se transpune în imagini ale corpului fizic și ale corpului eteric, trece atunci și în trăirile corpului fizic și ale corpului eteric, luând naștere astfel toate acele fenomene care apar în mediumnism. Staudenmaier n-a vrut să se orienteze și aici avea perfectă dreptate după ceea ce-i ofereau alți oameni cu facultăți mediumnice, așa că, într-un anumit sens, a devenit el însuși un medium. El visa, ca să zicem așa, scriind. A început să pună pe hârtie până și creionul, așa cum îi văzuse făcând mereu pe acești oameni și, just la mers! Numai că el a fost uimit la culme de ceea ce a ieșit acum la lumina zilei, a fost uimit de legătura pe care nu și-ar fi imaginat-o niciodată înainte. El a scris pe hârtie tot felul de lucruri aflate cu totul în afara vieții sale conștiente. Și unele lucruri erau atât de mult în afara sferei vieții sale conștiente, încât el a pus întrebarea: Ei, dar cine sunteți voi, cei care scrieți aici? Suntem spirite, au răspuns aceștia. El a fost nevoit să scrie: Spirite! Imaginați-vă, materialistul care nu admite existența spiritelor, a fost nevoit să scrie: Spirite! Așa că el a rămas convins de faptul că cel care scrie acolo e un mincinos. Și a întrebat mai departe spiritele de ce îl mint într-un asemenea hal. Iar ele au spus: Noi trebuie să te mințim, asta e în firea noastră. Apoi, el le-a întrebat diferite lucruri care aveau legătură cu el însuși. Și odată s-a întâmplat chiar ca ei să spună: Căpățână de varză! Nu se poate presupune că în dispoziția lui suflătească a existat tendința de a se desemna pe sine drept căpățână de varză. Așadar, au ieșit la lumina zilei tot felul de lucruri care se caracterizau prin faptul că spuneau: Noi trebuie să te mințim... Dar pe urmă el și-a spus: Spirite nu există, bineînțeles, deci, aici vorbește subconștientul meu. Dar acum întreaga problemă devine din ce în ce mai neliniștitoare, căci subconștientul este ceva care numește conștienta superioară "căpățână de varză" și care minte, iar un asemenea proces ar trebui să oblige omul respectiv să-și spună: În subconștientul meu sunt un mincinos de prim rang!

Dar toate acestea nu dovedesc, la urma urmei, nimic altceva decât că, la fel ca lumea visului, și lumea în care se cufundă un medium protestează împotriva corelației date de legitatea naturii. Tot ceea ce noi putem gândi, simți și voi în lumea fizic-senzorială este denaturat de îndată ce pătrundem în această lume mai mult sau mai puțin subconștientă. De ce? Ei bine, visul e puntea spre lumea spirituală, iar lumea spirituală e întrețesută peste tot de o legitate care nu e legitatea naturii, ci are un cu totul alt caracter. Visul e forma de trecere. Cine crede că poate să înțeleagă lumea spirituală apelând la legile naturii se află într-o mare eroare. Așa că visul ne anunță că, din momentul în care intrăm în lumea spirituală, nu putem continua, pur și simplu, legile naturii. Putem continua metodele, pregătindu-ne pentru aceasta, dar de îndată ce pătrundem în lumea spirituală, intrăm în sfera unei cu totul alte legități.

Acesta e lucrul la care adeseori se reflectează prea puțin. Astăzi, toți recunosc principiul fundamental conform căruia putem și trebuie să cunoaștem lumea numai conform cu activitatea intelectuală care s-a dezvoltat de-abia în cursul ultimelor trei-patru secole. Ea s-a dezvoltat încetul cu încetul. Astăzi, nu mai există deloc acei oameni în prima jumătate a secolului al 19-lea încă mai existau, de felul unui *Johannes Müller* [[Nota 14](#)], să zicem, profesorul lui Haeckel, care a mărturisit el însuși că unele probleme pe care căuta să le rezolve exclusiv în calitate de fiziolog nu i se deschideau când reflecta asupra lor în starea obișnuită, deplin trează; dar că pe urmă îl cuprindea somnul, avea un vis în care îi apărea din nou chiar Țesutul pe care-l preparase în laborator, fiind perfect treaz, ca și toate operațiile pe care le făcuse. Și în vis îi venea apoi dezlegarea multor enigme. Johannes Müller mai era încă pătruns de convingerea că în timpul somnului ne aflăm în sânul acestei urziri ciudate a spiritualului, unde omul nu e atins de necesitatea dură a legității fizic-naturale, unde chiar poate să pătrundă în legitatea fizic-naturală, fiindcă și la baza acestei legități fizic-naturale se află ceva spiritual și pentru că, în fundamentele sale, spiritualul nu ține de legitatea fizic-naturală, ci ne-o oferă pe aceasta numai la suprafața sa.

Trebuie să devenim cu adevărat paradoxali, dacă ducem până la capăt asemenea gânduri, ce rezultă într-un mod absolut de la sine înțeles din cercetarea spirituală. Nici unul dintre oamenii care gândesc în sensul științelor actuale ale naturii nu va crede că o lumină care strălucește aici, într-un anumit loc, va străluci la fel de puternic și la periferie, la o anumită distanță de locul inițial. Fizicianul calculează că intensitatea luminii scade în mod direct proporțional cu pătratul distanței respective, și la fel calculează scăderea forței gravitaționale. El își spune, cu privire la aceste entități fizice: Ceea ce este valabil aici, pe suprafața Pământului, își pierde din valabilitate pe măsură ce ne apropiem de ambianța cosmică. Numai în ceea ce privește conținutul gândirii sale nu admite această lege. Și totuși, cu gândirea nu este altfel decât cu ceea ce aflăm despre lucrurile lumii pământești, aici, în laboratoarele de pe Pământ, în clinici, peste tot, pe Pământ până la doi-ori-doi-fac-patru. Dacă forța gravitațională scade proporțional cu pătratul distanței, de ce nu s-ar putea ca legitatea naturii să scadă în valabilitate tot cu pătratul distanței și ca, de la o anumită distanță, să-și piardă valabilitatea? Dar aceste e domeniul în care pătrunde știința spirituală. Și ea trebuie să spună: Când vreți să studiați nebuloasa lui Orion sau nebuloasa constelației Căinii de vânătoare, voi procedați ca în cazul în care ați aplica niște noțiuni pământești și ați vrea, de exemplu, să luminați planeta Venus cu ajutorul unei lumânări pământești. Dacă punem în fața oamenilor, sub forma unor asemenea analogii, adevărul găsit de știința spirituală, el le pare oamenilor paradoxal. Și totuși, în acea stare în care, în somn, pătrundem în lumea spirituală, avem mai multe posibilități să studiem, de exemplu, nebuloasa lui Orion sau nebuloasa constelației Căinii de vânătoare, decât cele care ne se oferă lucrând în laboratoare și în observatoare astronomice. S-ar putea cerceta mult mai mult în legătură cu aceste lucruri dacă le-am visa, decât dacă am reflecta la ele în mod intelectual. Când ajungem în Cosmos, nu folosește la nimic să aplicăm asupra Cosmosului lucrurile pe care le-am studiat pe Pământ. Așa că noi, cu cultura noastră actuală, ne aflăm în situația de a voi să aplicăm asupra întregului Cosmos ceea ce constatăm că e just în mica noastră chilie pământească, și nu e greu de văzut că ceea ce iese la lumină în acest caz nu poate fi adevărul.

Când pornim de la asemenea reflecții, vom ajunge să prețuim mai mult decât o face omenirea actuală unele dintre lucrurile care în vremurile mai vechi stăteau în fața omenirii înzestrate cu o privire clarvăzătoare, mai primitivă, dar pătrunzătoare. Și nu vom mai trece cu aceeași superficialitate cu care trecem astăzi pe lângă acele cunoștințe despre om care au luat naștere odinioară, în perioada de la începuturi, când oamenii erau păstori. Fiindcă acești oameni visau, în viața lor de păstori, unele din tainele stelelor, mai bine decât ceea ce pot constata astăzi oamenii, cu viața lor inteligentă, prin cercetările făcute în observatorul astronomic, prin calculele făcute la spectroscop. Oricât ar suna de bizar, așa este. Dar noi ne putem transpune în această legătură misterioasă dintre om și univers dacă studiem cu metodele spiritual-științifice unele vestigii care s-au păstrat din vremurile vechi. Îngăduiți-mi, deci, să vă vorbesc astăzi despre niște lucruri care pot fi constatate, dacă examinăm din punct de vedere spiritual-științific profunda semnificație religioasă-etică, dar și socială, pe de-o parte, a

vechilor practici druidice, și, pe de altă parte, a vechilor practici din misteriiile lui Mithras, dacă facem să treacă prin fața sufletelor noastre toate acestea, vom dobândi niște puncte de reper pentru felul cum ar trebui concepută o sărbătoare a lui Mihael.

În ceea ce privește misteriiile druidice, acel ciclu de conferințe pe care l-am prezentat acum câteva săptămâni în Wales, la Penmaenmawr [[Nota 15](#)], în imediata apropiere a acelei părți din Anglia lângă care e situată insula Anglesey, are cu adevărat o importanță cu totul deosebită, fiindcă acolo se află un loc unde zac peste tot, în ruine, multe amintiri legate de vechile altare de jertfă, legate de lăcașurile de misterii ale druizilor. Astăzi, aceste vestigii, cromlehurile și dolmenii, sunt destul de nearătoase. Te urci pe aceste culmi muntoase, găsești acolo niște pietre așezate în așa fel încât ele formează un fel de încăpere, deasupra e așezată o piatră mai mare, sau găsești asemenea cromlehuri dispuse și în cerc | inițial sau întotdeauna în număr de douăsprezece. Tocmai în imediata apropiere a orașului Penmaenmawr am avut ocazia să mă urc pe o asemenea culme și am găsit acolo două asemenea cadrane solare, situate exact unul lângă altul, astfel încât ele se atingeau. Și tocmai în acest ținut deosebit, unde și în viața spirituală a naturii există atâtea lucruri care îți fac o altă impresie decât îți face astăzi natura în mod obișnuit în alte regiuni ale lumii, am putut verifica din nou, cu cea mai mare claritate, ceea ce am explicat în diferite conferințe antroposofice, tocmai referitor la misteriiile druidice. În acel loc, unde s-a aflat, de asemenea, pe insula Anglesey, o așezare a grupului din jurul regelui Arthur, în acest ținut domnește cu adevărat o atmosferă spirituală deosebită. Trebuie s-o caracterizez în felul următor.

Când te referi la realitățile suprasensibile nu-ți poți forma gândurile în același fel în care ți le formezi în viața obișnuită sau în știință. Atunci îți formezi niște gânduri abstracte, tragi concluzii ș.a.m.d. Dar dacă ești nevoit să vorbești într-un mod mai mult sau mai puțin abstract, fiindcă la asta ne constrânge vorbirea noastră, care a devenit abstractă, în ființa ta sufletească interioară nu poți fi atât de abstract, dacă vrei să faci o descriere spiritual-științifică. În acest caz, totul trebuie să se desfășoare sub formă de imagini. În fața sufletului trebuie să ai imagini, imaginații. Dar a avea în fața sufletului imagini, imaginații, mai înseamnă și altceva decât a avea în suflet gânduri. După cum omul e mai mult sau mai puțin lenș din punct de vedere lăuntric, gândurile din suflet sunt extraordinar de răbdătoare, ele pot fi ținute pe loc. Imaginațiile au întotdeauna o viață a lor. Simți în mod absolut precis: Imaginațiile ți se așează în fața sufletului. Este altfel, și totuși asemănător cu cazul în care scriem sau desenăm. Noi scriem sau desenăm cu sufletul. Dar imaginațiile nu sunt ceva fixat într-o formă atât de abstractă ca și gândurile. Le scriem. Ei bine, în cele mai multe din regiunile Europei, unde civilizația a luat deja un caracter atât de abstract, imaginațiile trec relativ repede pe lângă om, trebuie să dai întotdeauna o luptă interioară, când vrei să descrii o realitate suprasensibilă. E ca și cum ai scrie și o putere demonică ar șterge imediat cele scrise. Așa este cu imaginațiile, prin care facem ca suprasensibilul să devină adecvat reprezentărilor, să devină trăire sufletească.

Atmosfera spirituală a acelor locuri din Wales pe care le-am amintit deja are particularitatea că acolo imaginațiile se înscriu, ce-i drept, mai greu în astral, în schimb rămân mai mult timp acolo, sunt imprimate mai adânc. Acesta este lucrul atât de frapant pe care l-am putut percepe tocmai în acel ținut. Și totul arată că acolo poți să parcurgi, de asemenea, pe o cale mai spirituală, drumul înapoi, spre ceea ce voiau, de fapt, pe atunci, acei preoți druizi [[Nota 16](#)] | nu în epocile de decădere a cultelor druidice, când ele au avut un caracter destul de antipatic, ba chiar foarte rău, ci în epocile lor de înflorire.

Trebuie doar să privești un asemenea cromleh: el închide în interiorul lui, în mod primitiv, un anumit spațiu, care era acoperit. Dacă privești lumina solară, veți avea, în primă instanță, lumina solară fizică. Dar lumina solară fizică e impregnată peste tot de influențele spirituale ale Soarelui. A vorbi numai despre lumina solară fizică, așa cum face fizicianul de astăzi, ar fi exact la fel de inteligent ca a ne referi la un om și a vorbi numai de mușchii și oasele lui ș.a.m.d., fără a lua deloc în considerare spiritual-sufletescul ce trăiește în el. Lumina nu este nicidecum doar "phos". Lumina este Phosphor, purtătoare de lumină, ea are ceva activ, ceva sufletește. În simpla lume senzorială, acest ceva sufletește îi scapă omului. Când preotul-druid intra în acest mormânt | cromlehurile erau ridicate, în majoritatea cazurilor, ca și alte lăcașuri de cult, deasupra mormintelor |, el așeza pietrele în așa fel încât să nu poată pătrunde înăuntru razele luminii solare fizice. Dar influențele solare spirituale puteau să treacă, și preotul-druid era deosebit de bine pregătit ca să perceapă influențele solare spirituale. Așa că el vedea, datorită pietrelor așezate în mod special | ele erau așezate întotdeauna în mod special |, în interiorul acelei încăperi în care cădeau influențele solare spirituale, influența solară fizică fiind însă exclusă. El își educase în mod intim facultatea de percepție. Fiindcă ceea ce se poate vedea într-o asemenea cameră obscură, realizată cu mijloace primitive, este altfel în februarie, altfel în iulie sau august și altfel în decembrie. În iulie, totul are o nuanță ușor gălbuie, pe când în decembrie, totul are un caracter interiorizat, ușor albastrui. Cine poate observa așa ceva, privește în intimitatea schimbărilor calitative prin care trec de-a lungul anului, în camera obscură, formele acestei umbre izolate de restul lumii, vede cursul întregului an în efectele spiritual-sufletescului din radiația solară. Și, pe de altă parte, în aceste cadrane solare pietrele sunt dispuse sub semnul numărului 12, ca și semnele cerului zodiacal. Tocmai pe culmea de munte pe care ne urcaserăm exista un asemenea cadran solar mai mare, și la o distanță foarte mică de el, unul mai mic. Dacă te-ai fi urcat într-un balon zburător și te-ai fi înălțat în aer, privind în jos, la cele două cercuri druidice, fără a lua în seamă distanța mică dintre ele, atunci ai fi văzut | asta avea ceva zguduitor | același contur pe care-l avea Goetheanumul din Dornach, care acum a ars.

Vechiul preot-druid se educase în așa fel încât, în ceea ce avea în fața sufletului său, el vedea cum umbra Soarelui cădea mereu altfel în fiecare parte a zilei, dar și în fiecare anotimp. El putea să urmărească formele acestor umbre și să indice exact, privindu-le: acum este această perioadă a lunii martie, acum este această perioadă a lunii octombrie. Prin percepția pe care o avea, el era situat în sânul a ceea ce avea loc în Cosmos, dar și în sânul a ceea ce, din Cosmos, avea importanță pentru viața de pe Pământ. Dar ia gândiți-vă ce facem noi astăzi, dacă vrem să determinăm care este influența exercitată de viața cosmică asupra vieții de pe Pământ. Ce fac până și țărani? Își au și ei calendarul lor, în care stă scris ce trebuie făcut într-o zi sau alta. Dar și aceste indicații sunt numai aproximative, fiindcă acele cunoștințe temeinice pe care oamenii le aveau cândva în legătură cu aceste lucruri s-au stins, dar în vechea epocă druidică în mod sigur nu existau calendare, nu exista nici măcar scrisul. Ceea ce preotul-druid putea să spună, pe baza observațiilor făcute de el asupra Soarelui, erau cunoștințe referitoare la legătura dintre Cer și Pământ. Și după cum preotul-druid spunea: Acum Soarele stă într-o asemenea poziție, încât ar fi bine să se înceapă semănatul grâului | sau: Acum Soarele stă într-o asemenea poziție încât ar trebui să se ducă taurul la ciurda de vaci |, așa se făcea. Aceste vremuri aveau un cult care cu adevărat nu era o rugăciune abstractă, ele aveau un cult care rânduia viața practică imediată după legătura creată cu spiritualul din univers. Era citită marea vorbire a cerului și ea era aplicată în activitățile pământești.

Dar aceasta mergea până în aspectele intime ale vieții sociale. Din cele citite în univers, preotul-druid indica ceea ce trebuia făcut într-o zi sau alta a anului, în așa fel încât fiecare activitate să se situeze într-un raport favorabil cu universul ca întreg. Acesta era un cult datorită căruia întreaga viață era cu adevărat un fel de serviciu divin. În comparație cu el, mistică cea mai mistică din zilele noastre este un fel de abstracțiune, fiindcă ea lasă natura exterioară să facă ce vrea, dacă pot spune astfel, nu se sinchisește de ea câtuși de puțin, ci în această privință face totul conform tradițiilor, în schimb se înalță lăuntric, se izolează și se concentrează în sine cât mai mult posibil, pentru a intra într-o relație abstractă cu un divin-spiritual anonim, care locuiește într-un castel din nori. În acele vremuri vechi era altfel. Prin cult, care avea însă o legătură reală cu universul, omul se unea cu ceea ce zeii făcuseră și continuau să facă în lume. Iar în calitate de om aflat pe Pământ, aduceai la îndeplinire ceea ce era citit din scrierea stelară, prin procedee de felul celor druidice, drept voință a zeilor. Dar această scriere stelară trebuia mai întâi să fie citită. Este ceva cu totul zguduitor să te poți transpune atât de total, chiar la fața locului, în acest mod de acțiune din perioada de înflorire a civilizației druidice, pe care l-am descris înainte. În acele regiuni întâlnești la tot pasul | și în alte ținuturi,

până în Norvegia I asemenea vestigii ale vechii civilizații druidice.

Și tot astfel întâlnim în Europa Centrală, în regiunile Germaniei, până în țara Rinului, dar și până în vestul Franței, vestigii, reminiscențe din vechiul cult al lui Mithras. Și în legătură cu ele vreau să vă ofer doar aspectele esențiale. Întâlniți peste tot, ca simbol exterior al cultului lui Mithras, taurul pe care călărește un om și în gâtul căruia acesta înfige o sabie. Întâlniți un scorpion care-l mușcă pe taur, sau șarpele în partea de jos. Dar întâlniți pretutindeni, dacă imaginile au rămas întregi, această imagine a taurului cu omul, înconjurat de cerul înstelat, cu semnele animalelor zodiacale. Și iarăși ne putem pune întrebarea: Ce exprimă, de fapt, această imagine? I O istorie exterioară, anacronică, nu va afla niciodată ce exprimă această imagine, fiindcă ea nu poate stabili legăturile cu ajutorul cărora se poate afla ce înseamnă acest om călare pe un taur. Ca să aflăm despre ce e vorba, trebuie să știm mai întâi care era educația spirituală primită de slujitorii acestui cult al lui Mithras. Întreaga ceremonie poate fi caracterizată, firește, în sensul că era o ceremonie frumoasă, ori, dacă vreți, o ceremonie urâtă și că din ea nu poți afla nimic deosebit. Putea afla ceva deosebit numai cel care trecuse printr-o pregătire corespunzătoare, de aceea toate descrierile făcute misterioasă lui Mithras, cu tot caracterul foarte promițător al imaginilor, sunt apă de ploaie. Fiindcă cel ce voia să slujească în cadrul cultului lui Mithras trebuia să-și dezvolte capacitatea de a simți într-un mod subtil, intim. Totul era, la discipolul lui Mithras, ca el să-și dezvolte capacitatea de a simți.

Dar eu am spus ieri, în cadrul conferinței publice, că inima omului este, de fapt, un organ de simț subconștient. Capul percepe în mod subconștient, prin intermediul inimii, ce este cu funcțiile fizice din partea inferioară a organismului și din trunchi. La fel cum prin ochi noi percepem procesele exterioare din lumea senzorială, inima omului este în realitate un organ de simț, în ceea ce privește funcțiile amintite. Capul I și anume, aceasta o face creierul mic I percepe în mod subconștient, prin intermediul inimii, cum se alimentează sângele cu substanțele alimentare prelucrate, cum funcționează rinichii, ficatul etc., toate câte se petrec în organism. În schimb, inima este organul de simț pentru partea superioară a ființei umane. Pregătirea spirituală a celui ce voia să slujească în cultul lui Mithras consta în a ridica inima, ca organ de simț, până la un anumit grad de conștientă. El trebuia să-și cucerească o facultate subtilă, conștientă, de a simți ceea ce are loc în organismul uman, în rinichi, ficat, splină ș.a.m.d. Omul de sus, omul capului, trebuia să simtă în mod subtil ceea ce are loc în omul pieptului și al membrilor. O asemenea pregătire din vremurile vechi nu era o pregătire intelectuală, așa cum suntem obișnuiți noi astăzi, ci o educare a omului întreg, orientată în special de simțire. Iar când discipolul dobândește maturitatea necesară, el putea să spună, așa cum spunem noi, pe baza percepțiilor date de ochii exteriori, că aici sunt nori de ploaie sau că dincolo cer albastru: Acum în organismul meu e prezent acest mod de prelucrare, acum un alt mod de prelucrare.

Ceea ce are loc în organismul uman este mereu la fel, pe parcursul întregului an, numai pentru un om cu totul abstract. Când știința va fi ajuns din nou la niște adevăruri reale despre aceste lucruri, oamenii vor fi uimiți să afle că se poate constata I chiar dacă nu în modul grosier în care se pot face azi cercetări, prin instrumente de mare precizie I, vor fi uimiți să afle că omul poate constata, într-un cu totul alt mod, cum sângele lui devine altfel, cum digestia are loc altfel în ianuarie și altfel în septembrie, așa că inima, ca organ de simț, este un barometru minunat pentru ciclul anual al sistemului metabolismului și al membrilor din om. În acest scop era educat discipolul lui Mithras: să poată percepe ciclul anual în propria lui ființă, prin organizarea inimii, care-i spunea cum trece prin organism hrana metamorfozată în procesul digestiei și cum este primit în sânge ceea ce a fost digerat. Și din ceea ce era perceput astfel la om, în mișcarea omului interior, putea fi citit întregul mers al naturii exterioare.

Ah, ce este știința noastră abstractă, oricât de exact am descrie plantele și celulele vegetale, animalele și țesuturile animale, ce este oare această știință abstractă, față de ceea ce exista odinioară, sub o formă mai mult instinctivă, prin faptul că omul întreg se transforma într-un organ de cunoaștere, că el, ca discipol al lui Mithras, își putea dezvolta capacitatea de simțire drept organ de cunoaștere. Omul poartă în el natura animală, și cu adevărat că o poartă în el într-un mod mai intens decât se crede în general. Iar ceea ce discipolii de odinioară ai lui Mithras percepeau prin știința inimii drept natură animală, nu putea fi înfățișat altfel decât sub forma taurului. Iar puterile care acționează prin omul metabolismului și al membrilor și pot fi domesticate numai de către omul de sus, aceste puteri sunt indicate prin tot ceea ce este redat drept scorpion, drept șarpe, în jurul taurului. Iar omul propriu-zis, în neputința lui schiloadă, șade sus, cu puterea primitivă, înfigându-și sabia lui Mihael în gâtul taurului. Dar ce anume trebuia învins aici, așa cum se înfățișează în ciclul anual, o știa numai cel care fusese pregătit în acest sens.

Și de-abia acum simbolul acesta dobândește un sens. Oricât l-am privi sau am vrea să-l înfățișăm cu mijloacele picturii, nu iese nimic, dacă suntem doar în posesia cunoștințelor umane obișnuite. Iese ceva numai dacă am aflat de vechea cunoaștere a inimii pe care o dezvoltau în ei discipolii lui Mithras. Dar atunci omul studia cu adevărat, când se privea pe sine însuși cu ajutorul inimii sale, spiritul înaintării anuale a Soarelui prin cercul zodiacal. De aceea, era absolut just I și experiența se face în acest fel I că omul, ca ființă superioară, călărește pe natura lui inferioară, că de jur împrejurul omului se afla, dispus în cerc, Cosmosul, fiindcă spiritualul Cosmosului era perceput în acest fel. Este într-adevăr așa: Cu cât privim mai mult, prin știința spirituală care se ridică din nou la orizont, în intimitatea a ceea ce a scos la lumină o veche clarvedere semiconștientă, onirică, totuși, o clarvedere, cu atât mai mult ne crește respectul față de aceste lucruri. Devenim cu adevărat evlavioși față de vechilor culte religioase când pătrundem mai adânc în esența lor și aflăm că, de exemplu, vechiul cult al lui Mithras exista pentru ca vechiul preot al lui Mithras, având posibilitatea de a înțelege mai profund ciclul anual, să le poată spune celor din comunitatea sa religioasă ce anume trebuia făcut în fiecare zi a anului. Și astfel, cultul lui Mithras exista pentru a cerceta cerul și a afla de la el ce trebuie să se întâmple pe Pământ. Ia gândiți-vă cât de altfel este entuziasmul, cât de altfel este impulsivitatea ce rezultă pentru ceea ce trebuie să se facă pe Pământ, când omul se simte pe Pământ un factor activ și știe că în activitatea lui se revărsă impulsurile pe care el le-a cercetat mai întâi prin marea scriere cosmică, pe care le-a citit din univers; cât de altfel era totul când omul pornea de la cunoașterea unui asemenea lucru și se cufunda în fiecare activitate a vieții cu impulsurile ce rezultau de aici. Oricât ne vor fi nouă de antipatie toate acestea I și pe bună dreptate I, conform cu modul nostru actual de a gândi, pentru vechiul mod de a gândi era bine și just așa. Dar, cu această rezervă, e necesar să înțelegem ce înseamnă a citi din cer ce trebuie să se întâmple pe Pământ în viața umană și a ne ști una cu divinul, în loc să discutăm în sensul lui *Adam Smith* [Nota 17] sau *Karl Marx* [Nota 18] ce trebuie făcut pentru viața socială. Numai cine poate să-și pună în fața sufletului aceste atitudini diametral opuse știe să vadă în profunzime ce impulsuri noi sunt necesare astăzi în viața socială.

Numai dacă vom crea aceste fundamente vom avea dispoziția sufletească adecvată pentru ieșirea cunoașterii de pe Pământ în spațiul cosmic; nu ne vom mai înălța privirile, în felul obișnuit astăzi, spre Mercur, Venus, Saturn ș.a.m.d., apelând exclusiv la calculele abstracte sau la spectroscop, ci vom folosi atunci acele mijloace care ne sunt date în imaginație, inspirație și intuiție. Dar atunci, deja pe treapta imaginației, corpurile cerești devin pentru noi cu totul altceva decât forma sub care i se prezintă ele, în parte prin percepție senzorială, în parte însă și prin deducții, astronomiei din zilele noastre. Astronomului din zilele noastre, Luna, de exemplu, i se prezintă drept un corp ceresc mineral oarecare, deja bătrân, care reflectă ca un fel de oglindă lumina solară, iar aceasta, în anumite condiții, cade pe Pământ. De efectele acestei lumini solare nu prea se mai sinchisește apoi nimeni. Un timp, toate acestea au fost aplicate la starea vremii. Numai că, bineînțeles, oamenii cei mai deșteptți ai secolului al 19-lea n-au crezut deloc în legăturile dintre fazele Lunii și starea vremii; cei care aveau în sufletul lor o mică înclinație spre mistică, așa cum a fost, de exemplu, *Gustav Theodor Fechner* [Nota 19], au crezut în ele. Am povestit adeseori în cercurile noastre întâmplarea cu cei doi oameni de știință: *Schleiden* [Nota 20], marele botanist al secolului al 19-lea, și *Gustav Theodor Fechner*, care predau la aceeași universitate, și am spus că, bineînțeles, *Schleiden* vedea o superstiție în faptul că *Fechner*

întocmise cu mare conștiințiozitate o statistică, din care reieșea cătă apă de ploaie rezultă în zilele cu Lună plină și cătă rezultă în zilele cu Lună nouă. Pentru profesorul Schleiden, ceea ce Gustav Theodor Fechner spunea cu privire la influențele exercitate de Lună asupra stării vremii era cea mai curată superstiție. Dar iată că s-a petrecut incidentul următor. Cei doi profesori vestiți erau căsătoriți, și pe atunci în Leipzig mai exista încă obiceiul ca femeile să adune apa de ploaie pentru spălatul rufelor; se așezau butoaie în care se aduna apa de ploaie. Bineînțeles, doamna profesor Fechner și doamna profesor Schleiden adunau și ele apa de ploaie în butoaiele lor. Dacă treaba ar fi fost cinstită, doamna profesor Schleiden ar fi trebuit să spună: E o prostie să te intereseze ce influență exercită fazele Lunii asupra cantității de apă de ploaie. ■ Dar, cu toate că dl. profesor Schleiden considera că e o prostie să faci reflecții serioase pe această temă, între doamna profesor Schleiden și doamna profesor Fechner a izbucnit o ceartă groaznică, deoarece amândouă voiau să-și pună butoiul în același timp și în același loc, pentru a aduna apă de ploaie. Femeile știau, din experiența lor practică de viață, cum stau lucrurile cu apa de ploaie, în timp ce bărbații lor de la catedră aveau cu totul alte atitudini.

Cu partea exterioară a Lunii este așa cum am arătat deja. Dar mai ales când se ajunge de la imaginație la inspirație, Luna ni se prezintă imediat cu însușirile ei spirituale. Dar acest conținut spiritual al Lunii nu e doar ceva în sens abstract, ci există o populație reală a Lunii și percepției spiritual-științifice Luna i se prezintă ca un fel de fortăreață în Cosmos. Spre exterior, Luna reflectă în direcția Pământului nu numai razele de lumină solare, ci și influențele universului în general. Dar în interiorul Lunii există o lume închisă în sine, o lume la care astăzi se ajunge numai dacă cineva se ridică, într-un anumit sens, până la nivelul spiritualului. Puteți citi unele dintre aluziile referitoare la legăturile dintre Lună și alte entități ale Cosmosului, în literatura mai veche, puteți citi și compara cu ceea ce poate fi spus acum, din direcția antroposofiei, despre natura Lunii.

Am auzit adesea că, dacă ne întoarcem în trecutul evoluției pământești, ajungem în niște vremuri vechi, în care oamenii nu posedau doar acea înțelepciune instinctivă despre care am vorbit și astăzi, ci aveau ca maeștri niște entități care nu îmbracă niciodată un corp fizic, niște entități spirituale mai înalte și alte entități, care îmbrăcau numai un corp eteric; învățătura pe care ele le-o dădeau oamenilor nu consta în ceva vorbit, ci ele transmiteau oamenilor înțelepciunea pe cale interioară, le-o injectau în corpul eteric, așa zice. Oamenii știau că aceste entități superioare există, exact așa cum știm că există un profesor fizic oarecare etc., dar ei știau, de asemenea, că aceste entități duc o existență spirituală în lumea din jurul omului. De la această învățătură dată de niște entități spirituale superioare provine tot ceea ce este recunoscut până și în Biserica catolică drept înțelepciune originară a oamenilor, acea înțelepciune originară care exista odinioară și al cărei reflex de umbră sunt chiar și Vedele, cu înalta filosofie Vedanta. Acea înțelepciune originară care n-a fost așternută niciodată pe hârtie n-a fost născocită de om, ci ea creștea în om, fiindcă nu trebuie să ne reprezentăm influențele exercitate de învățătorii originari ca și cum ei ar fi recurs la o predare bazată pe demonstrații. Așa cum în epoca noastră copii învață să vorbească imitându-i pe oamenii mari, fără să fie necesară o predare specială, așa cum noi dezvoltăm multe lucruri ca și cum ele ar crește din interiorul nostru, tot astfel în vremurile vechi învățătorii originari exercitau asupra acestei omeniri de odinioară o influență misterioasă; pe atunci nu exista nici un fel de predare abstractă, astfel încât, la o anumită vârstă, omul simțea că acum e un știutor. Știința se aprindea în oameni în același fel în care, la o anumită vârstă, omului actual îi ies dinții sau, mai târziu, el devine matur din punct de vedere sexual. Mulți studenți ar fi bucuroși, după câte cred, dacă ar mai exista și astăzi așa ceva, dacă cunoștințele s-ar aprinde în ei de la sine, fără vreun efort deosebit din partea lor.

Dar aceea era o cu totul altă cunoaștere decât cea de astăzi. Era o cunoaștere care se manifesta în om ca o forță organică, legată de forța de creștere etc. Prin urmare, această înțelepciune originară avea cu totul alt caracter și eu nu pot să exprim ceea ce se întâmpla cu privire la această înțelepciune originară decât folosind o comparație. Imaginați-vă că torn într-un pahar un lichid oarecare și că apoi pun înăuntru o sare. Dizolv sarea, așa că am acum un lichid tulbure, apoi fac ceva pentru ca sarea să se depună pe fundul paharului și sus să rămână lichidul în care am făcut soluția, și acum în partea de sus lichidul este mai curat, mai limpede, iar în partea de jos sedimentul e mai dens. Dacă vreau să descriu ceea ce s-a întreprins în oameni în perioada vechii înțelepciuni originare, voi spune că este un amestec din ceva spiritual foarte pur și ceea ce este de natură fizic-animă. Când noi gândim astăzi, credem că aceste gânduri abstracte urzesc așa, fără să fie nimic în noi, și că respirația sau circulația sângelui, de exemplu, sunt și ele ceva izolat. Dar pentru omul originar din epocile îndepărtate ale Pământului, toate erau una: el trebuia să respire și sângele circula în interiorul lui și voința lui pulsa în circulația sângelui. Pe urmă, gândirea omului a urcat din ce în ce mai mult spre cap și ea a devenit mai curată, la fel ca lichidul din pahar, care a devenit mai fin în partea de sus, pe când jos s-a format sedimentul.

Așa a fost în vremea în care învățătorii originari s-au retras din ce în ce mai mult de pe Pământ, când înțelepciunea originară n-a mai fost transmisă în acest mod vechi. Și încotro s-au retras învățătorii originari? Îi regăsim în fortăreața de pe Lună! Ei se află acolo în interiorul Lunii, unde își duc mai departe existența. Iar pe Pământ a rămas sedimentul, și anume, actuala formă a forțelor de reproducere. Forțele de reproducere încă nu existau sub forma lor actuală, în vremea în care pe Pământ exista înțelepciunea originară, ele au devenit așa mai târziu, ca un fel de sediment. Nu vreau să spun că ele sunt ceva rău, dar în acest context ele sunt sedimentul. Iar ceea ce este, ca să zic așa, lichidul de sus, este astăzi înțelepciunea noastră abstractă. Aici vedem, așadar, că pe măsură ce omenirea evoluează, pe de-o parte se ridică ceea ce este de natură mai spirituală, în sens abstract, iar pe de altă parte rezultă, ca sediment, aspectele animalice mai groasere. În acest fel ne formăm treptat reprezentarea despre conținutul spiritual al Lunii. Dar o asemenea știință mai există ■ odinioară ea avea un caracter mai mult profetic ■ în clarvederea instinctivă a oamenilor.

Exact la fel cum vorbim aici despre Lună, atrăgând atenția asupra populației sale, așa zice, asupra spiritualului său, putem vorbi și despre Saturn. Dacă prin efort spiritual-științific ajungem să-l cunoaștem pe Saturn, lucru care se dezvoltă puțin și imaginației, nu prea mult, dar mai mult inspirației și intuiției, de aici rezultă că ne cufundăm din ce în ce mai mult în univers, astfel încât urmărim procesul percepției senzoriale. Omul trăiește acest proces al percepției senzoriale, el vede un lucru oarecare, percepe apoi la el culoarea roșie. E o altă trăire decât aceea pe care o avem prin metodele descrise în cărțile mele, când ieșim din corpul fizic și putem vedea apoi cum acționează asupra organismului uman fizic un obiect exterior, cum, ridicându-se din interior, forțele eterice percep ceea ce are loc, de exemplu, în ochi, drept proces fizic, drept proces fizico-chimic, atunci când are loc actul percepției. Faptul de a se expune în modul obișnuit lumii, în actul percepției, nu-l prea atinge sufletește pe om, nici când face observații științifice. Dar dacă ieșim din noi în acest fel și ne avem pe noi înșine în fața noastră, în corpul nostru eteric și, poate, împreună cu astralul și dacă vedem pe urmă în ce fel a luat naștere un asemenea proces de percepție sau de cunoaștere senzorial, cu toate că, drept ființă spirituală, am ieșit din învelișul fizic-senzorial, atunci percepem în spiritualitatea noastră un proces mareț, un proces foarte viu. Ceea ce trăim acum este o adevărată stare de răpire. Lumea devine mare. Iar ceea ce suntem obișnuiți să vedem numai în ambianța exterioară, cercul zodiacal cu manifestările sale exterioare sub formă de imagini zodiacale, ia naștere drept ceva care se înalță din interior. Cine ar spune acum cam așa: În cel care vorbește astfel se ridică niște reminiscențe ■, acela nu cunoaște procesul respectiv. Fiindcă ceea ce se ridică nu sunt deloc reminiscențe, ci sunt niște imaginații puternice, străbătute de intuiții, și începem atunci să vedem din interior ceea ce de obicei vedeam numai din exterior. Suntem întrețesuți, ca om, în toate tainele cercului zodiacal. Și din interiorul universului, dacă prindem momentul favorabil, spre noi poate lumina și în mod interior, de exemplu, taina lui Saturn, așa cum trece el peste constelațiile zodiacale. Cititul în Cosmos constă în faptul că găsim metodele de a citi în corpurile cerești văzute launtric, în trecerea lor pe lângă imaginile cercului zodiacal. Ceea ce ne spune fiecare planetă în parte ne dă vocalele scrierii cosmice. Iar ceea ce se plămăiește de jur împrejurul vocalelor, când planetele trec pe lângă imaginile zodiacale, ne dă consoanele, dacă-mi dați voie să folosesc o comparație. Ajungem să cunoaștem cu adevărat ce este, în esență, o planetă, dacă ne cucerim

din lăuntru în afară o percepție a ceea ce, în general, vedem numai sub aspectul său exterior.

Aceasta e calea pe care putem cunoaște, de exemplu, planeta Saturn, conform cu entitatea sa interioară adevărată. Atunci aflăm următoarele: Aici este populația sa, ea păstrează memoria sistemului nostru planetar. Tot ceea ce s-a petrecut în sistemul nostru planetar din vremuri imemorabile și până astăzi este păstrat de către spiritele lui Saturn ca într-o memorie cosmică. Cine vrea să studieze, deci, marea desfășurare cosmic-istorică a vieții din sistemul nostru planetar nu are voie să facă speculații, cum au făcut *Kant* [[Nota 21](#)] și *Laplace* [[Nota 22](#)], în sensul că ar fi existat cândva o nebuloasă originară, care s-a densificat și a ajuns să desfășoare o mișcare în spirală, că din ea s-au desprins apoi planetele, că Soarele a rămas în mijloc, iar planetele au început să se rotească în jurul lui. Am vorbit adeseori despre aceasta și am spus: E frumos dacă facem în fața copiilor experimentul [[Nota 23](#)] prin care luăm o picătură de ulei ce plutește într-un lichid, trecem un ac de gămălie printr-un cartonaș și transpunem picătura de ulei într-o mișcare circulară, în așa fel încât din ea să se desprindă picături mai mici. Va fi fiind bine în viață, în general, când omul uită de sine. Dar într-un asemenea caz nu avem voie să uităm ceea ce facem noi înșine în cadrul experimentului, și anume că noi înșine am transpus mai întâi picătura de ulei în mișcarea sa circulară. Și, corespunzător cu aceasta, în cazul teoriilor lui Kant-Laplace n-ar trebui să-l uităm pe acela care rotește cartonașul, ar trebui să-l transpunem afară în Cosmos, să ne imaginăm că acolo există un "domn învățător" mare și puternic, care rotește acul de gămălie. Numai atunci spusele noastre ar fi adevărate și oneste. Dar felul cum vorbește astăzi știința despre aceste lucruri nu e onest.

V-am arătat cum ajungem să vedem în mod real ceea ce trăiește în planete, în formațiunile cerești în general. Observând planeta Saturn, putem studia felul cum e constituit sistemul planetar, în devenirea sa cosmic-istorică. Așadar, de-abia o știință spirituală poate să dea iarăși dispoziției sufletești umane ceea ce poate să-i apară omului drept o trăire cosmică. Propriu-zis, noi vorbim astăzi numai de trăiri și experiențe pământești. Experiențele cosmice ne scot afară din sfera vieții pământești și ne fac să trăim împreună cu viața Cosmosului. Și de-abia când vom trăi astfel împreună cu viața Cosmosului vom dobândi din nou un instinct spiritual, spiritualizat, prin care vom simți ce este ciclul anului, în care suntem întrețesuți cu viața noastră organică și cu viața noastră socială. Vom avea un instinct care să ne spună că Pământul se află într-un cu totul alt raport față de Cosmos din primăvară și până în vară, și iarăși, într-un alt raport din vară până în toamnă și iarnă. Atunci vom avea iarăși un simț care ne va spune că viața curge altfel pe Pământ când vine primăvara, cu viața ei ce răsare și crește, și că viața de pe Pământ se desfășoară altfel când vine toamna, cu ceea ce ea ucide în natură. Vom avea un simț prin care vom percepe deosebirea dintre viața ce se trezește a naturii, din timpul primăverii, și existența cufundată în somn a naturii, din timpul toamnei. Și astfel, omul va redobândi maturitatea de a se situa cu sărbătorile sale, care pot avea o importanță socială, în sânul ciclului anual, la fel cum forțele naturale îl situează, prin organizarea lui fizică, în procesul respirației sale și în circulația sângelui său.

Dacă ne îndreptăm atenția spre ceea ce trăiește în interiorul pieii noastre, constatăm că aici noi trăim în procesul respirator și în circulația sângelui. Ceea ce suntem aici, suntem în calitate de oameni fizici, cu ceea ce are loc astfel în noi, aparținem vieții lumii. Dar noi trăim și spre exterior întrețesuți în existența exterioară a naturii, după cum spre interior suntem întrețesuți în respirația noastră și în circulația sângelui. Și ce este oare omul, de fapt, în conștiința lui? Ei bine, el este, de fapt, o rămă, pentru care nu plouă niciodată. E atât de frumos, când te duci în anumite ținuturi în care plouă mult, să vezi cum râmele ies afară și trebuie să ai grijă ce faci, dacă iubești animalele, ca să nu le calci în picioare. Și te gândești atunci că biete de ele trebuie să trăiască mereu sub pământ, numai când plouă ies afară, iar dacă nu plouă, rămân mereu acolo, jos. Dar o asemenea rămă este omul materialist din zilele noastre, numai că el e o rămă pentru care nu plouă niciodată. Căci, dacă vrem să păstrăm comparația, pentru el ploaia ar trebui să constea în faptul că-i strălucește cunoașterea spirituală, altfel el se târâște mereu acolo, jos, unde nu se luminează niciodată de ziua. Omenirea trebuie să depășească astăzi această natură de rămă. Ea trebuie să iasă la lumină, la lumina spirituală a zilei. Chemarea spre crearea unei sărbători a lui Mihael este o chemare spre lumina spirituală a zilei.

Acestea sunt aspectele asupra cărora am vrut să vă atrag atenția, înainte de a putea să discut lucrurile care pot inaugura o sărbătoare a lui Mihael, drept sărbătoare deosebit de importantă și din punct de vedere social.

Rudolf Steiner**ANTROPOSOFIA ȘI INIMA UMANĂ****GA 223****CONFERINȚA A PATRA**

Viena, 1 octombrie 1923

Toate considerațiile pe care le-am făcut aici în cursul ultimelor zile au avut scopul de a atrage atenția asupra faptului că omul poate deveni iarăși dintr-un cetățean al Pământului un cetățean al Cosmosului, s-ar putea spune că orizontul vieții sale se poate extinde în depărtările lumii și că în acest fel viața din cadrul sferei pământești va putea să cunoască o îmbogățire nu numai în direcția extinderii în spațiu, ci și în aceea a intensității impulsurilor interioare.

Am arătat data trecută că o concepție spirituală veritabilă îl duce pe om până acolo unde el înțelege că planetele sistemului nostru planetar nu sunt doar acele corpuri fizice despre care vorbește astronomia actuală, că este posibil să devenim conștienți de ele ca manifestări ale unor entități spirituale. Am vorbit din acest punct de vedere despre Lună, am vorbit despre Saturn. Având în vedere timpul scurt rezervat acestor conferințe, nu mă pot ocupa, bineînțeles, de fiecare planetă în parte, și de altfel acest lucru nici nu are importanță pentru scopul urmărit aici. Am vrut doar să atrag atenția asupra faptului că întreaga dispoziție sufletească umană poate fi extinsă de la dimensiunile pământești la dimensiunile spațiilor cosmice. Dar de-abia în acest fel devine posibil pentru noi să considerăm că lumea exterioară face parte din ființa noastră, exact la fel ca ceea ce are loc între limitele date de pielea noastră, deci, exact la fel cum considerăm că respirația noastră, că circulația sângelui nostru fac parte din ființa noastră.

Științele actuale ale naturii privesc Pământul ca și cum ar fi un simplu corp mineral, mort. În cadrul civilizației actuale, omului nici nu-i trece prin minte că ceea ce el studiază din punct de vedere cosmologic, să zicem, nu are în vedere absolut nici o realitate. Pentru cineva care are simțul realității, dispoziția sufletească actuală este extraordinar de obtuză, de tocită. De exemplu, omul spune cu ușurință despre un cristal de sare că este real, el spune și despre un trandafir că este real, și nu face nici o deosebire între aceste două realități. Dar un cristal de sare este o realitate rotunjită în sine, care poate exista în mod izolat, nu însă un trandafir. Un trandafir **!** mă refer acum la floarea acestei plante **!** nu poate lua naștere afară, în mod independent. Dacă avem, deci, reprezentarea unei flori de trandafir **!** de care poate că ne bucurăm **!** în măsura în care am realizat această reprezentare în mod exterior, noi avem o abstracțiune, chiar dacă putem pipăi cu mâinile această abstracțiune, nu avem o realitate adevărată, realitate adevărată are numai tufa de trandafiri. Și la fel de puțin are realitate adevărată acel Pământ, cu rocile lui originare, cu șisturile și calcarurile lui etc., despre care ne povestește știința exterioară de astăzi, fiindcă acest Pământ nu există deloc, el e ceva născocit. Iar Pământul real, oare n-a făcut el să iasă, din partea lui solidă, plantele, animalele, oamenii? Toate acestea fac parte din Pământ, la fel cum șistul cristalin face parte din structura munților, iar dacă eu privesc numai un Pământ format din roci, nu am Pământul adevărat. Nu este o realitate ceea ce științele exterioare ale naturii studiază astăzi, într-un domeniu oarecare al geologiei,

Așa că ultima noastră expunere va trebui să procedeze în întregime nu doar în mod logic, ci într-un mod adecvat realității. Noi putem spune astăzi: Erorile evidente și notorii ale culturii actuale ne deranjează prea puțin: cele ce pot fi infirmate cu ușurință ne deranjează prea puțin. Cel mai rău, în viața de cunoaștere actuală, este ceea ce nu poate fi infirmat deloc, în aparență **!** Vedeți dvs., este necesară o bogăție spirituală, o cunoaștere exactă, pentru a calcula toate acele lucruri pe care, de exemplu, le calculează știința geologică din zilele noastre, pentru a afla cum a luat naștere Pământul, cum a apărut Pământul în urmă cu atâtea și atâtea milioane de ani. În orice caz, calculele diferă între ele într-o măsură extrem de mică, neglijabilă. Unii geologi spun 20.000, alții 200.000 de ani, dar astăzi 20.000 sau 200.000 au devenit pentru oameni niște bagatele, în alte domenii [[Nota 24](#)] ale vieții. Cu toate că acești oameni au păreri atât de diferite, metoda de calcul folosită este de așa natură că poți avea tot respectul față de ea. Această metodă este exactă, este precisă. Dar cum este ea? Este ca și cum eu aș consulta inima umană, aș consulta-o astăzi, apoi peste o lună. Și prin niște cercetări oarecare, mai subtile, să zicem, ajung să constat la această inimă umană niște modificări, și atunci eu știu în ce fel s-a schimbat ea în decursul unei luni. Pe urmă iarăși observ cum s-a schimbat inima peste încă o lună ș.a.m.d. Adică eu aplic asupra inimii umane aceeași metodă pe care o aplică geologii pentru a calcula epocile geologice după milioane de ani, ei fac calcule și pe baza sedimentelor etc. existente în straturile Pământului, pentru a putea obține de aici, comparându-se în mod corespunzător micile schimbări, niște date cifrice. Dar ce pot face eu acum, cu rezultatele pe care le-am obținut în legătură cu schimbările suferite de inima umană? Eu pot să aplic metoda asupra schimbărilor și să calculez cum a arătat această inimă umană în urmă cu 300 de ani și cum va arăta ea peste alți 300 de ani. Calculele pot să fie corecte. Numai că această inimă n-a existat acum 300 de ani și ea nu va exista peste alți 300 de ani. Și astfel metodele de calcul cele mai ingenioase și mai exacte ne pot împinge până acolo încât, în domeniul științei geologice, să dăm niște date asupra aspectului pe care-l avea Pământul în urmă cu 3 milioane de ani, când încă nu exista nici un silurian etc. Calculele pot fi absolut exacte, dar Pământul încă nu exista. Și tot astfel se poate calcula astăzi **!** așa ceva fac fizicienii **!** că peste 20 de milioane de ani diferitele substanțe vor fi cu totul altfel. În această privință, cercetătorii americani au făcut niște cercetări extraordinar de interesante și au descris cum va arăta atunci albumina; numai că atunci Pământul nu va mai exista sub formă de corp ceresc fizic! Metodele logice, exactitatea sunt, deci, lucrul cel mai periculos, fiindcă ele nu pot fi infirmate. Nu poate fi infirmat rezultatul la care s-ar ajunge dacă s-ar calcula cum a arătat inima umană în urmă cu 300 de ani, dacă metoda ar fi corectă, sau cum arăta Pământul înainte cu 20 milioane de ani, nici aici nu se poate face nimic, dacă cineva s-ar strădui să infirme așa ceva, ci e necesar să ne cucerim o gândire adecvată realității, o concepție despre lume adecvată realității.

O asemenea înțelegere multilaterală a realității este esențialul, în toate domeniile, tocmai în cazul științei spirituale. Și prin metode de felul celor pe care le-am descris ieri, prin asemenea metode interiorizate, prin care, așa cum am arătat ieri, facem cunoștință cu populația lunară și cu cea saturniană, nu aflăm doar care este raportul dintre Pământ și propria sa ființă, ci aflăm raportul dintre fiecare ființă a universului și ființa Cosmosului. Pretutindeni în lume în realitatea materială, care este doar expresia exterioară a spiritualului, e conținut spiritualul. Imaginația, inspirația și intuiția găsesc spiritualul pretutindeni în realitatea fizic-senzorială, dar ele nu găsesc acest spiritual doar în așa fel încât să-l putem cuprinde în contururi precise, ci ele găsesc spiritualul într-o mobilitate permanentă, într-o viață neîntreruptă. Și exact la fel

cum ceea ce geologia ne furnizează drept roci nu are realitate, ci noi trebuie să căutăm Pământul, în primă instanță, și în creațiile lui, plante, animale și oameni fizici, tot astfel Pământul, dacă e să fie sesizat în realitatea lui întreagă, trebuie să fie înțeles drept forma fizică exterioară pe care a luat-o spiritualul.

Aflăm mai întâi, prin imaginație, că spiritualul Pământului se deosebește, totuși, într-o anumită privință, de spiritualul uman, dacă mă pot exprima astfel. Dacă în fața mea apare un om, în fața facultăților mele de percepție se află, în orice caz, multe și variate manifestări ale ființei sale. Eu văd cum merge, aud cum vorbește, văd fizionomia lui, văd gesturile pe care le face cu brațele și cu picioarele. Toate acestea mă îndeamnă să caut o entitate spiritual-sufletească unitară, care deține în acest om rolul de conducător. Exact la fel cum deja aici instinctul trebuie să caute în ființa umană rotunjită în sine o entitate spiritual-sufletească unitară, cunoașterea imaginativă, când studiază Pământul, nu găsește o spiritualitate unitară a Pământului, ci găsește spiritualitatea Pământului drept pluralitate, drept diversitate. De aceea, n-ar trebui să conchidem, prin analogie cu spiritul ființei umane, că există un spirit unitar al Pământului, fiindcă percepția reală ne oferă o diversitate de spiritualitate pământească, de entități spirituale, ca să zicem așa, care trăiesc în regnurile naturii de pe Pământ. Dar aceste entități spirituale trec printr-o viață, sunt în devenire.

Să vedem acum ce percepe în cursul unui an, în devenirea Pământului, această imaginație, care e sprijinită pe inspirație. Să ne îndreptăm mai întâi privirea sufletească spre iarnă. Pământul se acoperă din punct de vedere exterior cu ger și zăpadă, germenii ființelor pământești, ca să zicem așa, ai plantelor, au fost retrași înapoi în Pământ. Tocmai ceea ce are legătură cu Pământul prin faptul că germinează îl putem face abstracție acum de lumea animală și de cea umană. Este retras de Pământ în interiorul lui. Pe lângă viața ce răsare și crește, din perioada primăverii și verii, facem cunoștință, în timpul iernii, cu viața ce moare. Dar ce înseamnă din punct de vedere spiritual această viață ce moare a iernii? Înseamnă că entitățile spirituale pe care le putem numi entități spirituale elementare, care sunt factorul propriu-zis dător de viață din plante, se retrag în Pământul însuși, că ele sunt unite intim cu Pământul. Acesta este, în timpul iernii, aspectul imaginativ pe care-l oferă Pământul: Pământul primește în corpul lui ființele spirituale elementare, le adăpostește în corpul lui. În timpul iernii, Pământul este cel mai spiritual, adică cel mai mult pătruns de ființele sale spirituale elementare.

La cel care privește toate acestea, totul trece, ca în cazul oricărei percepții spirituale, în simțire, în sentiment. În timpul iernii, el privește Pământul, are un anumit sentiment și își spune: Acolo unde se întinde pătura de zăpadă, trupul Pământului este acoperit în așa fel încât în acest trup al Pământului locuiesc ființele spirituale elementare ale existenței pământești. Când vine primăvara, înrudirea dintre aceste ființe spirituale elementare și Pământ se transformă în înrudirea lor cu ambianța cosmică. Ceea ce în timpul iernii a făcut să apară în aceste ființe o înrudire profundă cu Pământul însuși, în timpul primăverii se înrudește cu ambianța cosmică, ființele elementare tind să iasă din Pământ. Iar primăvara constă, propriu-zis, în faptul că Pământul lasă cu dăruire ca ființele lui elementare să se reverse în univers. În timpul iernii, aceste ființe elementare au nevoie să odihnească în sânul Pământului, iar în timpul primăverii au nevoie să se reverse prin aer, prin atmosferă, au nevoie să fie determinate de către forțele spirituale ale lui Mercur, Marte, Jupiter etc. Tot ceea ce poate acționa din direcția sistemului planetar asupra spiritelor Pământului nu acționează în timpul iernii, începe să acționeze de-abia primăvara. Și astfel noi putem observa cu adevărat aici un proces cosmic, care este mai mult spiritual, în raport cu un proces din om, care este mai mult mineral: procesul respirației. Noi inspirăm aerul exterior, îl adăpostim în propriul nostru trup, îl expirăm iar; inspirăm, expirăm. Procesul inspirație-expirație constituie o parte componentă a vieții umane. Iarna, Pământul și-a inspirat întreaga spiritualitate, iar când vine primăvara, începe s-o expira din nou spre Cosmos. Și omul simțea aceste lucruri în vremurile foarte vechi ale evoluției omenirii, pe când mai exista un fel de clarvedere instinctivă. De aceea el simțea la solstițiul de iarnă în sărbătoarea Crăciunului că existența Pământului este adecvată acum pentru sărbătoarea Crăciunului. În perioada în care Pământul este cel mai spiritual, acesta putea adăposti în sine taina Crăciunului. Mântuitorul se putea uni numai cu un Pământ care-și primise întreaga spiritualitate în sânul lui.

Dar pentru perioada în legătură cu care trebuia să se aprindă sentimentul că omul nu aparține doar Pământului, ci întregului univers, și că el, ca cetățean al Pământului, se poate trezi cu sufletul său în contact cu universul, pentru această sărbătoare a Învierii nu putea fi luată în considerare altă perioadă decât aceea în care întreaga spiritualitate a Pământului ne conduce afară, în Cosmos. Astfel, vedem cum sărbătoarea Crăciunului e unită cu realitățile pământești, cu întunericul de iarnă al Pământului într-un anumit sens, cu somnul Pământului. Sărbătoarea Paștilor se înscrie însă în cursul anului în așa fel încât ea nu este determinată de problemele pământești, ci de problemele cosmice. Prima duminică cu Lună plină după echinocliul de primăvară este determinantă pentru sărbătoarea Paștilor. Prin urmare, în vremurile vechi, stelele trebuiau să-i spună omului când să fie celebrate Paștile, pentru că în acea perioadă din an întreg Pământul se deschide Cosmosului. Atunci trebuia să se apeleze la scrierea cosmice, atunci omul trebuia să-și dea seama că el nu e doar o ființă pământească și că în timpul sărbătorii de primăvară a Paștilor e necesar ca el să se deschidă depărtărilor cosmice.

Te doare cu adevărat sufletul când vezi cum aceste gânduri grandioase ale unei epoci apuse, care, în ceea ce privește asemenea gânduri, era mai măreață decât cea actuală, sunt discutate, așa cum se face de vreo douăzeci-douăzeci și cinci de ani, când vezi că tot soiul de oameni care cred că vor binele omenirii discută în legătură cu fixarea Paștilor la o dată anume; ei sunt de părere că această sărbătoare n-ar trebui să fie atât de mobilă, și că ea ar trebui fixată, cel puțin, în prima duminică a lunii aprilie, deci, într-un mod exterior, cu totul abstract. Am fost nevoit să ascult unele discuții în cursul cărora se atrăgea atenția asupra faptului că acest caracter mobil al Paștilor aduce dezordine în registrele de conturi ale marilor magazine și că afacerile ar avea un curs mult mai bine reglementat dacă Paștile ar fi fixate în mod riguros. Te doare sufletul, cum am spus, să vezi ce străină de lume a devenit această civilizație, care-și închipuie că e practică, fiindcă o asemenea propunere e lucrul cel mai nepractic din câte se pot imagina; nepractică, deoarece această civilizație e în stare să pună bazele unei activități practice pentru o zi, dar nu pentru un secol. Poate pune bazele activității practice pentru un secol numai ceea ce este în acord cu universul. Dar atunci cursul anului trebuie să-i poată atrage atenția omului în fiecare moment asupra trăirii împreună cu întregul Cosmos.

Pe măsură ce primăvara trece și se apropie vara, Pământul își pierde tot mai mult spiritualitatea din interiorul lui. Această spiritualitate, spiritele elementare, ies din sfera pământească și intră în cea extrapământească, ajungând cu totul sub influența lumii cosmice, planetare. În aceasta consta odinioară actul cultic nespuse de profund care se celebra în anumite lăcașuri de misterii în miezul verii, în perioada în care noi așezăm astăzi sărbătoarea Sânzienelor. Sărbătoarea Sânzienelor, celebrată în miezul verii, era odinioară vremea în care inițiații, preoții acelor lăcașuri de misterii în care serbările de Sânzienă erau celebrate în sensul lor original, se simțeau adânc pătrunși de acest gând: Ceea ce în miezul iernii, la solstițiul de iarnă, trebuia să cauti, privind prin pătura de zăpadă ce devenise transparentă din punct de vedere spiritual, în interiorul Pământului, găsești acum îndreptându-ți privirile sufletești spre exterior. Iar ființele elementare, care în timpul iernii, în sânul Pământului, sunt determinate de ceea ce există în străfundurile Pământului, acum sunt determinate de către planete. În timpul verii, tu afli de la ființele pe care iarna ai fost nevoit să le cauți în Pământ, trăirile lor cu planetele. Și, după cum de obicei omul își percepe procesul respirator în mod inconștient, ca pe ceva care ține de existența lui, tot astfel odinioară omul simțea că existența lui face parte din ciclul anual din spiritualul care aparține Pământului. În timpul iernii, el căuta în străfundurile Pământului ființele elementare ale naturii care erau înrudite cu el; în timpul verii, le căuta în înalțurile norilor. El le găsea în străfundurile Pământului străbătute și pătrunse lăuntric cu viață, de către propriile forțe pământești, în unire cu ceea ce forțele lunare lăsaseră în Pământ; el le găsea în miezul verii dăruite întinderilor universului.

Iar când miezul verii e pe sfârșite, Pământul reîncepe să-și inspire spiritualul, astfel încât, de la Sânzienă încoace, când Pământul își inspiră

spiritualul, se pregătește din nou aceea perioadă în care Pământul își va purta spiritualul în el însuși.

Astăzi, omul este prea puțin dispus să-și îndrepte atenția spre acest proces de inspirație și expirație al Pământului. Respirația umană este mai mult un proces fizic, respirația Pământului este un proces spiritual, este ieșirea entităților elementare ale Pământului în spațiile cosmice și o coborâre a acestor entități elementare în Pământ. Dar, exact la fel cum omul trăiește, în economia internă a vieții sale, procesele care au loc în circulația sângelui său, tot astfel trăiește el ca ființă umană completă și ciclul anual.

La fel cum rotirea sângelui în interior are o importanță esențială pentru existența sa, tot așa și într-un sens mai larg este esențială pentru existența de om această rotire a entităților elementare care se ridică de la Pământ spre cer și iarăși se întorc pe Pământ. Numai modul său grosolan de a simți îl împiedică pe omul de astăzi să presimțască anume din propria sa ființă e dependent de acest mers exterior de-a lungul anului [[Nota 25](#)]. Dar prin faptul că omul va fi nevoit, în decursul timpului, să se străduiască în sensul asimilării acelor reprezentări pe care i le oferă știința spirituală, pe care i le dă cunoașterea suprasensibilă în general, prin faptul că va fi nevoit să dezvolte aceea activitate interioară de care are nevoie pentru a face să fie cu adevărat prezente în ființa lui lăuntric-sufletească rezultatele spiritual-științifice încredințate lui, o asemenea asimilare a rezultatelor spiritual-științifice va face ca și facultatea sa de a simți să devină mai subtilă. Acesta este lucrul la care ar trebui să vă așteptați cu toții de la adâncirea în cunoașterea suprasensibilă despre care vorbește antroposofia. Dacă dvs. citiți o carte antroposofică, sau chiar un ciclu de conferințe, să zicem, în așa fel încât cititul dvs. se desfășoare la fel de abstract ca și cititul unei alte cărți, atunci nici nu e nevoie să mai citiți literatură antroposofică. Vă sfătuiesc, în acest caz, să citiți mai bine niște cărți de bucate sau niște manuale tehnice sau alte lucruri de acest fel, fiindcă vă veți alege cu mai mult, sau citiți un îndrumător din care învățați cum să faceți afaceri în condițiile cele mai avantajoase. Are sens să citiți cărți antroposofice sau să audiați conferințe de antroposofie numai dacă vă dați seama că, pentru a primi în dvs. asemenea rezultate, trebuie să vă creați o altă dispoziție interioară decât în cazul altor rezultate. Acest lucru reiese deja din faptul că oamenii care se cred în ziua de astăzi deosebit de deștepți, consideră că literatura antroposofică e o aiureală. Ei da, ei chiar trebuie să au motive s-o considere o aiureală. Motivele sunt exprimate cam așa: Toate celelalte ramuri ale cunoașterii spun altceva, toate ne prezintă lumea altfel. Doar nu putem coborî până acolo încât să-i lăsăm pe acești antroposofi să vină și să ne prezinte lumea cu totul altfel! Da, ceea ce intră în lume sub formă de rezultate ale cercetării antroposofice este într-adevăr altfel, în comparație cu ceea ce ni se spune în altă parte. Sunt nevoit să spun: Politica pe care o duc câteodată unii dintre prietenii noștri, care încearcă să facă plăcută antroposofia în fața lumii spunând că de fapt nu există nici un fel de contradicții între rezultatele ei și părerile banale ale celorlalți: nu putem considera juste asemenea tendințe, chiar dacă le întâlnim mereu. Este necesară o altă atitudine, o cu totul altă orientare a sufletului, dacă vrem să considerăm că ceea ce spune antroposofia este cu adevărat plauzibil, de înțeles, inteligent și nu o aiureală.

Dar dacă ne cucerim această altă orientare, după un timp nu numai intelectul uman va fi trecut printr-o transformare, ci și "inima" umană; ea va avea o sensibilitate mai subtilă, această inimă. Și inima nu va mai simți iarna doar în sensul că atunci ne îmbrăcăm paltonul, pentru că se face frig, ea nu va mai simți vara doar în sensul că atunci renunțăm la o întreagă serie de haine, fiindcă se face iarăși cald, ci de-a lungul anilor ea va percepe acele treceri subtile care au loc în existența Pământului de la zăpada și gerul iernii la perioada toridă din miezul verii. Și noi vom învăța să simțim cursul anului așa cum simțim manifestările unei ființe vii, însuflețite. Ba, printr-un studiu just al antroposofiei, ne putem aduce inima până acolo unde va putea simți cum anul ne vorbește la fel de real ca sufletul unui prieten, care ne sfătuiește să facem sau nu un anumit lucru. La fel cum din cuvintele acestui suflet de prieten putem simți pulsația caldă a unei ființe însuflețite, care, într-adevăr, ne vorbește altfel decât ceva neînsuflețit, fără viață, și natura, la început mută, va putea începe să-i vorbească omului, de parcă acum s-ar trezi la viață. Omul va învăța să simtă că în ciclul anual există un suflet, un suflet în evoluție, el va învăța să-și aștească auzul la ceea ce are anul de spus, ca la o mare ființă vie, pe când de obicei el are de-a face în viața lui cu niște ființe vii mici, el va învăța să se situeze în întregul Cosmos viu. Dar când vara se sfârșește și începe toamna, când se apropie iarna, tocmai prin aceasta din natură îi va vorbi ceva deosebit.

Cine își însușește treptat facultatea subtilă de a percepe natura, așa cum am încercat s-o caracterizez și antroposoful va remarca după un timp că acesta poate fi rezultatul strădaniilor sale antroposofice, pentru simțirea sa, pentru inima sa, va învăța să facă această distincție: O conștiință a naturii care ia naștere în timpul primăverii și al verii, și o conștiință de sine propriu-zisă, care se simte bine în timpul toamnei și al iernii: când vine primăvara, Pământul dezvoltă viața sa ce răsare și crește. Iar cine posedă sentimentul just față de această viață ce răsare și crește, cine lasă să vorbească în el ceea ce există în timpul primăverii nu e necesar să fim conștienți de toate acestea, ele vorbesc vieții umane depline și în subconștient, cine posedă toate acestea, nu spune doar atât: Floarea înflorește, planta germinează, ci el simte cu adevărat că e dăruit naturii, în așa fel încât poate să spună: Eul meu înflorește în floare, eul meu germinează în plantă. Conștiința naturii ia naștere prin faptul că învățăm să trăim împreună cu ceea ce se dezvoltă în viața ce răsare și crește. A putea să germinăm împreună cu planta, a putea să înflorești împreună cu planta, a putea să rodești împreună cu planta: aceasta înseamnă ieșirea omului din interiorul ființei sale și aceasta înseamnă contopirea lui cu natura exterioară. A dezvolta spiritualitate nu înseamnă, vă rog să mă credeți, a deveni niște oameni abstracți. A dezvolta spiritualitate înseamnă a putea urmări spiritul în urzirea și devenirea lui. Iar dacă omul, înflorind împreună cu floarea, germinând împreună cu germenul, rodind împreună cu roadele, dezvoltă prin proprie activitate, de-a lungul primăverii și al verii, în sentimentul său mai subtil față de natură, acest simț al naturii, prin aceasta el se pregătește să trăiască tocmai în miezul verii într-o stare de dăruire față de univers, față de cerul înstelat. Și atunci fiecare licurici va fi ca un fel de revelare misterioasă a vieții cosmice; atunci fiecare suflare din atmosferă va fi, în miezul verii, o manifestare a vieții cosmice în sânul celei pământești.

Pe urmă însă, când Pământul inspiră din nou și dacă am învățat să simțim împreună cu natura, să înflorim cu florile, să germinăm cu germenii, să rodim cu roadele, nu vom putea face altfel fiindcă am învățat să fim cu propria noastră ființă în natură decât să trăim, de asemenea, viața toamnei și a iernii. Cine a învățat să trăiască împreună cu natura va reuși să și moară împreună cu natura. Cine a învățat să trăiască împreună cu natura în primăvară, va învăța și să moară împreună cu natura în timpul toamnei. Și așa este, ajungem, pe o altă cale, să avem din nou sentimentele care-l însuflețeau odinioară atât de lăuntric pe preotul lui Mithras, în felul descris în aceste zile. Preotul lui Mithras simțea cursul anului în propriul său trup. Așa ceva nu mai este adecvat omenirii moderne. Dar așa ceva trebuie să devină în viitorul apropiat din ce în ce mai adecvat omenirii moderne, și antroposofii trebuie să fie pionierii acestui mod de a trăi, de a trăi împreună cu ciclul anotimpurilor, de a putea trăi împreună cu primăvara, de a putea muri împreună cu toamna.

Dar omul nu trebuie să moară. Omul nu are voie să se lase copleșit. El poate să trăiască împreună cu natura ce răsare și crește, el poate să dezvolte în contact cu ea o conștiință a naturii. Dar dacă el trăiește moartea împreună cu natura, atunci această trăire împreună cu natura este îndemnul de a opune acestei morți, în interiorul lui, forțele creatoare ale propriei sale ființe. Atunci în el va răsări și va crește spiritual-sufletescul, conștiința de sine propriu-zisă, și el va deveni în gradul cel mai înalt, printr-o trăire interioară, trezitorul propriei sale conștiințe de sine, dacă trece în timpul toamnei și al iernii prin moartea naturii. Și în acest fel devine omul, în acest fel se autometamorfizează el în cursul anului, prin faptul că trăiește: conștiința naturii și conștiința de sine. Și atunci, dacă trăiește și el moartea naturii, trebuie să se trezească forța de viață interioară. Când natura își primește din nou în sânul ei ființele elementare, forța vieții interioare a omului trebuie să devină trezire a conștiinței de sine.

Forțe mihaelice acum omul le simte din nou! Imaginea luptei lui Mihael cu balaurul s-a născut odinioară, în vechile vremuri ale clarvederii, pe

baza unor cu totul alte premise. Acum însă, când înțelegem în modul cel mai viu: conștiință a naturii | conștiință de sine, primăvară, vară, toamnă și iarnă, la sfârșitul lunii septembrie în fața omului se ivește aceeași forță care face să devină prezent pentru el ceea ce | dacă trece prin moartea naturii | urmează să se dezvolte, înălțându-se din acest mormânt, drept forță biruitoare, care aprinde în interiorul omului, pentru ca să se facă lumină, conștiința de sine adevărată, puternică. Acum este din nou aici Mihael, învingătorul balaurului.

Așa trebuie să pătrundă în inima umană, foarte simplu, cunoștințele antroposofice, cunoașterea antroposofică. Iar calea merge de la reprezentările noastre seci, abstracte, dar exacte, într-acolo unde cunoașterea vie primită în inimă ne pune iarăși în față ceva care este la fel de viu ca și, în vremurile vechi, minunata imagine a lui Mihael în luptă cu balaurul. Cu aceasta, în fața sufletelor noastre se înalță din nou, drept concepție despre lume, altceva decât niște noțiuni abstracte. Să nu credeți că asemenea trăiri rămân fără urmări pentru existența globală a omenirii pe Pământ. Am descris adeseori, în cadrul întâlnirilor noastre antroposofice, și aici, la Viena, felul cum omul se transpune în conștiința nemuririi, în conștiința existenței prepământești. Am vrut să vă arăt, tocmai cu ocazia acestei întâlniri, cum poate primi omul în inima lui, din lumea spirituală | dar acum într-un sens cu totul concret |, forța spirituală. Cu adevărat, nu e suficient să spunem la modul general, în sens panteist sau în alt fel, că la baza realităților exterioare se află și un spirit. Așa ceva ar fi exact ca și cum cineva s-ar mulțumi să spună: Omul are un spirit. | Dar ce înseamnă a nu ști să spui decât: Omul are un spirit? Spiritul are un sens pentru noi numai dacă spiritul ne vorbește în amănunțele concrete, dacă ni se revelează, în fiecare clipă, în detalii concrete, dacă ne poate da mângâiere, înălțare sufletească, bucurie. Spiritul panteist din speculația filosofică nu are absolut nici un sens. Numai spiritul viu, care ne vorbește din natură la fel cum ne vorbește sufletul uman dintr-un om, numai el este acela care poate să-și facă intrarea în inima noastră, însuflându-ne și înălțându-ne sufletește.

Dar această inimă umană va putea dobândi atunci și pentru existența Pământului, dintr-o asemenea cunoaștere, transformată în inimă, acele forțe de care omenirea are nevoie tocmai pentru viața socială. În cursul ultimelor trei-patru secole, omenirea s-a obișnuit să privească întreaga existență umană recurgând la reprezentări abstracte, intelectuale. Iar acum, când ea se vede pusă în fața marilor probleme ale haosului social, oamenii ar vrea să rezolve și problemele sociale cu ajutorul acestui intelectualism. Dar cu intelectualismul ei nu vor produce niciodată altceva decât himere. Pentru ca cineva să-și poată spune cuvântul în domeniul vieții sociale, e necesar ca el să aibă o inimă umană întreagă. Dar așa ceva nu poate să existe dacă omul nu-și găsește legătura sa cu Cosmosul, și anume, cu conținutul spiritual al Cosmosului. Zoriile unei rezolvări necesare a problemelor sociale din momentul de față vor răsări în clipa în care inimile umane își vor însuși o conștiință spirituală, acea conștiință spirituală care se compune din transformarea conștiinței naturii: conștiința de primăvară și vară, în conștiință de sine: conștiința de toamnă și iarnă. Într-un sens mai adânc, de exemplu, nu conținutul intelectual al problemei sociale, ci forța de care are nevoie problema socială, depinde de faptul că un număr suficient de mare de oameni vor putea primi sau nu în interiorul lor asemenea impulsuri spirituale.

E necesar să aducem toate acestea în fața inimii umane, dacă ne gândim că celor trei sărbători, care-și au reflexul în Crăciun, Paști, Sânzienne, trebuie să li se alăture sărbătoarea toamnei, sărbătoarea lui Mihael. Ar fi frumos, nespus de frumos, dacă această sărbătoare a lui Mihael ar putea fi celebrată la sfârșitul lunii septembrie, cu întreaga forță a inimii umane. Dar nu e voie ca ea să fie celebrată în sensul organizării unor festivități care să se desfășoare sub forma unor sentimente abstracte; pentru celebrarea unei sărbători a lui Mihael e nevoie de oameni care să simtă în mod plener în sufletele lor tot ceea ce poate să pună în mișcare în interiorul omului conștiința spirituală. Căci: cum se situează Paștile printre sărbătorile anului? Paștile sunt o sărbătoare a învierii. Ele ne aduc aminte de acea înviere care a avut loc în cadrul Misterului de pe Golgota prin coborârea Spiritului Solar Christos într-un trup uman. Mai întâi moartea, apoi învierea, pentru perceperea exterioară a Misterului de pe Golgota. Cine înțelege Misterul de pe Golgota în acest sens, privește în această cale a mântuirii moartea și învierea. Și poate că el spune atunci în sufletul lui: Eu trebuie să mă unesc în inima mea cu Christos, care este biruitorul morții, pentru a găsi în moarte învierea. | Dar Creștinismul nu se încheie o dată cu tradițiile ce se leagă de Misterul de pe Golgota, el trebuie să meargă mai departe. Inima umană se interiorizează în decursul timpului, și omul are nevoie, pentru această sărbătoare care-i pune în fața ochilor moartea și învierea lui Christos, de cealaltă sărbătoare, prin care ciclul anual îi apare omului interiorizat, în așa fel încât el poate găsi mai întâi în ciclul anual învierea sufletului, astfel încât el va trebui să conducă mai întâi sufletul spre înviere, pentru ca acesta să poată trece în mod demn prin poarta morții. Paștile: mai întâi moarte, apoi înviere; Mihaeli: mai întâi învierea sufletului, apoi moartea.

Și astfel, Mihaeli devine o sărbătoare a Paștilor inversată. De Paști, omul sărbătorește învierea lui Christos din moarte. De Mihaeli, omul trebuie să simtă cu întreaga intensitate a sufletului: Dacă nu vreau să dorm ca un om pe jumătate mort, în așa fel încât să-mi găsesc estompată conștiința de sine între moarte și o nouă naștere, dacă vreau să trec într-o claritate deplină prin poarta morții, atunci, ca să pot face aceasta, trebuie să-mi trezesc sufletul din moarte prin propriile mele forțe. | Mai întâi trezire a sufletului, apoi moarte, pentru ca în moarte să poată fi sărbătorită apoi acea înviere pe care omul o celebrează în interiorul propriei sale ființe.

Aș dori ca aceste conferințe să fi contribuit măcar cu puțin la clădirea podului dintre cunoștințele pur intelectuale ale antroposofiei și ceea ce poate fi antroposofia în inimile umane. Atunci eu mă voi bucura foarte mult și în viitor mă voi gândi cu drag tocmai la ceea ce am avut ocazia să discutăm în cursul acestor conferințe, în cursul acestor conferințe pe care cu adevărat nu le-am adresat intelectului dvs., ci inimii dvs. și prin care am vrut să atrag atenția, într-un mod neobișnuit pentru epoca noastră, asupra impulsurilor sociale de care omenirea are astăzi imperioasă nevoie. Noi vom avea în omenire o dispoziție adecvată pentru impulsuri sociale de-abia printr-o asemenea aprofundare lăuntrică a ceea ce am numit aici "inimă" /Gemüt/. Acesta este lucrul care apare cu deosebită intensitate în fața sufletului meu, acum, când trebuie să închei aceste conferințe pe care le-am ținut aici, în fața dvs., dragi austrieci, dintr-o reală nevoie interioară a inimii.

Rudolf Steiner**CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI ȘI CELE PATRU MARI PERIOADE DE SĂRBĂTOARE****GA 223****NOTE**

Textele folosite: Conferințele au fost stenografiate și transpuse de stenografi în scrierea obișnuită. De aici provine textul tipărit în cartea de față. Conferințele intitulate "Ciclul anului" au fost notate de Helene Finck, stenografă de profesie, care, din anul 1917, a notat cu regularitate conferințele, din însărcinarea lui Rudolf Steiner. Conferințele cu titlul "Antroposofia și inima umană" au fost notate de Walter Vegelahm, un stenograf amator destoinic, care, mai ales în anii dinaintea primului război mondial, a notat un mare număr de conferințe și ale cărui stenograme sunt, în general, demne de încredere.

Lucrările lui Rudolf Steiner din cadrul Ediției Operelor Complete (GA) sunt indicate la Trimiteri cu numărul bibliografic respectiv. Vezi și [tabelul de la sfârșitul volumului](#).

1. *cuvintele lui Pavel*: I Cor. 15, 14.
2. *misteriile chtonice*: Misteriile adâncurilor Pământului.
3. *impulsul tripartiției în viața socială*: Comp. Rudolf Steiner, **Conferințe referitoare la tripartiția organismului social și la situația epocii 1515-1921**, GA Nr. bibl. 24.
4. *sare, mercur, fosfor*: de exemplu, la Jakob Böhme. Vezi Rudolf Steiner, **Mistica în zorii vieții spirituale moderne...**, GA 7.
5. *"Eu cânt cum cântă pasărea"*: Goethe în "Der Sängler".
6. *es "grunelt"*, în "Faust" II, act 2, golfurile stâncoase ale Mării Egee.
7. *unele dintre lucrurile pe care am avut ocazia să le mai prezint... la ultimul Crăciun*: vezi "Comuniunea spirituală a omenirii", în **Legătura lumii stelare cu omul și a omului cu lumea stelară / Comuniunea spirituală a omenirii**, GA - Nr. bibl. 219.
8. *maximele înțelepților greci*: Acestea erau înscrise în sanctuarul din Delphi. Comp. O. Willmann "Istoria idealismului", vol. 1, p. 245 și urm.
9. *vechiul cânt norvegian al lui Olaf*: Vezi "An Nou cosmic. Cântul lui Olaf Åsterson", Dornach 1981
10. *"Faceți aceasta în amintirea mea"*: Luca 22, 19; I Cor. 11, 24 și 25."
11. Referitor la conferințele cu titlul "Antroposofia și inima umană": Rudolf Steiner a ținut aceste conferințe pentru membrii Societății Antroposofice din Austria, cu ocazia unei întâlniri organizate la Viena în scopul întemeierii Societății Antroposofice din Austria, care a putut avea loc la 1 octombrie. După întoarcerea de la Viena, el a relatat la 5 octombrie, la Dornach, despre toate festivitățile la care participase și amintește ciclul "Antroposofia și inima umană" în felul următor: "Congresul de la Viena, care tocmai s-a încheiat și de la care vin acum, s-a desfășurat într-un mod cu totul satisfăcător. Au fost prezentate două conferințe publice, la 26 și 29 septembrie, care au atras un auditoriu foarte numeros. Prima conferință s-a ocupat de antroposofie ca imperativ al epocii, iar a doua de importanța moral-religioasă a antroposofiei. Apoi am avut ocazia de a prezenta patru conferințe pentru membrii ramurii Societății Antroposofice, în cadrul acestui congres, în care am vorbit despre legătura antroposofiei cu inima umană; aici s-au revărsat unele dintre lucrurile care au fost deja explicate aici, din cele mai diferite puncte de vedere: importanța și posibilitatea unei reînnoiri a sărbătorii Mihaeli."
12. *ieri, în cadrul conferinței publice*: "Antroposofia și atitudinea etic-religioasă a omului în viață", în **Ce a vrut Goetheanumul și ce trebuie să facă antroposofia?**, GA Nr. bibl. 84.
13. *Dr. Ludwig Staudenmaier*, n. 1865. "Magia ca știință experimentală a naturii", ed. a 2-a, Leipzig 1922, p. 24-25.
14. *Johannes Peter Müller*, 1801-1858, naturalist, întemeietorul școlii fizico-chimice în fiziologie, s-a ocupat de anatomia comparată.
15. *la Penmaenmawr*: Vezi **Cunoaștere inițiativă. Evoluția spirituală și fizică a lumii și omenirii în trecut, prezent și viitor, din punctul de vedere al antroposofiei**, GA Nr. bibl. 227.
16. *preoți druizi*: Comp. "Piatra druidică", redare în culori a unei schițe în pastel realizată de Rudolf Steiner, GA K 54. 18, Dornach 1964.
17. *Adam Smith*, 1723-1790, economist național englez.
18. *Karl Marx*, 1818-1883, întemeietorul socialismului științific.
19. *Gustav Theodor Fechner*, 1801-1887, naturalist și filosof. Vezi scrierea sa "Profesorul Schleiden și Luna", Leipzig 1856.

20. *Matth. Jakob Schleiden*, 1804-1881, botanist, a descoperit în 1838 structura celulară a plantelor.
21. *Immanuel Kant*, 1724-1804.
22. *Pierre Simon Laplace*, 1749-1827, astronom și matematician francez.
23. *dacă facem în fața copiilor experimentul*: E vorba de așa-numitul experiment al lui Plateau, dezvoltat de fizicianul J. A. F. Plateau (1810-1883). Comp. descrierea făcută de Vincenz Knauer în prelegerile sale pe tema "Problemele principale ale filosofiei", Viena și Leipzig 1892, p. 281.
24. *bagatele, în alte domenii*: Devalorizarea banilor în anii de după război.
25. *despre acest mers exterior de-a lungul anului*: Comp. "Calendar sufletesc antroposofic". Drumul sufletului de-a lungul ciclului anual, Dornach 1982.

Rudolf Steiner

CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI

GA 223

DESENELE LA TABLĂ

Desenele și notațiile originale de pe tablă, făcute de Rudolf Steiner în cadrul conferințelor, s-au păstrat începând din toamna anului 1919, deoarece la dorința auditorilor tabla a fost acoperită cu hârtie neagră, care s-a putut păstra ulterior. De multe ori lui Rudolf Steiner îi stăteau la dispoziție două sau chiar trei table pregătite în felul acesta. În urma unei conferințe, desenele executate cu creta albă sau colorate erau fixate pe hârtie, datate și păstrate. În cadrul Ediției Complete Rudolf Steiner („Rudolf Steiner Gesamtausgabe”), ele se găsesc, drept completări la conferințe, în seria Rudolf Steiner, *Desene la tablă de la conferințe* («Wandtafelzeichnungen zum Vortragswerk»), GA K 58/1 – 58/30, reproduse fotografic la dimensiuni micșorate.

Desenele și notațiile la tablă făcute de Rudolf Steiner pe parcursul acestui ciclu de conferințe se găsesc în volumul XII (GA K58/12), împreună cu desenele aferente ciclurilor de conferințe GA 221, 222, 224 și 225.

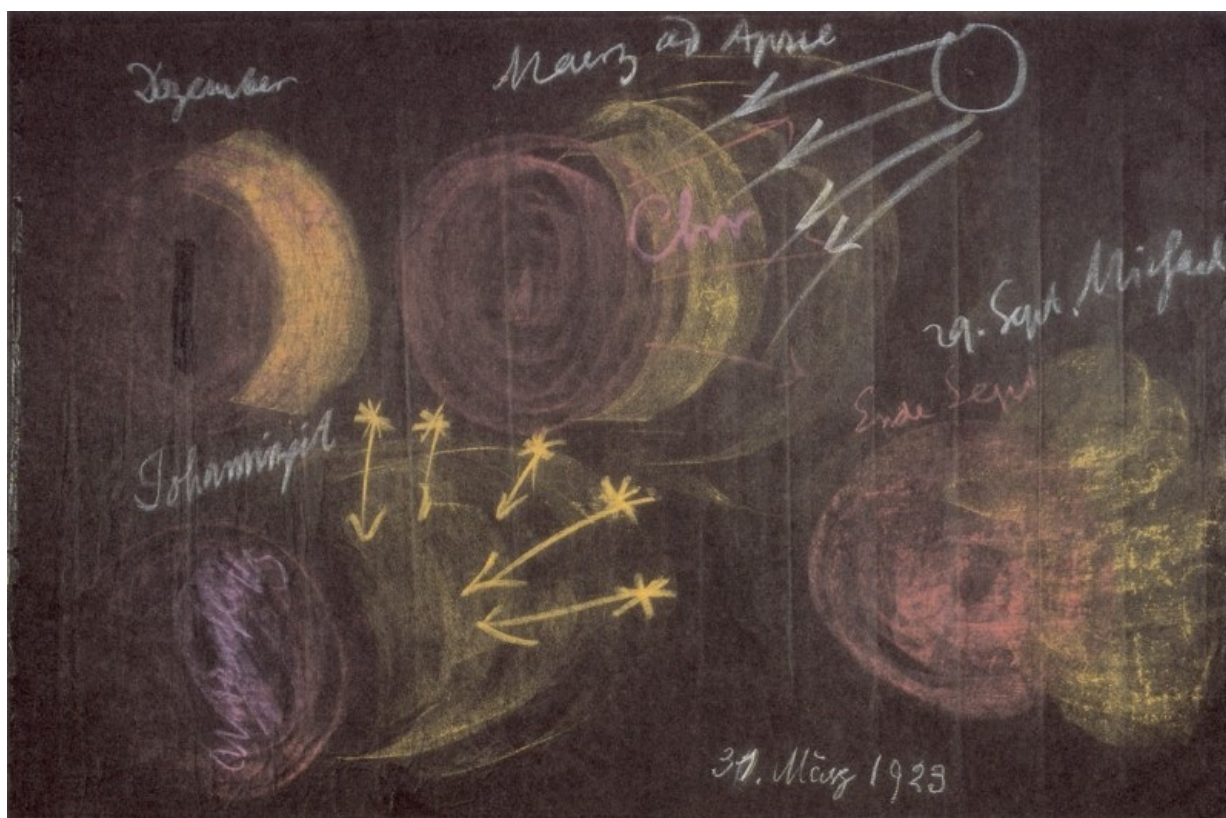

Tabla 1

Conferința 1 — Dornach, 31 martie 1923

Tabla 2

Conferința 1 — Dornach, 31 martie 1923

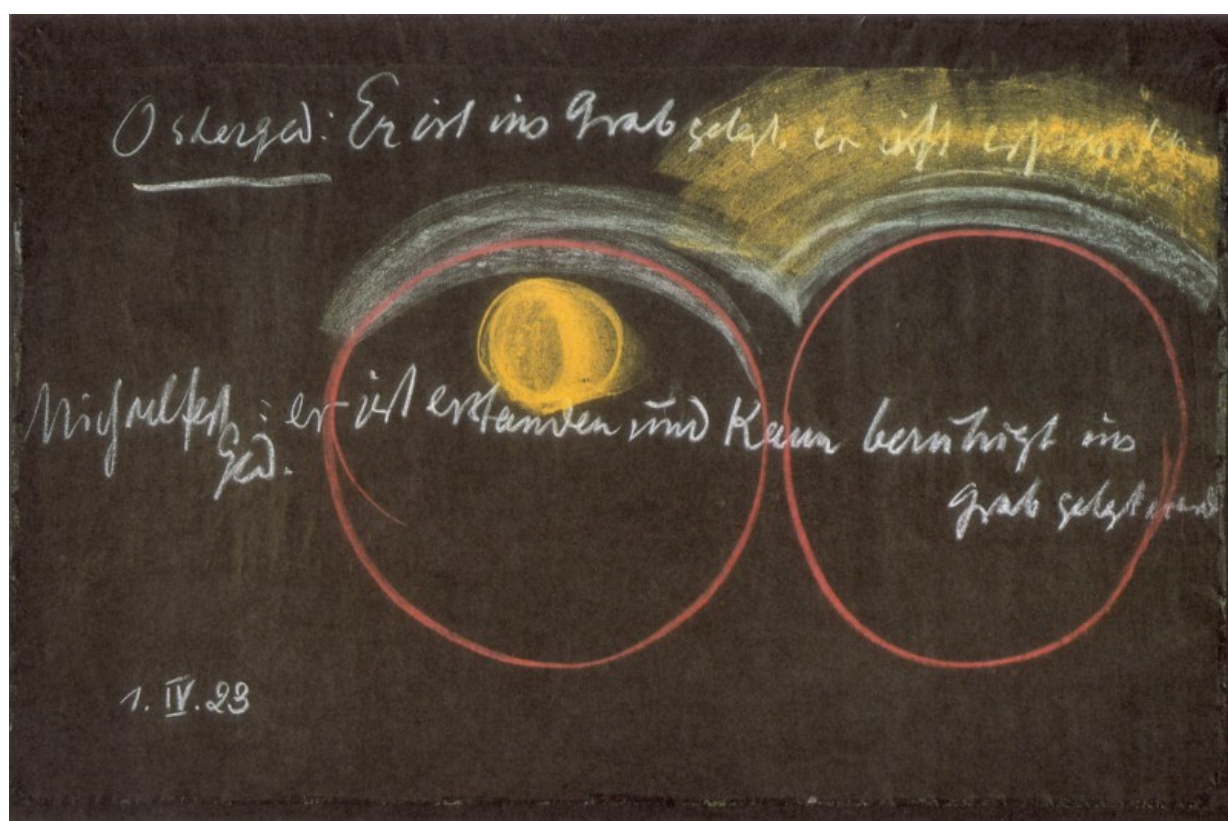

Tabla 3

Conferința 2 — Dornach, 1 aprilie 1923

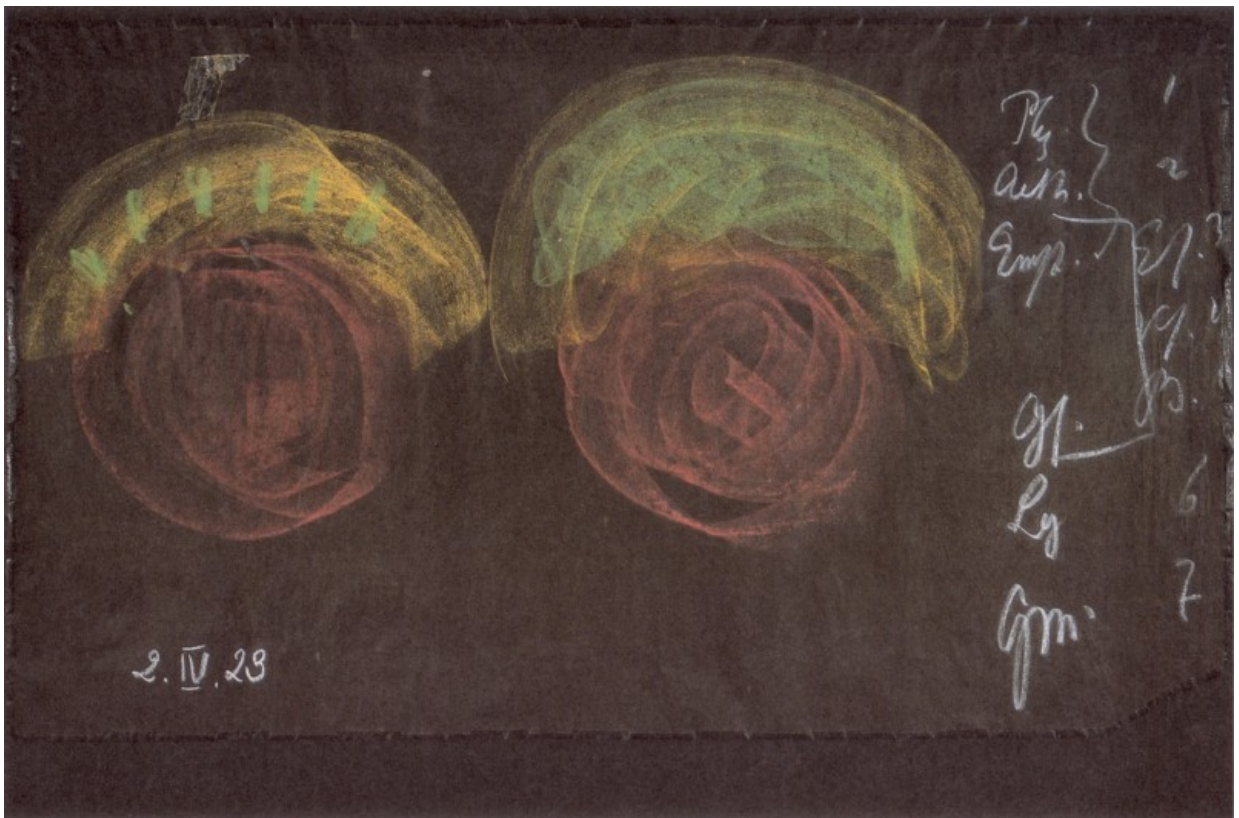

Tabla 4

Conferința 3 — Dornach, 2 aprilie 1923

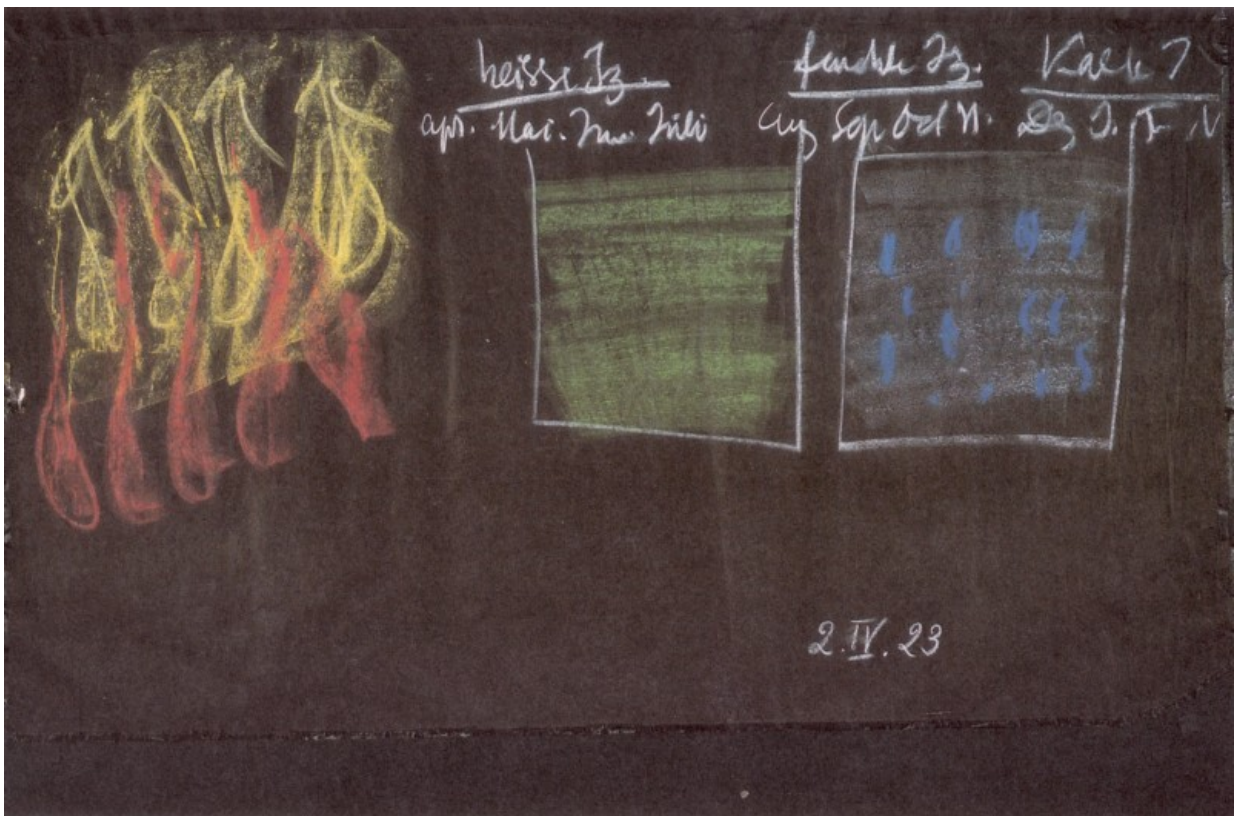

Tabla 5

Conferința 3 — Dornach, 2 aprilie 1923

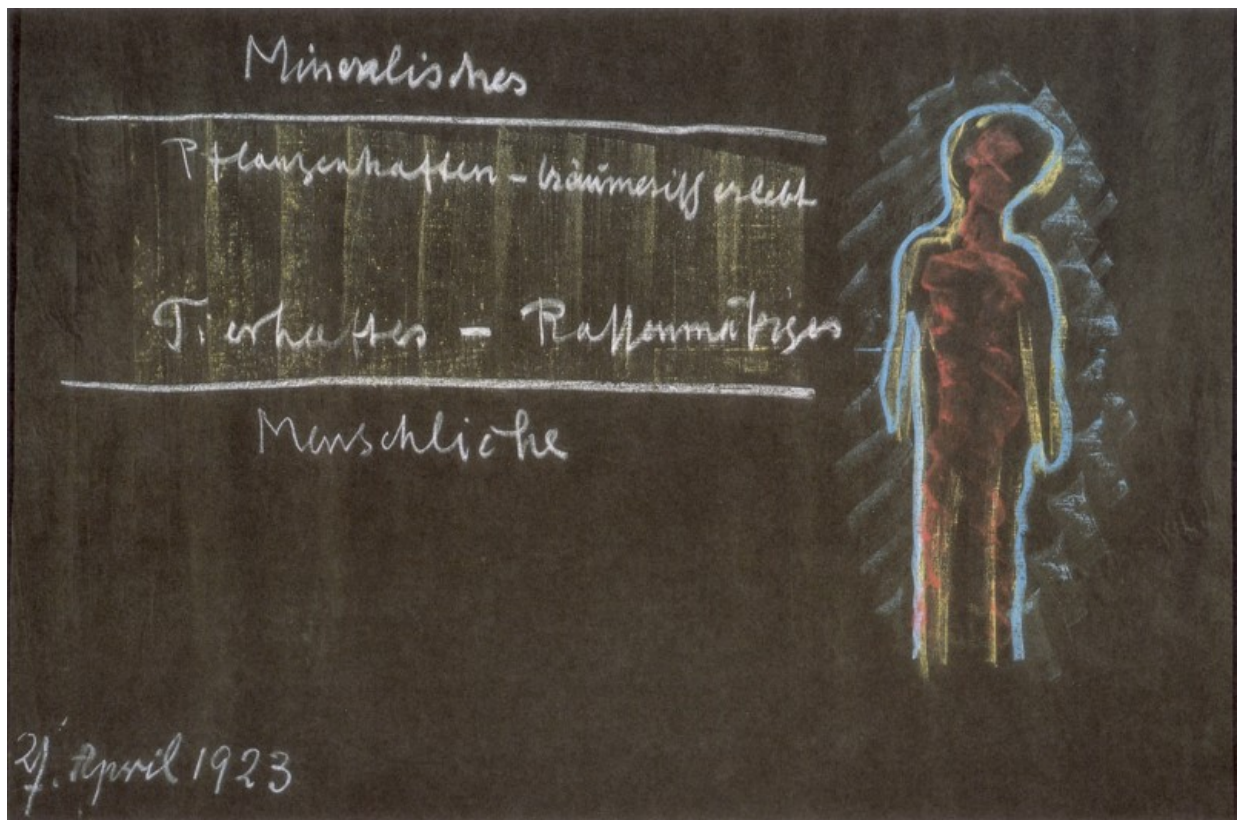

Tabla 6

Conferința 4 — Dornach, 7 aprilie 1923

Tabla 7

Conferința 5 — Dornach, 7 aprilie 1923

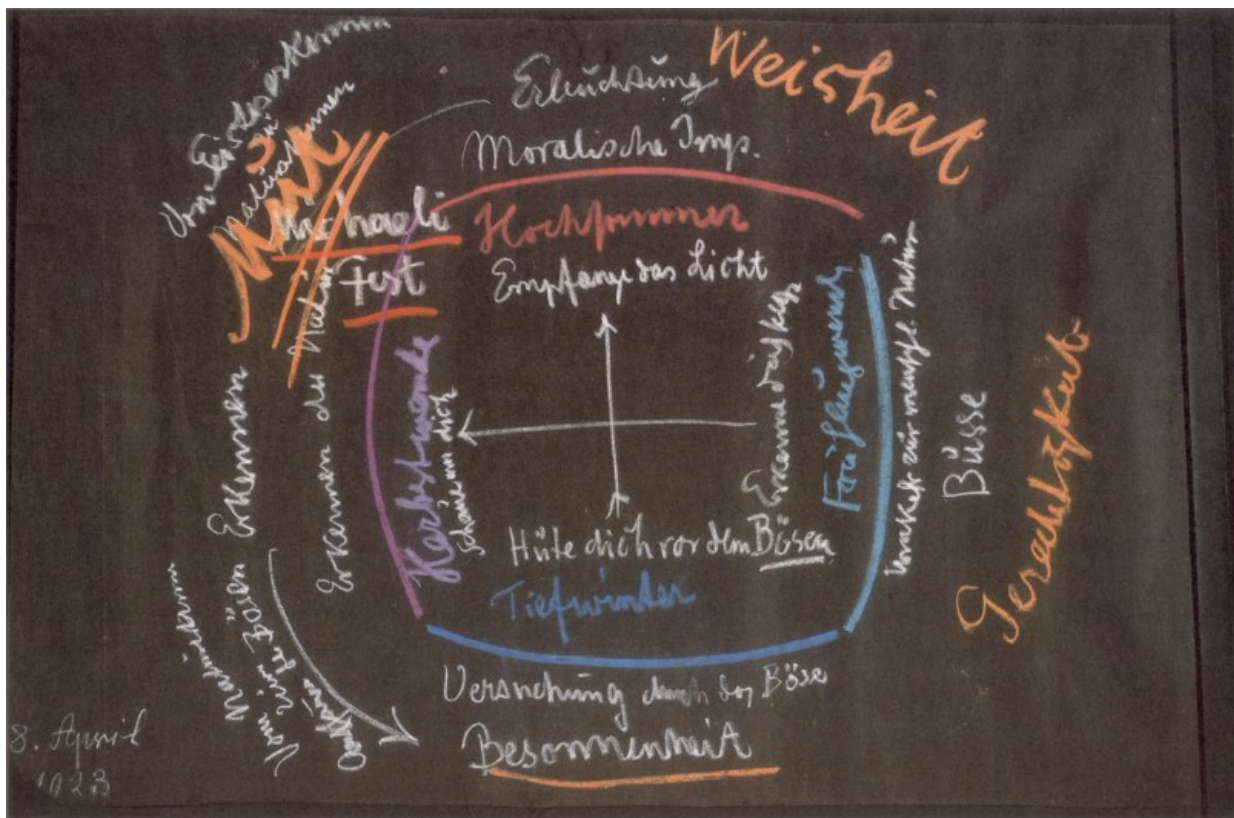

Tabla 8

Conferința 5 — Dornach, 8 aprilie 1923

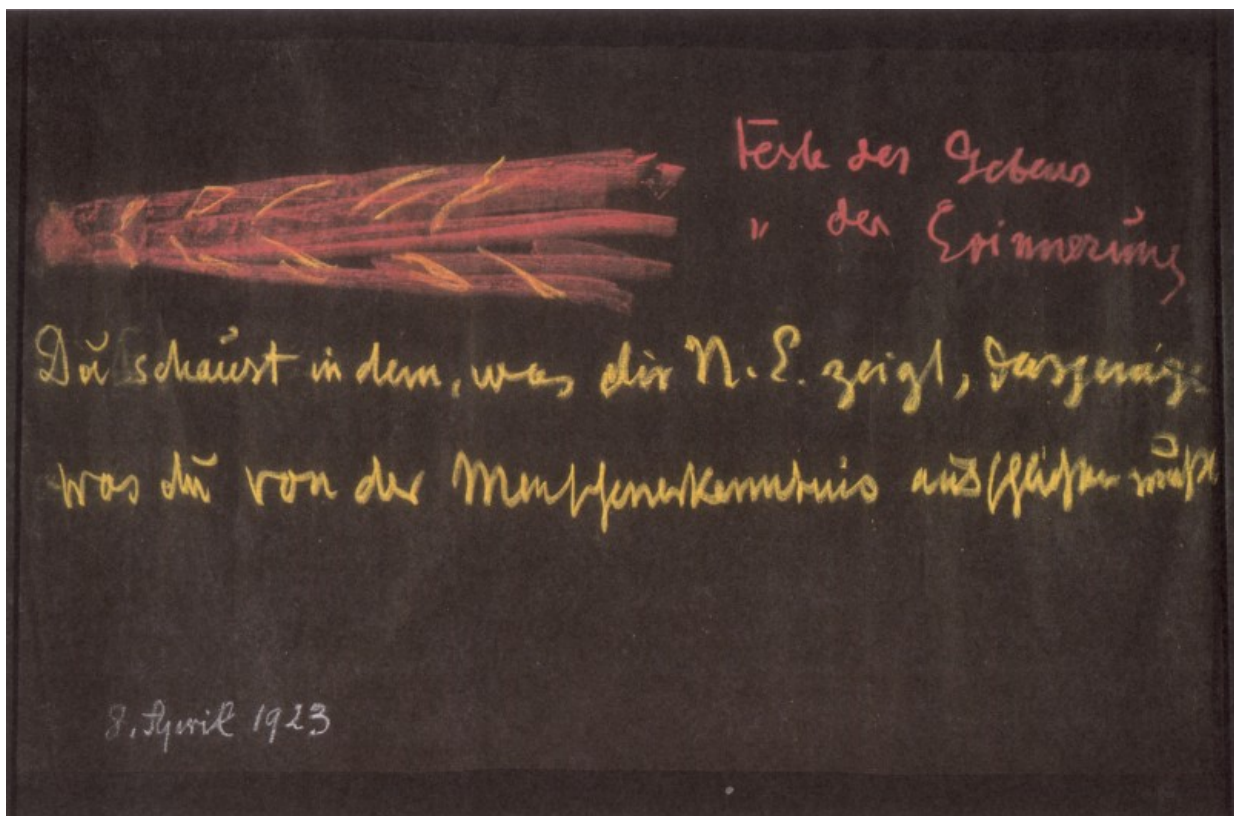

Tabla 9

Conferința 5 — Dornach, 8 aprilie 1923

Rudolf Steiner**CICLUL ANULUI CA PROCES DE RESPIRAȚIE A PĂMÂNTULUI ȘI CELE PATRU MARI
PERIOADE DE SĂRBĂTOARE****GA 223****RUDOLF STEINER DESPRE TRANSCRIEREA CONFERINȚELOR**

*Din autobiografia lui Rudolf Steiner
Cursul vieții mele (cap. 35, 1925)*

Rezultatul activității mele antroposofice a devenit disponibil sub două forme; în primul rând cărțile mele făcute publice pentru întreaga lume, în al doilea rând un mare număr de cursuri concepute inițial doar ca tipărituri particulare, și care urmau să fie vândute numai membrilor Societății Teosofice (mai târziu Antroposofice). Acestea erau stenogramele mai mult sau mai puțin bine făcute asupra conferințelor și care din pricina lipsei de timp nu au mai fost corectate de mine. Eu aș fi preferat ca cele rostite oral să rămână cuvânt rostit. Însă membrii voiau tipărirea privată a cursurilor. Și așa au luat ele ființă. Dacă aș fi avut timp să le corectez, nu ar mai fi fost nevoie de la început de restricția „numai pentru membri”. Actualmente, nu mai este valabilă de mai bine de un an.

Aici, în „Cursul vieții mele”, este necesar să spun, înainte de toate, cum se leagă cele două: cărțile mele publice și tipăriturile particulare, în ceea ce am elaborat ca antroposofie.

Cel care vrea să înțeleagă lupta lăuntrică și eforturile depuse de mine în vederea promovării antroposofiei în conștiința prezentului, acela trebuie să o facă pe baza scrierilor publicate. În acestea am supus analizei tot ceea ce există drept strădanie de cunoaștere de-a lungul timpurilor. Acolo am expus ceea ce mi s-a confirmat mereu în contemplarea spirituală, ceea ce a devenit desigur în multe privințe într-o formă imperfectă edificiul antroposofiei.

Pe lângă această cerință de a întemeia antroposofia, și legat de aceasta, de a sluji numai celor ce rezultă când ai de transmis lumii actuale de cultură în general comunicări din lumea spirituală, s-a adăugat și aceea de a veni într-un tot în întâmpinarea a ceea ce s-a instituit ca necesitate sufletească în membrii Societății, ca o dorință înspre spiritual.

Înainte de toate exista puternica înclinație de a solicita expunerea Evangheliilor și în general conținutul Bibliei în acea lumină care s-a dovedit a fi antroposofică. Voiau să asculte comunicări asupra acestor revelații date omenirii. Pe când se țineau cicluri de conferințe interne în sensul acestei cerințe, a mai apărut încă ceva. La aceste conferințe participau numai membrii. Ei erau familiarizați cu comunicările de început ale antroposofiei. Li se putea vorbi întocmai ca unor avansați în domeniul antroposofiei. Conținutul acestor conferințe interne era astfel redat cum nu ar fi putut fi în lucrările destinate publicării.

În aceste cercuri restrânse puteam vorbi într-un mod pe care ar fi trebuit să-l configurez cu totul altfel dacă lucrurile ar fi fost de la început destinate expunerii publice.

Astfel încât cele două: scrierile publice și cele private au în realitate două proveniențe diferite. Scrierile publicate sunt rezultatul a ceea ce au constituit propriile mele căutări și eforturi; în tipăriturile particulare se află și căutările și eforturile Societății. Căci ascultam reverberația vieții sufletești a membrilor și, într-o vie conviețuire cu ea, se năștea conținutul conferințelor.

Nicăieri nu s-a afirmat, nici în cea mai mică măsură, ceva care să nu fie cel mai pur rezultat al antroposofiei ce se întemeia. Nu poate fi vorba de nici o concesie făcută prejudecăților sau sentimentelor membrilor Societății. Cel care citește aceste tipărituri particulare le poate lua în cel mai deplin sens drept ceea ce are de spus antroposofia. De aceea am putut, fără nici o ezitare, când solicitările în această privință au devenit prea insistente, să renunțăm la măsura de a răspândi aceste tipărituri numai în cercul membrilor Societății. Totuși, trebuie luat în considerare faptul că în stenogramele nerevizuite de mine există greșeli.

Bine înțeles, dreptul de a emite o judecată asupra conținutului acestor tipărituri particulare poate fi recunoscut numai aceluia care a îndeplinit condițiile prealabile ale unei astfel de judecăți. Și pentru majoritatea acestor tipărituri, această condiție este cel puțin cunoașterea antroposofică a omului, a cosmosului, în măsura în care ființa sa este expusă în antroposofie, și a ceea ce se găsește drept „istorie antroposofică” în comunicările primite din lumea spirituală.

EDIȚIA OPERELOR COMPLETE ALE LUI RUDOLF STEINER

Alcătuită după: Rudolf Steiner – Opera literară și artistică.
O privire de ansamblu bibliografică
(Numărul bibliografic, *cursiv* în paranteze)

A. SCRIERI

I. Opere (GA1-28)

Scerile goetheene de științe ale naturii, editate și comentate de R. Steiner, 5 volume, 1883-97, ediție nouă 1975 (GA 1a-e); ediție separată a Introducerilor, 1925 (GA 1)
Linii fundamentale ale unei teorii a cunoașterii în concepția goetheană despre lume, 1886 (GA 2)
Adevăr și știință. Preludiul unei „Filosofii a libertății”, 1892 (GA 3)
Filosofia libertății. Trăsături fundamentale ale unei concepții moderne despre lume, 1894 (GA 4)
Friedrich Nietzsche, un luptător împotriva timpului său, 1895 (GA 5)
Concepția despre lume a lui Goethe, 1897 (GA 6)
Concepția despre lume a lui Goethe, 1897 (GA 6)
Mistica la începuturile vieții spirituale contemporane și legătura ei cu concepția modernă despre lume, 1901 (GA 7)
Crestinismul ca fapt mistic și misterii Antichității, 1902 (GA 8)
Teosofie. Introducere în cunoașterea suprasensibilă a lumii și menirea omului, 1904 (GA 9)
Cum se dobândesc cunoștințe despre lumile superioare? 1904-05 (GA 10)
Din Cronica Akasha, 1904-08 (GA 11)
Treptele cunoașterii superioare, 1905-08 (GA 12)
Știința ocultă în rezumat, 1910 (GA 13)
Patru drame-misterii, 1910-13 (GA 14)
Conducerea spirituală a omului și a omenirii, 1911 (GA 15)
Calendar sufletesc antroposofic, 1912 (în GA 40)
Un drum către cunoașterea de sine a omului, 1912 (GA 16)
Pragul lumii spirituale, 1913 (GA 17)
Enigmele filozofiei – O expunere schitată a istoriei acestora, 1914 (GA 18)
Despre enigma omenească, 1916 (GA 20)
Despre enigma sufletului, 1917 (GA 21)
Spiritualitatea lui Goethe manifestată în „Faust” și în basmul „Despre Sarpele verde și frumoasa floare de crin”, 1918 (GA 22)
Puncte centrale ale problemei sociale în necesitățile vieții prezente și din viitor, 1919 (GA 23)
Articole asupra structurii tripartite a organismului social și asupra situației momentului, 1915-21 (GA 24)
Cosmologie, religie și filosofie, 1922 (GA 25)
Teze antroposofice, 1924-25 (GA 26)
Fundamente pentru extinderea artei vindecării pe baza cunoștințelor științei spirituale, 1925. De Dr. Rudolf Steiner și Dr. med. Ita Wegman (GA 27)
Viața mea, 1923-25 (GA 28)

II. Articole (GA 29-37)

Articole referitoare la dramaturgie 1889-1901 (GA 29)
 Fundamente metodice ale antroposofiei 1884-1901 (GA 30)
 Articole referitoare la cultură și istorie 1887-1901 (GA 31)
 Articole referitoare la literatură 1886-1902 (GA 32)
 Biografii și schițe biografice 1894-1905 (GA 33)
Articole din „Lucifer-Gnosis” 1903-1908 (GA 34)
 Filosofie și antroposofie 1904-1918 (GA 35)
 Articole din „Das Goetheanum” 1921-1925 (GA 36)

III. Publicații postume (GA 38-50)

Scrisori – Maxime – Prelucrări pentru scenă – Schițe pentru cele patru drame-misterii 1910-1913 – Antroposofie. Un fragment din anul 1910 – Schițe și fragmente – Din carnetele de note și de pe foi separate – (GA 38-47)

B. CONFERINȚE

B.I. Conferințe publice (GA 51-89)

Cicluri de conferințe publice la Berlin, 1903/1904 până în 1917/18 (GA 51-67)
 Cicluri de conferințe și cursuri la școli superioare, în alte locuri din Europa 1906-1924 (GA 68-84)

B.II. Conferințe ținute în fața membrilor Societății Antroposofice (90-270)

Conferințe și cicluri de conferințe cu conținut general-antroposofic – Christologie și comentarii ale Evangheliilor – Cunoașterea spiritual-științifică a omului – Istorie cosmică și istorie umană – Fundalul spiritual al problemei sociale – Omul în legătura sa cu Cosmosul – Conșiderații asupra karmei – (GA 91-244)
 Conferințe și scrieri referitoare la istoria mișcării antroposofice și a Societății Antroposofice (GA 251-263)

B.III. Conferințe și cursuri asupra unor domenii particulare ale vieții (GA 271-354)

Conferințe despre artă: Arta în general – Euritmie – Arta vorbirii și arta dramatică – Muzică – Arte plastice – Istoria artei (GA 271-292)
 Conferințe referitoare la educație (GA 293-311)
 Conferințe referitoare la medicină (GA 312-319)
 Conferințe referitoare la științele naturii (GA 320-327)
 Conferințe referitoare la viața socială și tripartita organismului social (GA 328-341)
 Conferințe pentru preoții comunității creștine (GA 342-346)
 Conferințe pentru muncitorii care lucrau la construcția Goetheanumului (GA 347-354)

C. OPERA ARTISTICĂ

Reproduceri ale schițelor grafice și a celor pictate de Rudolf Steiner, în albume sau foi separate: Schițe pentru pictura primului Goetheanum – Schițe pentru exersarea picturii – Placate cu programul reprezentațiilor de euritmie – Forme pentru euritmie – Schițe pentru figurile de euritmie – Desene la tablă din timpul conferințelor, ș. a. (GA K 12-58)

Fiecare volum poate fi obținut separat.
 Volumele din Operele Complete sunt alcătuite unitar în cadrul fiecărei grupe.